

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Beerová

Místní lidové soudy na Jablonecku

Diplomová práce

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Zuzana Beerová

Místní lidové soudy na Jablonecku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.

Katedra: právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 10. 6. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 257 769 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Praze dne

Tato práce by nevznikla bez věcných připomínek JUDr. Jiřího Šouši, Ph.D., jeho laskavého vedení a času, který mi nejen v průběhu psaní této práce, ale i vždy v minulosti věnoval. Vznik této práce by rovněž nebyl možný bez velmi vlídného a nápomocného přístupu Mgr. Kašpara ze Státního okresního archivu v Jablonci nad Nisou a jeho kolegů, kteří mi byli velmi nápomocni v badatelně archivu. Všem uvedeným, stejně tak jako mojí rodině, patří velký dík.

Obsah

Seznam zkratk.....	8
1. Úvod.....	7
1. Místní lidové soudy obecně.....	13
1.1 Ideová východiska vzniku místních lidových soudů	13
1.2 Obdobné zahraniční instituce.....	16
1.3 Ústavní a zákonné zakotvení místních lidových soudů v právním řádu ČSSR, jejich pravomoc a působnost; některé související předpisy.....	18
1.3.1 Zakotvení institutu místních lidových soudů v právním řádu	18
1.3.2 Třídění deliktů od účinnosti zákona o místních lidových soudech	19
1.3.3 Terminologická problematika označení jednotlivých druhů místních lidových soudů	20
1.3.4 Zákon o místních lidových soudech – úkoly MLS a hlavní zásady jejich činnosti	21
1.3.5 Zákon o místních lidových soudech – ustavování a organizace MLS	22
1.3.6 Zákon o místních lidových soudech – věci, které projednávaly MLS	24
1.3.7 Zákon o místních lidových soudech - provinění	25
1.3.8 Zákon o místních lidových soudech – majetkové spory	26
1.3.9 Zákon o místních lidových soudech – řízení před MLS.....	27
1.3.10 Zákon o místních lidových soudech – ukládaná opatření	29
1.3.11 Zákon o místních lidových soudech – opravné prostředky a vykonatelnost	30
1.3.12 Zákon o místních lidových soudech – prováděcí předpisy.....	31
1.3.13 Zákon o místních lidových soudech – pravomoc a příslušnost MLS.....	32
1.4 Vztah místních lidových soudů k dalším orgánům státní správy a obdobným institucím; projednávání provinění v případě, že místní lidový soud nebyl ustaven..	33
1.4.1 Vztah místních lidových soudů k národním výborům	33
1.4.2 Vztah místních lidových soudů k okresním soudům a prokurátorům	35
1.4.3 Vztah místních lidových soudů ke společenským organizacím	37
1.4.4 Projednávání provinění v případě, že místní lidový soud nebyl ustaven .	38
1.5 Ohlasy na fungování místních lidových soudů, jejich kritika a zrušení	40
2. Místní lidové soudy na Jablonecku – obecný přehled.....	43
2.1 Statistické údaje	43
2.2 Charakteristika podniků, při nichž byly místní lidové soudy na Jablonecku ustavovány	44
2.3 Charakteristika obcí, při nichž byly místní lidové soudy na Jablonecku ustavovány	46

3. Místní lidové soudy na Jablonecku – srovnání obecné teorie a konkrétní praxe zdejších místních lidových soudů na vybrané problematice	48
3.1 Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti.....	48
3.1.1 Projednávání méně závažných případů	48
3.1.2 Výchovné působení na občany	50
3.1.3 Spolupráce s orgány a organizacemi	53
3.1.4 Spolupráce s národními výbory a okresním soudem.....	55
3.1.5 Soudci místních lidových soudů a právní řád a jeho výklad	57
3.1.6 Zprávy o činnosti	60
3.2 Ustavování a organizace místních lidových soudů.....	61
3.2.1 Volby a kandidáti	61
3.2.2 Odvolání a zproštění funkce soudce.....	64
3.3 Věci, které projednávaly místní lidové soudy	65
3.3.1 Subsidiarita podnikových místních lidových soudů a postupování k lépe příslušným MLS	65
3.3.2 Postupování trestných činů prokuraturou a soudem.....	66
3.3.3 Provinění mladistvých osob	67
3.4 Provinění.....	69
3.4.1 Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví.....	69
3.4.2 Provinění proti zájmům socialistického hospodářství.....	70
3.4.3 Provinění proti majetku v osobním vlastnictví.....	71
3.4.4 Provinění proti socialistickému soužití.....	73
3.4.5 Provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže	74
3.4.6 Provinění proti pracovní kázní	75
3.5 Majetkové spory	77
3.6 Řízení před místními lidovými soudy.....	77
3.6.1 Projednání věci na návrh a z vlastního podnětu	77
3.6.2 Účast veřejnosti na projednání	78
3.6.3 Ukládaná opatření.....	80
3.7 Řízení o odvolání proti rozhodnutím místních lidových soudů.....	83
3.8 Zánik místních lidových soudů.....	85
3.9 Oprávněnost obecné kritiky místních lidových soudů ve vztahu k místním lidovým soudům na Jablonecku.....	86
4. Místní lidové soudy na Jablonecku – statistické přehledy	90
4.1 Soudci místních lidových soudů	90
4.1.1 Průměrný věk soudců místních lidových soudů	90
4.1.2 Skladba soudců místních lidových soudů dle pohlaví.....	91
4.1.3 Profese soudců místních lidových soudů	92

4.1.4	Členství soudců místních lidových soudů v KSČ	94
4.1.5	Počet funkčních období soudců místních lidových soudů	95
4.2	Trestné činy postoupené místním lidovým soudům okresním soudem nebo prokurátorem.....	96
4.3	Provinění.....	98
4.3.1	Provinění mladistvých	98
	Relevantní statistiku o počtu provinění mladistvých projednávaných místními lidovými soudy na Jablonecku konstatovaly pouze Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za období 1962 – 1963. Jednotlivé MLS počty provinění mladistvých nevykazovaly.....	98
4.3.2	Skladba provinění	98
4.3.3	Srovnání s rozhodovací činností okresního soudu	104
4.4	Opatření	105
4.4.1	Skladba ukládaných opatření.....	105
4.4.2	Ukládání opatření ve vztahu k jednotlivým proviněním	106
5.	Závěr.....	108
	Seznam použitých zdrojů.....	114

Seznam zkratek

ČSM	Československý svaz mládeže
ČSSR	Československá socialistická republika
KSČ	Komunistická strana Československa
MěNV, MěstNV	městský národní výbor, městské národní výbory
MLS	místní lidový soud, místní lidové soudy
MNV	místní národní výbor, místní národní výbory
MS	ministerstvo spravedlnosti
n.p.	národní podnik
ONV	okresní národní výbor
OS	okresní soud
PÚMS	Právní ústav ministerstva spravedlnosti
ROH	Revoluční odborové hnutí
SOkA	Státní okresní archive
ÚV	ústřední výbor
ZO	základní organizace
ZV	závodní výbor
ŽB	Železný Brod

1. Úvod

Předkládaná práce s názvem „Místní lidové soudy na Jablonecku“ si klade za cíl podat pokud možno komplexní přehled o činnosti místních lidových soudů v regionu Jablonecka, tj. pro účely této práce v oblasti bývalé působnosti Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou. Problematiku sleduje z právní perspektivy. Práce sestává ze čtyř částí, v nichž nejprve vymezuje místní lidové soudy jako takové, ve druhé části pojednává obecně o místních lidových soudech na Jablonecku v rovině charakteristiky regionu a jednotlivých obcí a podniků, v nichž zde byly místní lidové soudy ustaveny. Ve třetí, komparativní části si pak práce klade za cíl srovnat co nejpřesněji jednotlivé instituty zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech a jejich teoretický výklad vedle skutečné aplikační praxe konkrétními MLS v jabloneckém regionu. V poslední části práce statisticky porovnává získané poznatky.

Jak již bylo řečeno výše, v první části si klade práce za cíl postihnout a stručně vysvětlit všechny právní aspekty týkající se místních lidových soudů v obecné rovině. Práce se tedy v této části zabývá ideovými východisky vzniku místních lidových soudů, stručně popisuje i zkušenosti s obdobnými institucemi existujícími v jiných zemích bývalého východního bloku. V této části práce rovněž pojednává o ústavním a zákonném zakotvení instituce místních lidových soudů, rozebírá obsah zákona o MLS a podzákoné předpisy, upozorňuje na některé problematické instituty uvedeného zákona a nabízí výklad některých jeho ustanovení ve vztahu k dobové literatuře, vč. vztahu tohoto zákona k dalším předpisům. V první části práce také charakterizuje vztahy místních lidových soudů s dalšími orgány, organizacemi a institucemi, a to jak faktickými, tak právními. Závěrem první části pak práce pojednává o dobových ohlasech na fungování místních lidových soudů, o jejich kritice a zániku.

Ve druhé části pak práce ve zkratce informuje pro lepší pochopení celé problematiky o místních lidových soudech přímo na Jablonecku; v této části práce seznamuje zejména s počtem místních lidových soudů v regionu a charakterizuje obce a podniky, při kterých místní lidové soudy na Jablonecku vznikaly.

Konečně ve třetí části nabízí práce komparaci jednotlivých vybraných institutů přiléhavě ke struktuře zákona o místních lidových soudech, a to na jedné straně z pohledu citovaného zákona, komentářové literatury, odborných dobových článků a statí (tak, jak jsou poznatky z nich vyplývající shrnuty v části první), s poznatky o faktickém chodu místních lidových soudů na Jablonecku. Cílem této části práce je tedy *de facto* rozbor fungování místních lidových soudů na Jablonecku takového, jaký skutečně byl a jakým měl být, tj. komparace skutečného průběhu činnosti místních lidových soudů na Jablonecku s průběhem, který si pro místní lidové soudy před-

stavoval zákon a dobová literatura. Na tomto místě je nutno podotknout, že práce v této části neodráží zcela přesný stav věci, neboť zejména archiválie dochované ke konkrétní činnosti místních lidových soudů na Jablonecku je třeba brát s rezervou, neboť tyto byly povětšinou určeny ke čtení ze strany „nadřízených“¹; v době, kdy v Československu vládl totalitní režim, je třeba mít na paměti, že zejména kritika jednotlivých institutů probíhala v souladu s ideovým směřováním strany.

Kromě komparace se zákonem, dobovou literaturou a články z odborných časopisů je pak cílem práce i srovnat zjištěné poznatky o činnosti místních lidových soudů na Jablonecku se závěry literatury současné.

Čtvrtá část práce slouží jako ilustrační prostředek k získání ucelené představy o fungování místních lidových soudů na Jablonecku. V této části si práce klade za cíl srovnat statisticky činnost místních lidových soudů na Jablonecku vůči činnosti místních lidových soudů ve zbytku republiky, a dále srovnat činnost jednotlivých místních lidových soudů v regionu navzájem. Zajímavá je i komparace činnosti místních lidových soudů na Jablonecku a okresního soudu v Jablonci nad Nisou co do počtu projednávaných případů. Neméně přínosnou se jeví potenciální statistická komparace výsledků místních lidových soudů při obcích a místních lidových soudů při podnicích, a to zejména z hlediska počtu projednávaných případů a četnosti spáchání jednotlivých skutkových podstat provinění dle zákona o místních lidových soudech, ale i uložené druhy opatření.

Důvodem ke vzniku této práce bylo zjištění autorky, že problematika místních lidových soudů obecně, tím spíše místních lidových soudů na Jablonecku, nebyla doposud nikde komplexně zpracována. Přestože místní lidové soudy existovaly jako součást československé soudní soustavy pouhých devět let (1961 – 1969), fungování tohoto článku soudní moci nabízí velmi zajímavý až bizarní vhled do fungování celého socialistického soudnictví. Existence místních lidových soudů jako taková neznamenalala *de facto* nic jiného než právně-sociologický experiment. Jeho výstupy a zkušenosti z něj získané byly poučením nejen pro tehdejší právní teoretiky a zákonodárce. Mohou být i dnes nadále výstrahou vůči případným snahám o snížení profesionalizace soudnictví a posílení laického prvku v něm. Potvrzuje se, že *„jen úzké sepjetí současných a budoucích změn právního řádu se znalostí historické evoluce obecného rámce práva i jeho obecných či již překonaných institutů může....napomoci neopakovat již jednou učiněné chyby..“*²

¹ Ačkoliv tento vztah v pravém slova smyslu ve vztazích místních lidových soudů definován nebyl, z faktického průběhu jejich činnosti vyplývá; zákon zakotvuje toliko odpovědnost soudců MLS lidu a jistý druh kontroly těchto soudů Revolučním odborovým hnutím a národními výbory, viz část 1 této práce.

² ŠOUŠA, Jiří. *Vývoj právní úpravy státních civilních úředníků od 18. století do roku 1938 v českých zemích*. Dizertační práce. Právnická fakulta, Univerzita Karlova, 2011, s. 9, též ŠOUŠA, Jiří. *Právní úprava amnestie v letech*

Jablonecký region jsem si pro svou teritoriální sondu zvolila proto, že z Jablonce nad Nisou pocházím a o moderní historii regionu se dlouhodobě ve své odborné činnosti zajímám. Pro účely práce, která si za hlavní cíl klade právě komparaci skutečné činnosti místních lidových soudů s jejím teoretickým popisem, je jablonecký region vhodným vzorkem, neboť zde vznikaly jak místní lidové soudy v obcích, tak v podnicích, v relativně hojném počtu. Zároveň je však třeba si uvědomit, že se jedná o oblast relativně specifickou. Ještě v 60. letech, kdy místní lidové soudy soudily, většina obyvatel žila v regionu ne déle než půl druhého desetiletí, když po roce 1945 nahradili českoslovenští osadníci odsunutě původní německé obyvatelstvo. Původ nových osadníků byl teritoriálně rozličný. Tato specifická by teoreticky mohla odlišovat zjištěné výsledky od jiných regionů, kde místní lidové soudy působily, např. od rurálních a silně katolicky založených moravských a slovenských oblastí republiky.

K problematice místních lidových soudů nevznikla po roce 1989 žádná ucelená monografie. Za současné prameny věnující se otázce místních lidových soudů lze považovat toliko jedinou monotematickou stať, a totiž příspěvek Ladislava Soukupa *Místní lidové soudy v Československu*, zveřejněný v publikaci *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945 – 1990*³. Ostatní články uvedené ve zdrojích této práce pak pojednávají o místních lidových soudech v rámci širšího výkladu o justici či konkrétním odvětví práva. Jako příklady lze uvést např. Karel a Ilona Schelleovi: *Vývoj organizace soudnictví v letech 1945 – 1989*, tamtéž⁴, či Tomáš a Petra Gřivnovi: *Trestní právo procesní* v publikaci *Komunistické právo v Československu*⁵. Širší zařazení a obecný nástin fungování místních lidových soudů nabízí samozřejmě příslušné kapitoly právněhistorických učebnic, např. Jan Kuklík: *Vývoj trestního práva v letech 1960 – 1989* v publikaci *Vývoj československého práva 1945 – 1989*⁶.

Z diplomových prací pojednávají vždy ve vztahu ke konkrétnímu regionu práce *Místní lidové soudy v okrese Hradec Králové v letech 1961 – 1969* (Kristýna Šeflová, filozofická fakulta UK)⁷ a práce *Místní lidové soudy v Trutnově (1961 – 1969)* (Veronika Jarolínová, právnická

1918 – 1953 v českých zemích. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019, s. 19.

³ SOUKUP, Ladislav. *Místní lidové soudy v Československu*. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 293-299.

⁴ SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. *Vývoj organizace soudnictví v letech 1945 - 1989*. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP. *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989: Sborník příspěvků*. Praha: Karolinum, 2004, s. 360 - 369.

⁵ GŘIVNA, Tomáš a Petra GŘIVNOVÁ. *Trestní právo procesní - trestní řád z roku 1961*. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 589-592

⁶ KUKLÍK, Jan. *Vývoj trestního práva v letech 1960-1989*. KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2008, s. 405-449.

⁷ ŠEFLOVÁ, Kristýna. *Místní lidové soudy v okrese Hradec Králové v letech 1961-1969*. Praha, 2009. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

fakulta ZČU)⁸. V době existence místních lidových soudů vznikly monografie o tomto právním instutu dvě, a sice Jan Tolar a Vladimír Rolenc: *Místní lidové soudy z nakladatelství Československé akademie věd*⁹ a stejnojmenná publikace autorů Tolara, Přenosila a Lakatoše z nakladatelství Orbis¹⁰.

Přestože současná¹¹ literatura vychází koncepčně spíše z monografie Nakladatelství Československé akademie věd, po seznámení s oběma monografiemi jsem vycházela při psaní této práce spíše z publikace nakladatelství Orbis, neboť první z citovaných monografií vznikla pro potřeby soudců MLS, je psána popularizačním jazykem, nedrží se přesně struktury zákona. Naproti tomu druhá z uvedených knih je typickým právním komentářem. V jednotlivých kapitolách rozebírá vždy vybrané ustanovení. Rovněž její terminologie je juristicky správnější a přesnější. Nadto je monografie vydaná nakladatelstvím Orbis obsáhlejší.

Z dobové literatury jsem využila rovněž komentář k zákonu o místních lidových soudech¹² a brožuru *Místní lidové soudy v závodech*, která vznikla v právním oddělení Ústřední rady odborů.¹³ Rovněž odborářská publikace se svým zpracováním podobá komentářové literatuře. Dále jsem pracovala s publikací k pojmu přestupků podle správního řádu, resp. zákona o úkolech národních výborů a provinění dle zákona o MLS, *Přestupky a provinění*.¹⁴ Přímo pro soudce místních lidových soudů také vyšly „neveřejným tiskem“ dvě publikace: Právnický ústav ministerstva spravedlnosti: *Co má vědět soudce místního lidového soudu*¹⁵, a *Příručka pro soudce místních lidových soudů*¹⁶. Konkrétnějšími aspekty výkladu zákona o místních lidových soudech a poznámkami k diskuzi o činnosti těchto soudů se zabývalo několik článků v odborných právnických časopisech *Právník* (vydáváný Československou akademií věd) a *Socialistická zákonost* (vydáváný Právnickým ústavem ministerstva spravedlnosti).

⁸ JAROLÍNOVÁ, Veronika. *Místní lidové soudy v Trutnově (1961 - 1969)*. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni.

⁹ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář: Určeno pro soudce míst. lid. soudů, pro prac. justice, prokurátory, orgány Veřejné bezpečnosti, prac. nár. výborů, advokáty ... a stud. právnických fakult.* 1. vyd., (kapesní). Praha: Orbis, 1964. 366, [2] s. Právnická edice. Zákony.

¹⁰ TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKATOŠ. *Místní lidové soudy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.

¹¹ Např. SOUKUP, Ladislav. *Místní lidové soudy v Československu*. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002

¹² Publikace spíše učebnicového charakteru, která vystihuje toliko základní problematiku MLS. ROLENC, Vladimír, ed. *Místní lidové soudy: Určeno pro soudce míst. lid. soudů, soudce okr. soudů, prac. a funkcionáře nár. výborů a společen. organ.* 1. vyd. Praha: Orbis, 1963. 122, [3] s. Praktické příručky.

¹³ Pracovně-právní oddělení Ústřední rady odborů. *Místní lidové soudy v závodech*. Praha: Práce, 1962.

¹⁴ LUKEŠ, Zdeněk, ed. a BYDŽOVSKÝ, Ladislav, ed. *Přestupky a provinění: Vysvětl. k zákonu o úkolech nár. výb. při zajišťování socialist. pořádku a k zákonu o místních lid. soudech: Určeno pro prac. nár. výb. i jejich komisi, pro orgány veřejné bezpečnosti i širší veřejnosti*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. 225, [3] s. Právnické edice. Zákony.

¹⁵ Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, ROLENC, Vladimír, ed. *Co má vědět soudce místního lidového soudu*. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, n.p., 1963

¹⁶ Ministerstvo spravedlnosti. *Místní lidové soudy: Příručka pro soudce místních lidových soudů*. Praha: Naše vojsko n.p., 1961.

Zásadním zdrojem pro získání poznatků o konkrétní činnosti jednotlivých místních lidových soudů na Jablonecku byly archivní materiály. Okresní archiv v Jablonci nad Nisou disponuje jediným fondem vysloveně tematicky určeným pouze archiváliím vztahujícím se k místním lidovým soudům, a to fondem místního lidového soudu v Železném Brodě, jehož obsahem je jeden karton o šíři sedm centimetrů. Ani tento však nepodává ucelený pohled na činnost místního lidového soudu v místě, neboť neobsahuje např. stejnopisy protokolů z jednání. Zajímavý je však dochovaný rejstřík projednávaných věcí, z něhož tato práce vychází nejen v textové, ale zejména ve statistické části. Informace o činnosti všech místních lidových soudů v okrese pak bylo lze získat náhledem do dosud nezpracovaného fondu ONV Jablonec nad Nisou z let 1961 - 1969. V zápisech ze zasedání zdejší rady okresního národního výboru jsou obsaženy dílčí poznatky o činnosti všech místních lidových soudů v okrese bez ohledu na skutečnost, zda se jednalo o místní lidové soudy při podnicích či obcích. Dalšími primárními zdroji pro sepsání této práce byly zprávy, které byly radě ONV místními lidovými soudy předkládány, a které se omezují spíše na statistické přehledové konstatování jednotlivých skutečností. Co se jednotlivých místních lidových soudů v obcích týče, kromě již zmíněného Železného Brodu byly informace získány z různých druhů archivních dokumentů, které nejsou soustředěny na jednom místě.

O místním lidovém soudu přímo v Jablonci nad Nisou lze v současnosti čerpat poznatky pouze z výše uvedených zápisů z rady ONV, neboť fond městského národního výboru Jablonec nad Nisou je zpracován toliko do roku 1957, není doposud zpřístupněn badatelům k nahlížení a neexistuje v něm, na rozdíl od fondu ONV Jablonec nad Nisou, ani dobová pomůcka. V případě města Desná v Jizerských horách neexistují o místním lidovém soudě žádné zmínky ani v zápisech jednání rady či pléna obce, pro danou obec pak chybí archiválie z jednání komise pro ochranu veřejného pořádku či obdobných komisí. Co se týče města Tanvald, jediné poznatky o činnosti zdejšího místního lidového soudu lze čerpat toliko ze zápisů zasedání pléna místního národního výboru; pro město Smržovka jsou pak jediným zdrojem poznatků zápisy ze zasedání zdejší komise pro ochranu veřejného pořádku.

Archivy podniků působících před rokem 1989 na Jablonecku jsou v současné době shromažďovány ve Státním okresním archivu v Mostě, kam jsou sváženy postupně z různých sběrných pracovišť. Z podniků, při nichž místní lidový soud na Jablonecku působil, jsou dva fondy ve stádiu přepravy ze Státního okresního archivu v Liberci do Státního okresního archivu v Mostě a nahlížení do nich není tedy technicky možné¹⁷. Ve fondech ostatních podniků byly Státním okresním archivem v Mostě na mou žádost provedeny rešerše, které ukázaly na částečně

¹⁷ Za poskytnutí této informace laskavě děkuji PhDr. Elišce Králové, Ph.D., archivářce SOKA Most.

zpracované fondy národního podniku Bižuterie a národního podniku Seba Tanvald (jako součást fondu zdejšího Revolučního odborového hnutí). Zatímco archiválie n.p. Seba Tanvald nabízely informace spíše statistického charakteru, z archiválií o místním lidovém soudu při n.p. Bižuterie si bylo možné vytvořit jednotný a ucelený obraz o fungování místního lidového soudu při tomto podniku, neboť se jedná o obsáhlý fond zahrnující např. i některé protokoly o jednání, průběžné statistiky a zprávy o činnosti tohoto místního lidového soudu.

Na základě pomůcek k fondům ostatních podniků, do nichž jsem *pro forma* nahlédla, jsem získala i několik dokumentů vztahujících se k místnímu lidovému soudu při národním podniku Autobrzdy. Pro každý konkrétní místní lidový soud s výjimkou MLS v Železném Brodě a při n. p. Bižuterie jsem tedy vycházela z jiného druhu zdroje, což má za následek nemožnost vytvoření zcela komplexního vhledu do jejich činnosti. I přesto jsou získané prameny dostačující k vytvoření obrazu fungování všech místních lidových soudů na Jablonecku jako celku s dílčími vzorky jednotlivé problematiky při konkrétních MLS.

Agenda místních lidových soudů byla předána při jejich zániku v roce 1969 zčásti okresním soudům, zčásti národním výborům a v případě místních lidových soudů při podnicích zůstala v archivech těchto podniků. Dokumenty týkající se činnosti jednotlivých místních lidových soudů tedy mohou být součástí dosud nezpracovaných fondů národních výborů, či se stále nacházejí v archivu okresního soudu a nebyly dosud předány státnímu okresnímu archivu k archivaci. Zčásti byly dokumenty místních lidových soudů pravděpodobně skartovány již po zániku MLS. Archivní dokumenty Okresního soudu v Jablonci nad Nisou ze zkoumaného období se pak v místním státním okresním archivu vyskytují jen velmi sporadicky a v podstatě velmi náhodně¹⁸, není tedy možné zjistit průběh řízení o odvolání od místních lidových soudů před soudem okresním. K odvolání proti rozhodnutí místních lidových soudů však na Jablonecku docházelo jen ve velmi malém procentu případů.

¹⁸ Dle informace Mgr. Kašpara, ředitele SOkA Jablonec nad Nisou, jsou přebírány archivem z okresního soudu dokumenty *de facto* bez systému, zejména s ohledem na povinné uchování jednotlivých spisů ze strany soudu. Po převozu spisů do SOkA k archivaci pak trvá řadu let, než jsou tyto dokumenty zpracovány a vybaveny pomůckou. Pro ilustraci uvádím, že z předmětné doby 1961 – 1969 je státním okresním archivem zpracováno pouze několik jednotek trestních spisů.

1. Místní lidové soudy obecně

1.1 Ideová východiska vzniku místních lidových soudů

Po únorovém převratu v roce 1948 započal být v justici pod vlivem názorů Komunistické strany Československa prosazován princip zapojení a účast všech pracujících. Prvním z výrazných legálních důsledků této snahy bylo přijetí zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, ve spojení s § 142 a dalšími ustanoveními¹⁹ Ústavy 9. května²⁰. V tomto případě se však jednalo toliko o zapojení širší masy pracujících do rozhodování řádných soudů.

Situace se změnila po roce 1960 v souvislosti s prosazením koncepce tzv. všelidového státu. Dle dikce Ústavy z roku 1960²¹ „*socialismus v naší vlasti zvítězil*“, což podle dobové literatury²² znamenalo, že již byl dokončen přerod myšlení pracujících v tom smyslu, že je jejich zájmem, aby bránili zájmy socialistického státu, tedy aby sami z vlastní iniciativy a nikoliv již prostřednictvím státní moci podnikali kroky pro zachování socialistické zákonnosti. S domnělým dobudováním socialismu pak úzce souvisela i myšlenka, že ve vyspělé zemi žijí i morálně a myšlenkově vyspělí lidé, tedy že je k dispozici dostatek politicky uvědomělých osob, které mohou zastávat funkci soudce²³, a nadešel čas, aby pracující v rámci kolektivu sami postihovali protispolečenské jevy již ze samotné podstaty své autority.²⁴

Za takové situace mohla tedy být rozšířena bezprostřední účast pracujících na výkonu soudnictví, a to ve větší míře, než jak s výkonem soudnictví počítaly předchozí zákony (např. již zmiňovaný zákon o zlidovění soudnictví). Zejména se tak mělo dít způsobem, v rámci kterého nejen že se pracující spolupodíleli na rozhodování soudu jako orgánu státu, ale rozhodování zůstalo v jejich rukou zcela.²⁵

¹⁹ Tak např. některé povinnosti z hlavy Základní povinnosti občana k státu a ke společnosti, např. § 31: povinnost občana vykonávat veřejné funkce, ke kterým je lid povolal.

²⁰ Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky

²¹ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky

²² Např. DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), str. 101 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu.

²³ Tamtéž

²⁴ Usnesení ÚV KSČ z 8. 12. 1960 dle Dočkala formuluje tuto myšlenku následovně: „*Zásadní ekonomické a společenské proměny spolu s výchovnou prací strany změnily myšlení lidí a vytvořily příznivé podmínky pro zformování celého profilu nového člověka – člověka se socialistickou morálkou. U pracujících se rozvíjí a upevňuje nový vztah k socialistickému právu, vědomí toho, že zákony socialistického státu jsou výrazem jejich vůle. Proto také je ve své většině nejenom dobrovolně dodržují, ale i sami pečují o jejich zachování.*“

²⁵ Dle Viesky jsou místní lidové soudy „*orgány socialistického státu, které však s ohledem na jejich složení a metody působení mohly vzniknout až tehdy, kdy se stát sám stal celospolečenskou organizací*“

Jedním z dalších základních ideových východisek pro vznik místních lidových soudů byl předpoklad, že republika se nacházela již v takové fázi socialistického rozvoje, že mohlo dojít k zúžení rozsahu státního donucení²⁶ ve smyslu marxisticko-leninské myšlenky “odumírání státu”²⁷.

Již od roku 1960 tak probíhala na území ČSSR tzv. veřejná a výjezdní zasedání, což byla svou povahou hlavní líčení v trestních věcech a jednání v občanskoprávních věcech, konaná ovšem za masivní účasti veřejnosti,²⁸ mnohdy i mimo budovu soudu, např. na pracovišti delikventa. Již v tomto institutu lze spatřovat společné rysy s pozdější činností místních lidových soudů, a to zejména organizovanou účast veřejnosti (v tomto případě zatím ještě neaktivní). Veřejnost se měla těchto rozhodování účastnit z důvodu výchovného působení na ni a účinnější nápravu delikventa, jenž si měl před zraky publika lépe uvědomit škodlivost svého činu pro společnost.

Tam, kde protiprávní jednání delikventa nedosahovalo takové míry společenské nebezpečnosti, aby bylo projednáno soudem, rozhodovaly před vznikem místních lidových soudů o jeho potrestání výbory odborové organizace na pracovištích prostřednictvím tzv. kárných komisí zřízených na základě zákona č. 24/1957 Sb.²⁹, nebo okresní národní výbory, nadány ze zákona³⁰ pravomocí uložit pachateli vedle trestu veřejné důtky či pokuty i trest odnětí svobody³¹.

Ze zmíněných disciplinárních řízení a řízení před národními výbory začaly vznikat *de facto* spontánně³² (obvykle v souvislosti s dalšími kroky k rozšíření účasti lidu na upevňování socialistické zákonnosti a na popud společenských stranických organizací³³) zejm. na jednotlivých pracovištích tzv. soudružské soudy. Ty během své činnosti (v

pracujících“. VIESKA, Juraj. K postaveniu a poslaniu miestnych ľudových súdov. *Socialistická zákonost*. Právnický ústav Ministerstva spravdnosti, 1961, str. 41.

²⁶ Ministerstvo spravdnosti. *Místní lidové soudy: Příručka pro soudce místních lidových soudů*, str. 2. Praha: Naše vojsko n.p., 1961

²⁷ BOGUSZAK, Jiří a Zdeněk JIČÍNSKÝ. K otázkám socialistické demokracie. *Právník*. Československá akademie věd, 1966, str. 1.

²⁸ Dle Dočkala proběhlo takto např. v Brněnském kraji celkem 750 takových veřejných a výjezdních zasedání, jimž přihlíželo na 60 000 lidí.

²⁹ Zákon č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví; působnost těchto komisí se tedy uplatnila toliko na delikty dle tohoto zákona

³⁰ Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní, stíhající přestupky, za něž se neukládá trest podle trestního zákona soudního či zákon č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví.

³¹ § 11 odst. 1 zákona č. 88/1950 Sb.

³² *Stenoprotokol 7. schůze NS RČS* [online]. 1961 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu.

³³ DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), str. 105 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu.

letech 1959 – 1961) nebyly nijak právně zakotveny, nicméně jejich fungování jednotily a zajišťovaly prováděcí pokyny ministerstva vnitra³⁴.

Soudružské soudy byly oceňovány³⁵ mimo jiné z toho důvodu, že v rámci své činnosti projednávaly a postihovaly ta jednání, kterými by se národní výbory a další veřejné instituce pro jejich nízkou společenskou nebezpečnost nezabývaly (zejm. se jednalo o projednávání porušování ustanovení o ochraně veřejného pořádku, výtržnictví, urážky na cti apod.). Soudružské soudy byly orgán „*volený, a to na dobu jednoho roku na veřejném shromáždění odborů nebo MNV*“.³⁶ Jednalo se tedy o orgány, jejichž členy byli nejčastěji soudci z lidu, působící při řádných soudech, které neměly žádné právní zakotvení a jejichž rozhodnutí se opírala toliko o určitou autoritu jejich členů či instituce jako takového.³⁷

S tím je úzce spjatá i otázka sankcí, které soudružské mohly ukládat. Soudružské soudy neukládaly tresty, nýbrž činily opatření výchovného charakteru, která doposud příslušela ukládat orgánům Revolučního odborového hnutí³⁸, vedoucím podniků či komisím národních výborů.³⁹

Právě v případě soudružských soudů se poprvé – na rozdíl od veřejných zasedání – objevila funkce veřejnosti jako aktivního hybatele procesem. Dobová literatura⁴⁰ spatřovala v institutu soudružských soudů „*odstraňování hranic mezi státní a nestátní činností, mezi soudním a mimosoudním projednáváním případů.*“ Pro ilustraci je možno uvést, že k 30. září 1960 bylo na území ČSSR ustaveno 776 soudružských soudů, z toho 706 v závodech a 70 při místních národních výborech; ve třetím čtvrtletí 1960 projednaly tyto soudy 730 případů⁴¹. Fungování soudružských soudů a jejich osvědčení v praxi jako „*nejvhodnějšího a nejúčelnějšího instrumentu společnosti k předcházení trestné činnosti a jiného porušování socialistické zákonnosti a pravidel socialistického soužití*“⁴² dalo následně impulz k formulaci usnesení Ústředního výboru KSČ.

³⁴ DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), str. 99 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu.

³⁵ FLEGL, Vladimír. Soudružské soudy - nástroj socialistické výchovy. *Socialistická zákonnost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1960, str. 87.

³⁶ DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), str. 105 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu.

³⁷ Tamtéž, str. 84

³⁸ Na základě zákona č. 37/1959 Sb., o postavení závodních výborů základních organizací ROH

³⁹ DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), str. 84 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu.

⁴⁰ Tamtéž, str. 106.

⁴¹ URVÁLEK, Josef. Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 196-217.

⁴² FLEGL, Vladimír. Soudružské soudy - nástroj socialistické výchovy. *Socialistická zákonnost*.

Toto usnesení konstatovalo, že: „*Místní lidové soudy budou napomáhat rozvoji soudružských vztahů mezi pracujícími, chránit důstojnost a čest občanů a vychovávat soudružským působením a morální silou kolektivu občanů k nesmiřitelnému postoji k jakémukoli jednání, které působí škodu společnosti.*“⁴³

Místní lidové soudy tak vznikly s vizí, že se bude jednat o orgány, které v sobě budou spojovat dva prvky. Jednak morální působení, mající preventivní vliv, a jednak určitou možnost donucení, zajištěné povahou těchto soudů jako ústavně zakotveného článku soudní soustavy, tedy soudní moci zaručené státem. Jejich hlavním posláním neměla být v první řadě represe, nýbrž prevence a výchova pracujících.⁴⁴

1.2 Obdobné zahraniční instituce

Myšlenka vytvoření instituce místních lidových soudů nebyl autentický konstrukt československých právních teoretiků. Soudy obdobného charakteru vznikaly v mnoha státech bývalého východního bloku.

Primárním zdrojem inspirace byl pro všechny takové státy, ČSSR nevyjímaje, Sovětský svaz. V něm začaly vznikat soudružské soudy již v roce 1919, kdy bylo vydáno Nařízení o dělnických disciplinárních soudružských soudech.⁴⁵ Tyto soudružské soudy byly organizovány odborovými svazy a směřovaly nikoliv proti vnějšímu nepříteli, nýbrž proti těm pracujícím, kteří doposud nepochopili přínos socialismu, tj. zejména proti rozkradačům, příživníkům apod.

Soudružské soudy byly *de facto*⁴⁶ zrušeny a nahrazeny svou podstatou poněkud odlišnou institucí, tzv. disciplinárními soudy. Dne 20. února 1931 bylo Všeruským ústředním výborem přijato nařízení o pracovních soudružských soudech při podnicích a

Právník ústav Ministerstva spravedlnosti, 1960, str. 85.

⁴³ Ministerstvo spravedlnosti. *Místní lidové soudy: Příručka pro soudce místních lidových soudů*. Praha: Naše vojsko n.p., 1961. str. 1

⁴⁴ ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. In. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 754.

⁴⁵ DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), 99-109 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z webu. Těmto soudům však přecházely ještě tzv. místní soudy zřízené Dekretem o soudu Rady lidových komisařů z roku 1917, rozhodující občanské spory, jejichž hodnota nepřesáhla 3000 rublů, a trestní věci s možným odnětím svobody až na dvě léta. Senáty těchto soudů však byly tvořeny jedním stálým soudcem, byly tedy částečně profesionalizované. Dočkal je ve svém přehledovém článku neuvádí, jsem tedy toho názoru, že nebyly přímými předchůdci soudružských soudů. K problematice místních soudů z roku 1917 srov. VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Praktikum z právních dějin*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 2006. str. 211 - 212

⁴⁶ Dle Průši nikoliv *de iure*, viz PRŮŠA, Oldřich. K historickému vývoji a současným úkolům soudružských soudů v SSSR. *Právník*. Československá akademie věd, 1959, str. 632.

závodech, tzv. výrobních soudružských.⁴⁷ Činnost těchto soudů zanikla k roku 1938, aniž by byly vysloveně zrušeny. Jejich pravomoc byla přerozdělena mezi občanské a trestní řádné soudy. Soudružské soudy v některých místech však nepřestaly ani přesto pokračovat v činnosti.⁴⁸ Od roku 1961 se pak na základě zákona o zvýšení úlohy veřejnosti v boji proti porušování sovětské zákonnosti a pravidel socialistického soužití podle závěrů XXI. sjezdu KSSS⁴⁹ ustavily nové soudružské soudy ve své téměř konečné podobě.⁵⁰ Tento institut fungoval velmi podobně jako místní lidové soudy v Československu. Působil jako soudní orgán při posuzování protiprávních jednání nižší společenské nebezpečnosti. Mohl ukládat pokuty, sankce přeražení na nižší pracovní pozici apod.⁵¹ Soudružské soudy přečkaly zánik SSSR a byly odstraněny z právního řádu Ruské federace až v roce 1995⁵².

V Německé demokratické republice v roce 1953 vznikly na obdobném principu, na jakém byly vystavěny soudružské soudy v Sovětském svazu, tzv. konfliktní komise⁵³. Konfliktní komise spolu s rozhodčími soudy⁵⁴ následně zakotvovala východoněmecká ústava z roku 1968 v článku 92, dle něhož soudní pravomoc v republice náležela Nejvyššímu soudu, krajským soudům, okresním soudům a *společenským soudům (gesellschaftliche Gerichte)*. Konfliktní komise byly zrušeny po sjednocení Německa v roce 1990⁵⁵.

⁴⁷ Tovarišeckie sudy: istorija, perspektivy dejatelnosti v uslovijach rynka. *Žurnal Trudovoje pravo* / [online]. 2008 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu.

⁴⁸ PRŮŠA, Oldřich. K historickému vývoji a současným úkolům soudružských soudů v SSSR. *Právník*. Československá akademie věd, 1959, str. 640

⁴⁹ Tamtéž, str. 632.

⁵⁰ Tuto skutečnost dovozují z faktu, že Plundr a Vaněček v článku "Vývoj socialistické státnosti na úseku soudnictví v některých zemích socialistického tábora se zaměřením na soudružské soudy", *Socialistická zákonnost 1961*, uvádí návrh tohoto sovětského zákona; ruská literatura potom (např. Fillipov: *Tovarišeckij sud*) uvádí institut soudružských soudů jako vzniklý v roce 1961. Roku 1977 byl dle článku z *Žurnalu Trudovej pravo* zákon nahrazen novým zákonem o soudružských soudech, ovšem v obdobné dikci; pro účely této práce považují proto institut soudružských soudů v SSSR jako nepřetržitě trvající od r. 1961 do r. 1995.

⁵¹ Tovarišeckie sudy: istorija, perspektivy dejatelnosti v uslovijach rynka. *Žurnal Trudovoje pravo* / [online]. 2008 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu; FILLIPOV, E. I. *Tovarišeckij sud. Komentarij k položeni-ju o tovarišeckych sudach: Tovarišeckie sudy*[online]. 1974 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu.

⁵² Dle informace v záhlaví *Nariženi vrchniho sovětu SSSR* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu.

⁵³ KONFLIKTKOMMISSIONEN: Justiz im Betrieb. *Der Spiegel* [online]. 1960, 1960 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu.

⁵⁴ I tento institut fungoval v Československu, a to nezávisle na místních lidových soudech. V NDR však zastávaly spíše úlohu podobnou místním lidovým soudům, a to soudě dle § 1 řádu rozhodčích komisí (Schiedskommissionsordnung) z roku 1968, který stanovil místním správním jednotkám za povinnost rozhodnout, kde v jejich územní působnosti rozhodčí komise vznikne, tedy tyto komise nebyly závislé na závodních výborech ROH, ale na orgánech státní správy.

⁵⁵ *Konfliktkommissionen in der DDR: historische Erfahrungen als Impulse für aktuelle Diskussionen?*[online]. 1995 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu.

Soudružské soudy působily také v Maďarsku (od r. 1956), v Rumunsku (od r. 1958), v Bulharsku, v Čínské lidové republice (jako tzv. projednací komise) a v Polsku. V Polsku vznikly již v roce 1946 tzv. občanské soudy, ovšem nenabývaly velkého významu a v roce 1961 bylo konstatováno, že již nevyvíjejí žádnou činnost, avšak stále existují jako obsoletní institut právního řádu. Na základě výzvy tamějšího ministra spravedlnosti z roku 1960 pak byly zkusmo zavedeny soudružské soudy ve vybraných průmyslových podnicích.⁵⁶

1.3 Ústavní a zákonné zakotvení místních lidových soudů v právním řádu ČSSR, jejich pravomoc a působnost; některé související předpisy

1.3.1 Zakotvení institutu místních lidových soudů v právním řádu

S vytvořením místních lidových soudů jakožto základním článkem soudní soustavy počítala již Ústava Československé socialistické republiky z 11. července 1960. Ta v hlavě osmé, článku 98 odst. 2 konstatovala: „*Soudy jsou: Nejvyšší soud, krajské soudy a okresní soudy, vojenské soudy jakož i místní lidové soudy.*“⁵⁷ Dále Ústava 1960 v článku 101 definovala místní lidové soudy jako volené orgány, sloužící k „*prohlubování účasti pracujících na výkonu soudnictví, které přispívají k upevňování socialistické zákonnosti, k zajišťování společenského pořádku a pravidel socialistického soužití*“.⁵⁸ Podrobnější úprava byla ponechána prováděcímu zákonu.

Základní myšlenky prováděcího zákona (byl jím zákon o místních lidových soudech) položilo již výše citované usnesení ÚV KSČ z 8. prosince 1960 k dalšímu upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. Významným hybatelem byl

⁵⁶ PLUNDR, Otakar, Stanislav VANĚČEK. Vývoj socialistické státnosti na úseku soudnictví v některých zemích socialistického tábora se zaměřením na soudružské soudy. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1961, str. 60-69.

⁵⁷ Dle čl. 99 Ústavy 1960 Nejvyšší soud „*dozírá na činnost všech ostatních soudů*“. Vzhledem k tomu, že Nejvyšší soud nedisponoval žádným nástrojem, jak by činnost MLS mohl korigovat (proti rozhodnutí, o kterém v první instanci rozhodoval MLS, nebylo přípustné dovolání), snad kromě toho, že by se soudci MLS při rozhodování řídili jeho rozhodovací praxí, toto ustanovení zůstalo zřejmě nenaplněno.

⁵⁸ Dle Tolara a kol. mělo takové ústavní zakotvení za následek, že místní lidové soudy byly pojímány jako jakási nejnižší soudní instance, ačkoliv měly mít speciální statut, neboť jakožto soudní instance by jejich působnost musela pokrýt celou republiku, k čemuž nedošlo, kteréžto pojetí prosazoval. Takové pojetí prosazoval např. Boguszak (MLS a otázky dalšího rozvoje soc. zákonnosti, Právník 1961). To však vedlo dle Tolaraova názoru k tomu, že okresní soudy přestaly rozlišovat, zda se jedná o věc nižší společenské nebezpečnosti či velmi nízké společenské nebezpečnosti a postupovaly věc MLS, ačkoliv se jednalo o delikt zanedbatelného charakteru. TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKTOŠ. *Místní lidové soudy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.str. 42.

v tomto směru v rámci KSČ v literatuře hojně citovaný⁵⁹ příspěvek Jiřího Hendrycha⁶⁰, jenž se tedy snad dal považovat za hlavního ideologa místních lidových soudů v ČSSR.

Na základě výše uvedeného usnesení byl vydán 18. dubna 1961 s účinností od 1. července téhož roku zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech. Tento zákon se skládal z preambule a deseti částí⁶¹, rozdělených do 47 paragrafů.

1.3.2 Třídění deliktů od účinnosti zákona o místních lidových soudech

Zákonem o MLS přešla na tyto soudy částečně dosavadní pravomoc trestních komisí národních výborů v oblasti přestupkové agendy (ve smyslu těch deliktů, které doposud v rámci bipartice⁶² spadaly do kategorie přestupků, neboť nenaplňovaly vysokou společenskou nebezpečnost jako znak trestného činu), částečně dosavadní pravomoc okresních soudů v oblasti trestní agendy (ve smyslu deliktů, které doposud v rámci bipartice spadaly do kategorie trestných činů, neboť vykazovaly vyšší společenskou nebezpečnost), a částečně dosavadní pravomoc okresních soudů v oblasti občansko-právní agendy.

Největší podíl na věcech projednávaných před místními lidovými soudy tvořily delikty doposud stíhané jako přestupky podle trestního zákona správního.⁶³ Od svěřeni těchto pravomocí si mimo jiné zákonodárce sliboval i plošný postih *všech* deliktůních jednání, tedy vytvoření takové sítě orgánů státní moci, jíž „nepropadne“ žádné protiprávní jednání a v rámci které budou taková protiprávní jednání přesně zařaditelná podle stupně společenské nebezpečnosti.⁶⁴ V tomto smyslu došel např. J. Urválek⁶⁵ k závěru, že nebylo tedy nadále možné zastavit trestní stíhání pro nepatrnou nebezpečnost činu pro společnost, neboť okresní soud takový případ při předběžném projednání

⁵⁹ Např. VIESKA, Juraj. K postaveniu a poslaniu miestnych ľudových súdov. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravdnosti, 1961, str. 37.

⁶⁰ Jiří Hendrych byl na XI. sjezdu KSČ zvolen členem politbyra ÚV KSČ, zastával zároveň funkci tajemníka ÚV KSČ a předsedy ideologické komise strany (viz Složení vedoucích orgánů KSČ. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z webu.

⁶¹ Toto dělení jsem zavedla pouze pro účely této práce. Dělení je převzato z textu zákona, kde ovšem nejsou části číslovány.

⁶² Bipartice vyplývala z trestního zákona (č. 86/1950 Sb.) a trestního zákona správního (č. 88/1950 Sb.), které byly oba jakožto prozatímní produkty právnícké dvouletky nahrazeny v roce 1961, resp. 1962 novými předpisy.

⁶³ VIESKA, Juraj. K postaveniu a poslaniu miestnych ľudových súdov. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravdnosti, 1961, str. 42.

⁶⁴ Což se nikdy nepodařilo již s ohledem na to, že místní lidové soudy nebyly ustaveny všude tam, kde měly, tedy někde jejich funkce přebíraly jiné orgány (viz kapitola 1.4 této práce) a posuzovaly je na základě jiného zákona.

⁶⁵ URVÁLEK, Josef. Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 202-203.

obžaloby postoupil k projednání jako provinění místnímu lidovému soudu. Celkově tedy byla snížena možnost aplikace zásady subsidiarity trestní represe, neboť mezi úrovně soudní trestnosti činu (a jeho následného stíhání řádnými soudy) a správní trestnosti činu (a jeho následného projednání před národními výbory) vstoupila třetí kategorie provinění podle zákona o MLS. Místní lidové soudy pak prováděly kvazitrestní⁶⁶ řízení.

1.3.3 Terminologická problematika označení jednotlivých druhů místních lidových soudů

Tato práce užívá pojmy „obecní“ a „podnikový“ místní lidový soud. Je třeba podotknout, že v dobové literatuře nebyly mezi těmito dvěma typy MLS činěny rozdíly a tedy se pro ně nevyvinulo žádné terminologické označení.

Rozlišování na „obecní“ a „podnikové“ místní lidové soudy plyne z dikce zákona o MLS, který stanovil, že místní lidové soudy „(...) jako orgány pracujících v obcích a na pracovištích projednávají a rozhodují méně závažné případy porušování socialistické zákonnosti, narušující zejména společenský pořádek a soudružské soužití občanů, a drobné majetkové spory.“⁶⁷ Dále zejména zákon bez dalšího deklaroval, že „místní lidové soudy se ustavují v obcích a na pracovištích.“⁶⁸

Je otázkou, za jakým účelem volil zákonodárce termín „obec“ v citovaných ustanoveních. Dle dikce Ústavy 1960⁶⁹ byly základními vykonavateli státní moci a správy národní výbory jakožto „nejširší organizace pracujících“. Národní výbory sice působily i dle Ústavy v krajích, okresech a *obcích*, Ústava 1960 tedy tento pojem znala, ale byl pojímán spíše jako pouhá součást územního členění státu ve smyslu zákona o územním členění státu⁷⁰, nikoliv správní organizace.⁷¹

Nabízí se proto otázka, zda by přílehavější označení pro účely této práce nebylo místní lidové soudy podnikové a při místních národních výborech. Práce se však přiklání spíše k úmyslu zákonodárce oddělit institut místních lidových soudů od národních výborů, když v zákoně na jedné straně deklaroval, že místní lidové soudy vznikaly

⁶⁶ Řízení před MLS by se rovněž dalo označit za kvazi-správní, neboť vykazovalo jak znaky trestního, tak znaky správního řízení, avšak MLS vydávaly rozsudky jménem republiky a legálním zakotvením se rovněž blížily spíše soudnímu než správnímu orgánu.

⁶⁷ § 1 odst. 1 zákona o MLS

⁶⁸ § 8 odst. 1 zákona o MLS

⁶⁹ Hlava VII. ústavního zákona č. 100/1960 Sb.

⁷⁰ zákon č. 36/1960 Sb.

⁷¹ K tomu srov. např. SCHELLE, Karel a kol. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009., str. 196 - 199

v obcích a na druhé straně vymezil úkoly národních výborů ve vztahu k těmto soudům. Zákonodárce tedy pracoval s oběma pojmy (tj. „obec“ i „národní výbor“), avšak z výkladu zákona lze dojít k závěru, že vznik místních lidových soudů záměrně svěřoval do obcí a nikoliv k MNV. Jeho úmyslem bylo podtrhnout osobní působnost zákona o MLS na občany žijící na *území* obce. V takovém případě tedy vyhovovalo pojetí termínu „obec“ jako územní složky státu. Zákonodárce rovněž mohl zvolenou terminologií akcentovat rozdíl mezi místními lidovými soudy jako článkem soudní soustavy organizovaným na obecním – územním charakteru a jim do značené míry konkurujícím komisím místních národních výborů těmito výbory přímo zřizovanými a organizovanými.

Problematika výše řešeného pojmosloví nebyla v odborném tisku nikdy nastíněna a je proto možno konstatovat, že v užití pojmu „obec“ v zákoně o MLS nespátřovala tehdejší odborná veřejnost problém.

S ohledem na výše uvedené by se tedy pojem „obecní místní lidový soud“ dal nahradit z dnešního pohledu přiléhavějším pojmem „teritoriální místní lidový soud“, čímž by však nebyla dodržena dikce zákona.

Stejně tak termín „podnikový MLS“ není pojmem zákonným. Zákon o MLS pracuje v tomto ohledu s termínem „pracoviště“, ze kterého lze však jen stěží utvořit přídatné jméno. Pro účely této práce tak bylo zvoleno označení „podnikový místní lidový soud“. Alternativou k takovému označení mohlo být „závodní místní lidový soud“. Z poznatků o skutečném ustavování místních lidových soudů nelze s určitostí konstatovat, zda byly ustavovány častěji pro celý podnik či konkrétní závod. Na Jablonceku byly MLS častěji celopodnikové, ovšem u větších podniků v republice, zejm. u těch, jejichž závody byly rozptýleny po celém území státu, lze předpokládat, že MLS působily spíše pro konkrétní závody. Argumenty pro užívání termínu „podnikový“ či „závodní“ místní lidový soud jsou tedy v podstatě vyrovnané, pro účely práce bylo zvoleno první označení.

1.3.4 Zákon o místních lidových soudech – úkoly MLS a hlavní zásady jejich činnosti

Zákon o místních lidových soudech se v první části zabýval úkoly místních lidových soudů a hlavními zásadami jejich činnosti, tj. zakotvením MLS v soudní soustavě, cíli jejich činnosti, spoluprací místních lidových soudů s národními výbory a dalšími státními orgány, zakotvoval nezávislost soudců a jejich zodpovědnost vůči pracujícímu

lidu, čestnost této funkce a základní zásady (ústnost a veřejnost) jednání před místními lidovými soudy.

V zákoně⁷² byla zdůrazněna výchovná funkce těchto soudů, která byla zejména akcentována v ideových východiscích jejich vzniku (tj. např. v usnesení ÚV KSČ). Výchovná funkce MLS měla být zajištěna zejména již samotným projednáním věci. Jím mělo být působeno na přítomnou veřejnost z kolektivu provinilce, která se měla poučit o protiprávnosti jednání při řízení před MLS a zároveň měla být prevenována od takového jednání uloženým opatřením. Dobová literatura považovala za ideální možnost informovat o věci i širší veřejnost, která nebyla projednávání přímo účastna. Mohlo se tak dít např. veřejným vyvěšením rozsudku.⁷³ Stejně akcentovaným bylo v otázce naplňování výchovné funkce působení autority místních lidových soudů na provinilce a ukládání opatření spíše ve výchovné než represivní rovině.

1.3.5 Zákon o místních lidových soudech – ustavování a organizace MLS

Druhá část zákona se týkala ustavování a organizace místních lidových soudů. MLS se ustavovaly v obcích (v první vlně v obcích od 3000 obyvatel⁷⁴, k dalším plánovaným vlnám např. v obcích od 2000 obyvatel nikdy nedošlo; v obcích nad 10000 obyvatel měl být pak MLS ustaven v každé městské části⁷⁵) a na pracovištích⁷⁶ a o jejich ustavení rozhodovaly okresní národní výbory na návrh MNV nebo základní organizace ROH.

Ve druhé části také zákon o MLS stanovil požadavky na osobu kandidáta na soudce místního lidového soudu. Předpoklady výkonu funkce soudce u MLS byly: věk alespoň 21 let a dále neurčitě definované požadavky, umožňující široký výklad, jako např. „požívání všeobecné vážnosti a důvěry“ nebo příkladnost ostatním občanům v práci, veřejné činnosti či osobním životě.

Soudci MLS byli voleni aklamačně na shromáždění občanů na dva roky. Zvolen byl ten kandidát, jenž získal nadpoloviční většinu hlasů občanů přítomných na shromáždění.⁷⁷ Toto ustanovení bylo jedním z nejhůře formulovaných ustanovení zákona,

⁷² § 2 zákona o MLS

⁷³ TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKATOŠ. *Místní lidové soudy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, str. 189 a násl.

⁷⁴ SOUKUP, Ladislav. *Místní lidové soudy v Československu*. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 293.

⁷⁵ ROLENC, Vladimír, ed. *Místní lidové soudy: Určeno pro soudce míst. lid. soudů, soudce okr. soudů, prac. a funkcionáře nár. výborů a společen. organ.* 1. vyd. Praha: Orbis, 1963, str. 17.

⁷⁶ Zde bez ohledu na velikost podniku, v praxi se však logicky začínalo u těch největších.

⁷⁷ dle § 9 odst. 1 věta třetí zákona o MLS

neboť *de facto* nepopíralo skutečnost, že kandidáti na funkci soudce byli nejprve prověřeni co do jejich spolehlivosti stran loajality vůči socialistickému zřízení a teprve následně předloženi jako kandidáti voličům. Z prostudovaných archiválií vyplývá, že každý navržený kandidát byl vždy zvolen všemi hlasy, neboť vždy bylo při volbách jen tolik kandidátů, kolik se obsazovalo míst soudců MLS. Počet členů konkrétního místního lidového soudu určilo usnesení rady ONV.

Zvolený soudce následně skládal slib do rukou předsedy místního národního výboru, a to bez ohledu na to, zda se jednalo o soudce obecního či podnikového MLS. Takový požadavek byl ovšem nelogický, neboť „zřizovateli“ místních lidových soudů byly národní výbory⁷⁸. Z logiky věci měli správně soudci podnikových MLS skládat slib do rukou funkcionáře základní organizace ROH⁷⁹, neboť kromě slibu a nápomocného vztahu neměl podnikový místní lidový soud s MNV nic společného.

Soudcem místního lidového soudu se mohl stát toliko laik⁸⁰, v podnikovém místním lidovém soudu se soudcem mohl stát zpravidla pouze zaměstnanec takového podniku, v obecních MLS občan, jenž měl bydliště v příslušné obci⁸¹. Aktivní legitimaci k volbě měli občané starší 18 let. V případě podnikových místních lidových soudů lze rovněž dovozovat aktivní legitimaci pouze u zaměstnanců podniku, pro nějž byl MLS ustaven, ovšem takový závěr nevyplývá ze zákona. Dále byly stanoveny požadavky na vnitřní složení MLS, tedy že ze soudců místního lidového soudu byl volen předseda a zástupce, a upravoval zproštění a odvolání soudce MLS z funkce.

Po dobu existence místních lidových soudů proběhly čtyři funkční období soudců MLS, konkrétně mezi lety 1961 – 1963, 1964 – 1965, 1966 – 1967 a 1968 – 1969. V prvním roce působení nebyl tedy dodržen požadavek na přesně dvouleté funkční období soudců MLS, a sice z toho důvodu, že místní lidové soudy zahájily svoji činnost až po 1. červenci 1961, když nabyl účinnosti zákon o MLS.

⁷⁸ Dle ustanovení § 8 odst. 2 zákona o MLS

⁷⁹ Na návrh MNV byli voleni soudci obecních MLS a MNV zprošťoval soudce obecních MLS z funkce. Oproti tomu na návrh ZO ROH byli voleni soudci podnikových MLS a ZO ROH zprošťovala soudce podnikových MLS z funkce.

⁸⁰ Takový předpoklad v monografii o MLS stanovili i Tolar a kol., viz TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKATOŠ. *Místní lidové soudy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. str. 15. Stejný závěr dovozují i ze svého výzkumu z archiválií o MLS na Jablonecku. Není tedy pravdivé tvrzení L. Soukupa, že „za soudce MLS byli v menší míře vybíráni také soudci okresních soudů, tedy profesionálové, kteří tuto činnost vykonávali dobrovolně, nad rámec svého zaměstnání.“, srov. SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 294.

⁸¹ Toto pravidlo však nevyplývá ze zákona, nýbrž je logickým naplněním předpokladu, že provinilce by měl soudit soudce z jeho vlastního prostředí.

1.3.6 Zákon o místních lidových soudech – věci, které projednávaly MLS

Souhrnně lze říct, že do působnosti MLS patřilo zaprvé projednávání provinění a činů, jestliže jim tyto trestné činy byly postoupeny prokurátorem nebo soudem, jichž se dopustili a) pracovníci závodu, v němž byl ustaven MLS, b) občané bydlící v obvodu místního lidového soudu; takové postoupení muselo být nejprve projednáno s předsedou příslušného MLS⁸². Zadruhé projednávaly MLS majetkové spory, jejichž účastníci pracovali v závodě, v němž byl ustanoven MLS, nebo bydlel-li odpůrce v obci, v níž byl ustaven místní lidový soud. V obou případech bylo projednání před místním lidovým soudem v obci subsidiární k projednání před MLS na pracovišti.

Za situace kdy delikvent pracoval v podniku, v němž byl zřízen MLS, a byl zároveň občanem obce, v níž byl zřízen MLS, projednával věc vždy podnikový místní lidový soud bez ohledu na to, zda bylo provinění spácháno v zaměstnání nebo ve volném čase. Obecní MLS tedy projednával pouze věci těch osob, které byly zaměstnány tam, kde nebyl zřízen podnikový místní lidový soud, resp. teoreticky i osob nezaměstnaných. Místní příslušnost MLS se tedy neřídila místem spáchání provinění, ale byla odvislá toliko od pracoviště či bydliště delikventa, v případě majetkových sporů od pracoviště obou či bydliště odpůrce.

Osobní působnost místních lidových soudů byla zákonem⁸³ stanovena následovně: provinilec⁸⁴ mohla být pouze osoba, resp. občan starší 15 let, přičemž provinění osob mladších 18 let měla být před místním lidovým soudem projednávána pouze výjimečně; věc náležela do pravomoci MLS, byl-li provinilec zaměstnancem podniku či měl bydliště v obci, kde byl místní lidový soud zřízen. Z působnosti zákona o MLS byly výslovně⁸⁵ vyňaty věci vojenského charakteru (tedy např. za situace, kdy dosavadní zaměstnanec podniku narukoval k základnímu výcviku, nenáleželo projednání jeho provinění nadále do pravomoci místního lidového soudu v takovém podniku, nýbrž bylo postoupeno vojenskému soudu). Z komentářové literatury vyplývá, že z působnosti zákona byly vyňaty i osoby požívající diplomatické imunity. Pro pořádek je třeba uvést, že místní působnost nebyla v zákoně definována, ovšem lze se domnívat, že analogicky

⁸² TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*: Praha: Orbis, 1964. str. 26

⁸³ § 14 zákona o MLS

⁸⁴ Analogicky k pojmu „provinění“; zákon o místních lidových soudech užívá nejednotně termín „občané volané k odpovědnosti“ či „provinilí občané“. Pojem „provinilec“ pak užívá některá tematická literatura, např. monografie Přenosila, Lakatoše a Tolara.

⁸⁵ § 44 zákona o MLS

k § 17 trestního zákona se i zákon o místních lidových soudech vztahoval na provinění spáchaná na území ČSSR. Samozřejmě je třeba mít na paměti, že ne všechna taková provinění mohla být projednána před místním lidovým soudem.⁸⁶

1.3.7 Zákon o místních lidových soudech - provinění

Ve čtvrté části zákon definoval provinění, tedy druh protiprávního (deliktního) jednání, které bylo vymezeno pouze v zákoně o místních lidových soudech. Provinění bylo definováno jako „*zaviněné jednání uvedené v tomto zákoně (...), kterým byl porušen socialistický právní řád v takové míře, že to ohrožuje nebo poškozuje zájmy společnosti nebo práva a oprávněné zájmy jednotlivce, jestliže vzhledem k okolnostem případu, k osobě provinilého občana a následkům jeho jednání nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu*“. V tehdejší československé trestní právu existovala tedy tripartice⁸⁷ protiprávních jednání, a to trestný čin dle trestního zákona, s nižším stupněm společenské škodlivosti pak provinění podle zákona o místních lidových soudech, a konečně přestupky dle zákona o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku.⁸⁸

Zároveň v rámci zásady subsidiarity trestní represe zákon stanovil, že místní lidové soudy rozhodují o proviněních pouze tehdy, pokud nestačilo k nápravě provinilce výchovné působení společenských organizací, národních podniků či vedení podniků a závodů⁸⁹. Jakkoliv se mohla zdát hranice mezi jednotlivými druhy deliktů relativně jednoznačně legislativně vymezena⁹⁰, komentářová literatura do tohoto vymezení zaváděla nejednu nejasnost. Například konstatovala, že při rozlišování, zda jde o provinění či trestný čin, je třeba vedle zákonných předpokladů vzít v potaz i osobu pachatele a jeho charakterové vlastnosti, tedy že je třeba ještě před zahájením samotného řízení před příslušným soudem rozhodnout, zda by k nápravě delikventa stačilo působení kolektivu

⁸⁶ K tomu srov. kapitolu 1. 4. 4. této práce.

⁸⁷ Ačkoliv např. Tomáš Grívna (GRÍVNA, Tomáš. Trestní právo hmotné - trestní právo a jeho vztah k jiným právním oborům. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 556.) pracuje pouze s bipartití trestný čin – provinění, kde přestupky chápe zřejmě jen ve smyslu správních deliktů; tripartitní dělení je přesnější i vzhledem k tomu, jak blízko jednotlivé delikty stály, resp. jak silně záleželo a) na posouzení místního lidového soudu, zda se „již“ jedná o provinění či pouze přestupek, b) na skutečnosti, zda v místě či na pracovišti byl zřízen MLS či věc projednával národní výbor.

⁸⁸ Současně však platilo, že není-li v obci či na pracovišti ustanoven místní lidový soud, řeší protiprávní jednání, která by byla jinak proviněními dle zákona o MLS, národní výbor, o tom viz dále v podkapitole 1.4.4 této práce

⁸⁹ Současně však mohl MLS postoupit věc jako přestupek k projednání národnímu výboru.

⁹⁰ Samozřejmě například s ohledem na některá ustanovení zákona o MLS, která vysloveně čekala na judikaturu či odborný výklad, např. pojem „kratší pracovní neschopnost“ v § 21 zákona o MLS

prostřednictvím místního lidového soudu, ačkoliv byla jednáním naplněna skutková podstata některého trestného činu vč. společenské nebezpečnosti.⁹¹

Další část zákona⁹² vymezovala obecné otázky týkající se provinění. Spolu se sankční částí zákona⁹³ ji lze označit za zvláštní část.

Zákon o MLS rozlišoval provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví spáchané v úmyslné i nedbalostní formě zavinění, provinění proti zájmům socialistického hospodářství, provinění proti majetku v osobním vlastnictví, provinění proti socialistickému soužití⁹⁴, provinění proti rodinným vztahům⁹⁵ a zájmům zdravého vývoje mládeže a konečně provinění proti pracovní kázní. V otázce provinění proti pracovní kázní nelze zapomínat, že současně se zákonem o místních lidových soudech platil i zákon č. 37/1959 Sb., o postavení závodních výborů základní organizací Revolučního odborového hnutí, dle něhož rozhodovaly pracovní spory rozhodčí orgány při závodních výbo-
rech. Do pravomoci místních lidových soudů proto spadaly pouze záležitosti vysloveně uvedené v zákoně o MLS, tedy porušení předpisů o bezpečnosti práce, vynechávání pracovních směn, předstírání pracovní neschopnosti a porušování technologické kázně či jiných povinností, pokud tím nebyla způsobena škoda vyšší než 5000 Kčs.

1.3.8 Zákon o místních lidových soudech – majetkové spory

Druhou oblastí, která spadala do pravomoci místních lidových soudů, byly majetkové spory upravené v páté části zákona. Jednalo se o spory, jejichž hodnota nepřesáhla 1 000 Kčs, o nichž místní lidový soud rozhodoval tehdy, byl-li o to účastníkem požádán. Jednalo se typicky o spory o zaplacení kupní ceny, nájemného, ze zápůjčky apod.

Místní lidové soudy nebyly naopak příslušné k rozhodování majetkových sporů z jednatelství bez příkazu, ze schovací a zprostředkovatelské smlouvy a dalších⁹⁶. Vždy

⁹¹ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*: Praha: Orbis, 1964. Str. 100

⁹² Tj. § 15 – 21 zákona o MLS.

⁹³ Tj. zejména § 31 zákona o MLS.

⁹⁴ Zde byla např. volně převzata některá ustanovení o přestupcích dle oddílu 3 trestního zákona správního, kupříkladu podání alkoholu podnapilemu; nejedná se samozřejmě o jediný delikt.

⁹⁵ Ačkoliv následně § 23 zákona o místních lidových soudech stanovil, že „*Místní lidové soudy neprojednávají spory pracovní a spory z rodinného práva*“, otázky rodinného práva projednávány před MLS se omezovaly (dle § 20 písm. a) zákona o MLS) toliko na otázky výživného či jednání, které by snad dnes odpovídalo trestnému činu týrání svěřené osoby při menší společenské nebezpečnosti.

⁹⁶ ČERNÝ, Miroslav. *Majetkové spory před místními lidovými soudy. Socialistická zákonnost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 150.

se muselo jednat o spor mezi občanem a organizací. F. Zoulík pak ve svém článku⁹⁷ konstatoval, že zákonodárce zvolil v tehdejší době ne příliš obvyklý termín „majetkový spor“, neboť tím chtěl vyjádřit, že MLS nemohou projednávat všechny občanskoprávní věci, nýbrž pouze ty majetkové, a že termín „majetkový spor“ byl tedy užší než pojem „občanskoprávní spor“.

Z části zákona pojednávající o projednávání majetkových sporů lze zvláště vyčlenit ustanovení⁹⁸ o pravomoci místních lidových soudů k projednávání i jiných občanskoprávních sporů než sporů majetkové povahy, avšak pouze za předpokladu, že místní lidový soud v takovém případě figuroval toliko jako „moderátor“ smíru; nebyl-li smír ve věci uzavřen, byla postoupena k projednání okresnímu soudu.

Existovala tedy dvojí, resp. trojí věcná působnost místních lidových soudů, které mohly rozhodovat o provinění trestněprávního charakteru na jedné straně a na druhé straně projednávaly majetkové spory, resp. majetkové spory a smírčí řízení.

Lze tedy konstatovat, že místní lidové soudy byly nadány trestněprávní i občanskoprávní pravomocí.

1.3.9 Zákon o místních lidových soudech – řízení před MLS

Zákon o MLS prováděl i úpravu řízení odlišnou od řízení před obecnými soudy. Úprava průběhu řízení byla „jednoduchou a srozumitelnou, neboť zákon vychází z toho, že naši občané mají zkušenost s průběhem a řízením schůzí, kterých budou moci využít i jako soudci místních lidových soudů.“⁹⁹ Nutno podotknout, že právě ustanovení zákona o průběhu řízení vyvolávalo mezi soudci místních lidových soudů největší otázky a že tato ustanovení byla velmi často předmětem výkladových článků¹⁰⁰.

Kromě řádného procesu existoval ještě odlišný režim zahájení projednávání věci, a to v závislosti na skutečnosti, zda se jednalo o provinění – zde MLS projednávaly věc jak na návrh národního výboru, jiného státního orgánu či společenské organizace, tak i na návrh občanů či z vlastního podnětu, či o majetkový spor. U majetkového sporu rozhodoval místní lidový soud pouze na návrh účastníků. Zákon zároveň vysloveně artiku-

⁹⁷ ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 758.

⁹⁸ § 22 odst. 2 zákona o MLS

⁹⁹ ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 762

¹⁰⁰ Např. otázka účasti veřejnosti, viz ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. *Socialistická zákonnost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 502 - 503

loval požadavek jednoduchosti sporu¹⁰¹, samozřejmě z nevyřčeného důvodu nedosta-
tečné kompetence laických soudců rozhodovat složitější případy.

Dokazování před MLS bylo úkolem předsedy senátu. V rámci řízení měl zajistit
listiny a další důkazy, či zařídít výslech svědků.¹⁰²

Původním záměrem zákonodárce ohledně procesního postupu před místními li-
dovými soudy bylo oprostít se od všech prvků formalismu řízení, který do pojetí pro-
jednávání před MLS nepatřil (formální byly prostředky státního donucení, tedy řízení
před řádným soudem, zatímco jedním z cílů zákona o MLS bylo mimo jiné zavedení
lidovosti do projednávání).

Povrchně formulovaná ustanovení zákona však přinášelo potíže při projednávání
věci v odvolacím řízení u okresních soudů, neboť tam, kde byla materie upravena zá-
konem o MLS, nepřicházela v úvahu analogie s trestním řádem¹⁰³. Při případném dopl-
ňování dokazování musely tedy okresní soudy postupovat ve shodě se zásadou nefor-
málnosti, vyjádřenou v zákoně o MLS, či rozhodovat bez použití odkazů na konkrétní
ustanovení trestního řádu.

Ačkoliv zákon o MLS¹⁰⁴ předpokládal při rozhodování okresního soudu o odvo-
lání postup dle zásad o vyřizování odvolání obsažených v soudních řádech, neznamena-
lo to možnost analogicky užít zásady soudních řádů v dokazování¹⁰⁵. Otázkou bylo i
užití zásady *reformace in peius*, kterou například Tolar a Rolenc¹⁰⁶ k užití pouze *dopo-
ručili*, tedy tato otázka nebyla nikdy uspokojivě vyložena¹⁰⁷ a tím pádem nemohlo dojít
k plnému sjednocení rozhodovací praxe.

Problematický byl i výklad ustanovení zákona¹⁰⁸, které ukládalo místnímu lido-
vému soudu věc projednat bez přítomnosti účastníků, pokud se tito nedostavili. V praxi
však MLS žádaly protiprávně o předvedení takového účastníka¹⁰⁹. K osobní účasti je
dále třeba se krátce zmínit o problematice zastoupení, neboť za provinilce nemohl

¹⁰¹ Zda je spor jednoduchý či nikoliv posuzoval příslušný místní lidový soud sám, a to i během již
započatého řízení ve věci. ČERNÝ, Miroslav. Majetkové spory před místními lidovými sou-
dy. *Socialistická zákonost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 150.

¹⁰² § 27 odst. 1 zákona o MLS

¹⁰³ STUDIHRACH, Miloš. Zásady pro vyřizování odvolání proti rozhodnutí místních lidových soudů v
trestních věcech. *Socialistická zákonost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1968, str. 699.

¹⁰⁴ § 35 zákona o MLS

¹⁰⁵ STUDIHRACH, Miloš. Zásady pro vyřizování odvolání proti rozhodnutí místních lidových soudů v
trestních věcech. *Socialistická zákonost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1968, str. 701 - 702

¹⁰⁶ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*. Praha:
Orbis, 1964., str. 299

¹⁰⁷ Jiná literatura se k této otázce nevyjadřuje.

¹⁰⁸ § 28 zákona o MLS

¹⁰⁹ VOJÁČEK, Ladislav. Rozhodování místních lidových soudů. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE
a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 645.

v řízení před místním lidovým soudem vystupovat obhájce, neboť zastoupení provinilce by popřelo podstatu projednávání věci před MLS spočívající ve výchovné síle působení kolektivu. Obhájce však mohl provinilce zastupovat v odvolacím řízení před okresním soudem.¹¹⁰

Dále v šesté části zákon rozváděl zásadu ústnosti řízení, zásadu materiální pravdy a zejména stěžejní zásadu veřejnosti.¹¹¹ Účast veřejnosti byla ze zákona účastí aktivní¹¹², „občané přítomní při projednávání věci se mohou proto se souhlasem předsedy senátu ujmout slova a vyslovit své mínění.“¹¹³ Taková aktivní účast byla zároveň velmi žádoucí, neboť naplňovala předpoklad odsouzení provinilce celým kolektivem, nikoliv „pouze“ soudci vzešlými z jeho středu.¹¹⁴ V následujících ustanoveních zákon stanovil požadavek na sepsání protokolu a průběhu jednání a náležitosti rozhodnutí místních lidových soudů.

1.3.10 Zákon o místních lidových soudech – ukládaná opatření

Místní lidové soudy mohly uložit následující opatření: napomenutí, veřejnou důtku, pokutu do 500 Kčs, nápravné opatření srážkou z platu až do 15% na dobu nejvýše 3 měsíců a přeložení na dobu nejvýše 6 měsíců na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek (to bylo možno uložit pouze místním lidovým soudem na pracovišti; tento druh opatření byl dobovou literaturou pokládán za nejpřísnější¹¹⁵)¹¹⁶. MLS mohly dále vyslovit propadnutí věci a nebo povinnost k náhradě majetkové škody (pouze za předpokladu, že bylo možno výši takové škody objektivně zjistit; v opačném případě odkázal MLS poškozeného na okresní soud).

¹¹⁰ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*. Praha: Orbis, 1964. str. 213.

¹¹¹ Vedle základní zásady, nevyjádřené přímo zákonem, řadila monografie Tolara a kol. ještě např. zásadu lidovost soudců či zásadu práva na obhajobu, srov. TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*. Praha: Orbis, 1964., str. 207.

¹¹² Avšak dle výkladu zákona pouze v případě, že se jednalo o projednávání provinění, nikoliv majetkových sporů, ze kterých veřejnost vyloučena nebyla, ale její výchovné působení zde nebylo z podstaty věci potřebné.

¹¹³ § 29 odst. 2 věta druhá zákona o MLS

¹¹⁴ Zásada veřejnosti ostatně prostupuje celým zákonem, např. § 26 odst. 3 („doba a místo zasedání se veřejně oznamuje“), § 43 odst. 2 („jednání probíhá v takové době, aby se ho mohl zúčastnit co nejširší kolektiv pracujících“), atd.

¹¹⁵ TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKATOS. *Místní lidové soudy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965. Str.178.

¹¹⁶ § 31 zákona o MLS

Oproti zákonu o úkolech národních výborů¹¹⁷ nezakládal zákon o MLS možnost vyslovit zabrání věci. To vzbuzovalo v praxi otázky¹¹⁸, zda takovým rozdílem není založena menší důležitost místních lidových soudů. K této věci podal vyjádření Právnický ústav ministerstva spravedlnosti¹¹⁹ a konstatoval, že zanesením institutu zabrání věci by logicky došlo i ke vzniku nového účastníka řízení – zúčastněné osoby, což by bylo proti smyslu jednoduchosti a neformálnosti řízení před MLS. Ty by musely řešit nejen samotné provinění, ale i pro laiky složité otázky týkající se zabrání a nemohly by věnovat dostatek pozornosti samotnému provinění.

Místní lidový soud mohl rovněž rozhodnout (a dělo se tak v praxi zřejmě nejčastěji¹²⁰), že výchovný účel splnilo samo projednání; MLS mohl přirozeně i rozhodnout v tom smyslu, že občan se žádného deliktu nedopustil. O rozsudku se rozhodovalo na tajné poradě, při níž měl ideálně předseda senátu jakožto autoritativně nejsilnější člen senátu hlasovat jako poslední¹²¹. Rozsudek se vyhlášoval jménem republiky a byl doručován do vlastních rukou.¹²²

1.3.11 Zákon o místních lidových soudech – opravné prostředky a vykonatelnost

Opravným prostředkem proti rozhodnutí místního lidového soudu bylo odvolání, které bylo možno podat mimo jiné i ústně. K odvolání byli aktivně legitimováni: občan, jehož se rozhodnutí týkalo, a prokurátor či organizace (zejm. tam, kde dali k zahájení řízení podnět); lhůta pro odvolání činila 15 dní, místní lidový soud ji však mohl promítnout. Okresní soud pak mohl odvolání zamítnout z procesních důvodů či nedostatku důvodnosti, zrušit rozhodnutí a sám ve věci rozhodnout, věc postoupit z důvodu nedostatečné příslušnosti MLS k projednání jinému orgánu, nebo věc zrušit z důvodu nesprávnosti či nezákonnosti rozhodnutí a vrátit místnímu lidovému soudu k novému projednání. Okresní soud jakožto odvolací soud nerozhodoval v meritu věci, hodnotil toliko její posouzení místním lidovým soudem a procesní otázky.

Vykonatelná byla pravomocná rozhodnutí, potažmo pravomocné smíry uzavřené před místními lidovými soudy. Pravomocná byla ta rozhodnutí MLS, proti nimž nebylo

¹¹⁷ § 26 odst. 3 zákona č. 60/1961 Sb.

¹¹⁸ Viz podkapitola 3.1.4. této práce

¹¹⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a. j. NAD 1389; výklad č.j.: 286/1966-PÚMS

¹²⁰ Viz komparativní část této práce.

¹²¹ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*: Praha: Orbis, 1964, str. 240

¹²² Tamtéž.

možné podat odvolání. Pokud provinilec včas neplnil uložené rozhodnutí o pokutě, postoupil předseda místního lidového soudu spis okresnímu soudu; stejně tak v případě náhrady škody. V případech ostatních uložených opatření zajišťoval výkon rozhodnutí typicky předseda senátu, jenž opatření uložil¹²³, ve spolupráci s odborovými organizacemi či vedoucími závodů a podniků (zejm. v případě výkonu opatření souvisejícím se zaměstnáním provinilce).

Jediný mimořádný opravný prostředek proti rozhodnutí místního lidového soudu představovala stížnost pro porušení zákona. Stížnost mohl podat okresní, resp. krajský prokurátor nebo předseda okresního, resp. krajského¹²⁴ soudu. Zákon o MLS tak založil nový druh rozhodnutí okresního soudu, proti němuž nebylo možné podat odvolání.

Dovolání proti rozhodnutí dle zákona o MLS nebylo přípustné.

1.3.12 Zákon o místních lidových soudech – prováděcí předpisy

Prováděcími předpisy zákona o místních lidových soudech byly zejména směrnice vlády o úkolech národních výborů při zřizování a rozvíjení činnosti místních lidových soudů, směrnice pléna Nejvyššího soudu k výkladu zákona č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech¹²⁵ a směrnice Ústřední rady odborů a úkolech ROH při ustavování a činnosti místních lidových soudů v závodech. Interními předpisy týkající se místních lidových soudů byly např. instrukce ministra spravedlnosti k provádění zákona o MLS, metodický pokyn generálního prokurátora pro činnost prokurátorů při provádění zákona o MLS a další.¹²⁶

Již v roce 1965 byla provedena korekce oficiální rétoriky týkající se vyspělosti socialistické společnosti a jejího výchovného působení, což mělo za následek vydání zákona č. 58/1965 Sb., kterým se upravoval postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví.¹²⁷ V případě recidivistů a „osob, u nichž celkové zhodnocení způsobu jejich dosavadního života ukazuje, že od postihu před místním lidovým soudem nebo národním výborem nelze očekávat jejich nápravu”

¹²³ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*: Praha: Orbis, 1964., str. 309

¹²⁴ Krajský soud proti porušení zákona v rozhodnutí okresního soudu o odvolání.

¹²⁵ Tuto směrnici uvádí V. Jarolínová ve své diplomové práci, ovšem dle jejího tvrzení ji získala jako archiválii při studiu v SOkA Trutnov; tato směrnice není zdrojem této práce, neboť není vypůjčitelná z Národní knihovny.

¹²⁶ Žádný z těchto předpisů vyjma směrnice ÚRO, která vyšla knižně jako součást publikace „Místní lidové soudy v závodech“, není dnes dohledatelný, a tedy není zdrojem této práce.

¹²⁷ SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 298.

se pro příště projednávalo jejich provinění či přestupek přímo před okresním soudem jako první instancí. Z provinění projednávaných dle zákona o MLS těmito soudy se jednalo o některá provinění proti socialistickému soužití¹²⁸. Vznikla tedy situace, za které sice existovalo relativně přesné zákonné rozdělení protiprávních jednání a orgánů příslušných k jejich projednávání¹²⁹, ovšem i z důvodu širokého vymezení osobní působnosti zákona č. 58/1965 Sb. se začala zejména hranice věcné působnosti orgánů k řešení těchto deliktů stírat. To logicky muselo mít za následek snížení právní jistoty a zmatek, stejně jako taková situace mohla svádět k pohodlnosti národních výborů a místních lidových soudů. Ty mohly jednoduše o delikventovy prohlásit, že dle jeho dosavadního života nebude projednání před nimi účinné a postoupit rovnou případ okresnímu soudu.

Pro úplnost je třeba uvést, že na zákon o místních lidových soudech odkazoval i zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů¹³⁰, který duplicitně k zákonu o MLS předesílal složení těchto soudů z předsedy, jeho zástupce a řadových soudců a zakotvoval ustavování místních lidových soudů v obcích a na pracovištích.

1.3.13 Zákon o místních lidových soudech – pravomoc a příslušnost MLS

Pravomoc a působnost místních lidových soudů nelze již z jejich podstaty „neformálních“ orgánů chápat doktrinálně dle pravomoci a působnosti, kterou jim ukládal zákon. Místní lidové soudy působily na občany i ve věcech, k jejichž řešení nebyly příslušné, tedy nejen že fungovaly jako poradní orgán pro ostatní pracující, kteří zřejmě spoléhali na znalosti nabyté soudci místních lidových soudů při vzdělávání v rámci pravidelných školení a rozhodovací praxi, ale také z pozice jisté autority či právně „rovnějšího mezi rovnými“ na pracovišti zasahovaly např. do roztržek mezi manžely apod.¹³¹

¹²⁸ Dle § 19 písm. a) a c) a § 21 písm. b) zákona o MLS.

¹²⁹ Srov. začátek této kapitoly.

¹³⁰ § 14 zákona o organizaci soudů

¹³¹ ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 758. Tato skutečnost je rovněž reflektována ve zvláštní části této práce, např. 3.1.1., kdy však se jednalo o roztržky takové společenské nebezpečnosti, že z pohledu ustálené praxe MLS v jabloneckém okrese naplňovaly skutkovou podstatu některého z provinění dle zákona o MLS.

1.4 Vztah místních lidových soudů k dalším orgánům státní správy a obdobným institucím; projednávání provinění v případě, že místní lidový soud nebyl ustaven

1.4.1 Vztah místních lidových soudů k národním výborům

Národní výbory měly na základě zákona o místních lidových soudech¹³² poskytovat těmto soudům soustavnou a všestrannou pomoc a podporu, a sice poskytováním místností vhodných k jednání obecních MLS a archivací spisového materiálu těchto soudů. Zároveň rozhodovaly okresní národní výbory, v případě obecního MLS na návrh místního národního výboru, o ustavení místního lidového soudu a o počtu jeho členů¹³³. V případě obecního místního lidového soudu navrhoval také místní národní výbor kandidáty na soudce a rozhodoval o zproštění jejich funkce. V praxi mnohdy místní lidové soudy postupovaly věci místním národním výborům za situace, kdy se účastník, resp. provinilec odstěhoval z obce či ukončil zaměstnání v podniku a v místě jeho nového působiště nebyl místní lidový soud.

Vztah místních lidových soudů můžeme chápat tedy jako vztah trojího charakteru. Totiž jako a) vztah pomoci a poskytování podpory, b) vztah zřizovatelského charakteru, c) vztah kompetenční.¹³⁴

Vztah zřizovatelského charakteru spočíval v první řadě v ustavení místního lidového soudu. MLS byly ustavovány vždy rozhodnutím okresního národního výboru. V závislosti na charakteru obecního či podnikového MLS dával návrh na jeho ustavení místní národní výbor či závodní organizace Revolučního odborového hnutí. Místní lidové soudy se zodpovídaly ze své činnosti právě okresním národním výborům, což není předpoklad plynoucí přímo ze zákona; ten zakotvoval odpovědnost MLS pouze vůči pracujícím lidu¹³⁵. Soud měl zároveň svým voličům a národním výborům předkládat zprávy o činnosti. Tyto zprávy předkládaly místní lidové soudy okresním národním výborům, a to v praxi zejména v době před volbami do MLS. Obvykle se tak mělo dít dva-

¹³² § 3 a konkr. § 48 zákona o MLS

¹³³ § 8 zákona o MLS

¹³⁴ O vztahu spočívajícím v podpoře místních lidových soudů ze strany národních výborů z praktického hlediska pojednává blíže tato práce v podkapitole 3.1.4. Za všechny příklady lze uvést např. spolupráci na úseku archivnictví a poskytování prostor pro místní lidový soud např. spolupráci v oblasti proškolení soudců. Okresní národní výbory pořádaly přednášky právních teoretiků či schůze, na kterých si soudci všech místních lidových soudů v okrese měli vyměňovat poznatky z dosavadní praxe.

¹³⁵ § 6 odst. 2 zákona o MLS

krát ročně¹³⁶. Zprávy byly následně projednávány na radě (v některých případech i na plénu) ONV a jako zpětnou vazbu vzešlou z pojednávání stanovil okresní národní výbor místním lidovým soudům úkoly do dalšího volebního období a zhodnotil jejich dosavadní činnosti.

Se vznikem místních lidových soudů si tyto na sebe atrahovaly část pravomoci národních výborů, resp. jejich komisí, zejm. komisí pro ochranu veřejného pořádku či trestních komisí, zřízených na základě zákona o trestním řádu správním.

Zákon č. 89/1950 Sb., o trestním řádu správním byl nahrazen zákonem č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku, jimiž byly národním výborům ponechány toliko komise pro účely projednávání přestupků. Pro projednávání před komisemi (např. komise pro ochranu veřejného pořádku) měly být vyhrazeny delikty spíše správního charakteru (typově např. maření výkonu rozhodnutí národního výboru). Přestupek i provinění jsou v obou zákonech (o úkolech NV a o MLS) charakterizovány jako „zaviněná jednání“ s tím rozdílem, že v případě provinění takové jednání „poruší socialistický pořádek v takové míře, že to ohrožuje nebo porušuje zájmy společnosti (...)“. Naproti tomu v případě přestupku takové jednání „ztěžuje plnění úkolů státní správy, ruší veřejný pořádek nebo socialistické soužití občanů“.

Ponecháme-li stranou veškerá úskalí, která s sebou nesla skutečnost, že místní lidové soudy nebyly dostatečně rozšířené, aby mohly řešit veškerá provinění všech občanů¹³⁷, je třeba podotknout, že problém soudcům MLS i členům komisí při národních výborech činilo zejména rozlišování přestupků a provinění. Znění zákonů toto posuzování mnohdy nijak neulehčovala, neboť některé skutkové podstaty si byly vzájemně velmi podobné. Např. dle § 11 zákona o úkolech NV se dopustil přestupku ten, kdo nedbal o řádnou docházku dětí, o něž byl povinen pečovat; proti tomu zákon o MLS v § 20 stanovil, že provinění se dopustil ten, kdo zanedbával svou povinnost pečovat o řádný vývoj a výchovu nezletilých osob svěřených jeho péči. Základním pravidlem pro rozlišení přestupku od provinění byl pouze abstraktní pojem „společenské nebezpečnosti“, avšak nebylo spravedlivé od laiků požadovat, aby ho dokázali správně aplikovat. Nezřídka tedy v praxi docházelo k situacím, že byl-li v obci či podniku zřízen MLS, projednával agendu, která by v očích odborníka připadla komisi NV, a naopak.¹³⁸

¹³⁶ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*. Praha: Orbis, 1964.. Str. 37.

¹³⁷ Viz kapitola 1.4.4 této práce.

¹³⁸ ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 498.

Co se týče souběhů, v případě vícečinného souběhu přestupku a provinění byl přestupek projednán národním výborem a provinění místním lidovým soudem; v případě jednočinného souběhu přestupku a provinění byl k projednání příslušný místní lidový soud, byl-li ustaven.¹³⁹

1.4.2 Vztah místních lidových soudů k okresním soudům a prokurátorům

Zákon o MLS se vydal cestou sloučení vztahů mezi MLS a okresními soudy do jednoho ustanovení, ač tyto vztahy vykazovaly různý charakter. Zákon stanovil, že: „*Při plnění úkolů pomáhají místním lidovým soudům okresní soudy. Vykonávají dozor nad jejich činností tím, že rozhodují o opravných prostředcích podaných proti rozhodnutím místních lidových soudů.*“¹⁴⁰ Teoreticky lze rozlišit vztah MLS k OS a k prokuratuře na a) vztah nadřízenosti, b) vztah pomoci.

K otázce charakteru vztahu, v němž figuroval okresní soud vůči MLS jako soud nadřízený, je třeba zmínit zaprvé problematiku odvolání. Jak již bylo uvedeno výše, o odvolání proti rozhodnutí místního lidového soudu rozhodoval jedině okresní soud, jenž mohl odvolání zamítnout, postoupit věc jinému orgánu, sám ve věci rozhodnout či ji vrátit MLS k projednání. O odvolání rozhodoval okresní soud v tříčlenném senátu a při řízení užíval analogicky ustanovení soudních řádů, pokud zákon o MLS neobsahoval vlastní úpravu.¹⁴¹

Dále mohl okresní soud postoupit (stejně jako prokurátor¹⁴²) trestný čin k projednání místnímu lidovému soudu. Muselo se však jednat toliko o *méně závažné*¹⁴³ trestné činy a okresní soud mohl postoupit trestný čin místnímu lidovému soudu jak z vlastního podnětu, tak i na žádost MLS¹⁴⁴.

¹³⁹ VALVODA, František. Zvýšit úroveň projednávání přestupků a provinění národními výbory. *Socialistická zákonnost*. Právníký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1963, str. 417

¹⁴⁰ § 5 zákona o MLS

¹⁴¹ K otázce provádění důkazů v odvolacím řízení již výše v této práci.

¹⁴² K tomu srov. § 174 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění od 1. 1. 1962 do 31. 7. 1965

¹⁴³ Tato vlastnost byla posuzována dle § 174 trestního řádu, jehož obecná formulace byla vykládána v tom smyslu, že pro postoupení TČ místnímu lidovému soudu je třeba (kumulativně): a) nízkého stupně nebezpečnosti činu (zejm. s ohledem na pohnutky pachatele či trestní sazbu dle trestního zákona), b) pachatel činu litoval a podnikl kroky směřující k nápravě, c) bylo lze očekávat, že působení kolektivu bude mít dostatečný efekt na nápravu pachatele. Rovněž pak byla věc dle trestního řádu postoupena MLS, převzala-li za pachatele záruku společenská organizace; srov. TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář* Praha: Orbis, 1964. Str. 84

¹⁴⁴ § 11 a § 14 zákona o MLS; dle Urválka „*Usnesení ÚV KSČ předpokládá možnost postoupení trestných činů k projednání toliko místním lidovým soudům, nikoliv tedy společenským organizacím nebo národním výborům.*“ URVÁLEK, Josef. Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevňování socialistické zákonnosti. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 203

Místní lidový soud následně o postoupeném trestném činu rozhodoval analogicky jako o provinění dle ustanovení zákona o MLS.¹⁴⁵ Proti možnosti postoupení trestných činů je pak třeba postavit nemožnost postoupit k projednání místním lidovým soudům majetkové spory. Místní lidový soud projednal majetkový spor, byl-li o to účastníkem *požádán*.¹⁴⁶ Šlo tedy o věcnou příslušnost danou na výběr, kde již podáním návrhu učinil účastník volbu soudu (OS nebo MLS) a založil jeho příslušnost.¹⁴⁷

Druhou korelací okresních soudů vůči místním lidovým soudům byla pomoc při plnění úkolů; mělo se tak dít bez zasahování do rozhodovací pravomoci místních lidových soudů. Cílem této pomoci mělo být „*dosažení vysoké přesvědčivosti rozhodnutí místních lidových soudů a zajištění právoplatnosti jeho rozhodnutí již v řízení před tímto soudem.*“¹⁴⁸ To bylo zajištěno zejména prostřednictvím přidělení tzv. *patrona*¹⁴⁹, tedy profesionálního soudce příslušného okresního soudu, jenž se zpravidla účastnil schůzí a porad MLS, korigoval jeho činnost, radil s výkladem zákona a posuzováním právních otázek, a to ve svém volném čase vedle působení u řádného soudu. Kromě uvedených úkolů dohlížel příslušný okresní soud (opět hlavně prostřednictvím *patrona*) na jednotnost v rozhodování konkrétních místních lidových soudů.

Okresní soud působil také jako soudní orgán zajišťující výkon rozhodnutí místního lidového soudu o uložení pokuty, náhradě škody či plnění dle uzavřeného smíru.

Pro úplnost je třeba dodat, že okresní, resp. krajské soudy rozhodovaly o stížnostech pro porušení zákona.

Vztah místních lidových soudů k prokurátorům lze shrnout do konstatování, že jim náležela stejná pravomoc jako okresním soudům postupovat MLS k projednání méně závažné trestné činy. Dále byli okresní prokurátoři oproti okresnímu soudu vybaveni právem podat odvolání proti rozhodnutí místního lidového soudu¹⁵⁰. Dělo se tak zejména ve věcech trestných činů postoupených MLS prokurátorem, neboť nebylo jinak zřejmě v silách prokurátora přezkoumávat všechna rozhodnutí místních lidových soudů.

Vedle vztahů, které mezi prokuraturou a místními lidovými soudy založil zákon o MLS, dotýkala se činnosti prokuratury vykonávané vůči MLS v dozorové oblasti i

¹⁴⁵ § 13 odst. 2 a 3 zákona o MLS

¹⁴⁶ § 22 zákona o MLS

¹⁴⁷ ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 753.

¹⁴⁸ LITERA, Josef. Za další upevňování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. *Socialistická zákonnost*. Právníký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1961, str. 13.

¹⁴⁹ TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. *Právník*. Československá akademie věd, 1964, str. 851.

¹⁵⁰ § 33 odst. 2 písm. b) zákona o MLS

druhá část staršího zákona o prokuratuře z roku 1956.¹⁵¹ Zákon o prokuratuře sice neznal institut místních lidových soudů a nebyl ani po jejich vzniku novelizován tak, aby došlo k jeho doplnění. Za užití extenzivního výkladu byl dozor prokuratury uplatňován i nad činností MLS.

Dle zákona o prokuratuře podléhaly jejímu doзору mimo jiné národní výbory a jiné úřady, orgány a instituce, shrnuto veřejnoprávní instituce, které rozhodovaly o právech a povinnostech osob. Takovou institucí místní lidové soudy bezesporu byly. Z pohledu jejich ústavního a zákonného zakotvení, které jednoznačně definovalo místní lidové soudy jako orgány *soudní* soustavy, je však diskutabilní, zda bylo z hlediska dělby moci a zejména z hlediska dělby jednotlivých úkolů v rámci justice žádoucí, aby prokuratura dozorovala činnost MLS. Odborná veřejnost však nechávala tuto otázku bez povšimnutí, lze tedy tvrdit, že v nastíněné problematice nebyl odborníky spatřován nedostatek.

1.4.3 Vztah místních lidových soudů ke společenským organizacím

Místní lidové soudy měly zákona¹⁵² za úkol spolupracovat se všemi společenskými¹⁵³ orgány a organizacemi. Jejich výčet v zákoně byl demonstrativní, předpokládala se spolupráce zejm. s Revolučním odborovým hnutím, Československým svazem mládeže a vedením podniků a závodů. Ve stejném ustanovení však zákon podotýkal, že místní lidové soudy nenahradily výchovné působení těchto orgánů a organizací, a že případy porušení právního řádu projednávají MLS pouze v případě, jestliže vzhledem k závažnosti případů nestačí k nápravě provinilce výchovné působení takových orgánů a organizací.

V praxi to znamenalo nejen to, že místní lidové soudy projednávaly věci, které již před nimi obvykle projednávala některá z uvedených organizací a při nápravě provinilce neuspěla, ale také opačně, že místní lidové soudy postupovaly delikty k projednání některé z uvedených organizací, pokud usoudily, že takové projednání postačí k napravení delikventa.¹⁵⁴ Postupování záležitosti k projednání společenské organizaci pak dle kritiky mělo za následek přetěžování soudů administrativou, kdy např. za rok

¹⁵¹ zejm. § 9 odst. 1 písm. a) zákona č. 65/1956 Sb., o prokuratuře

¹⁵² § 2 odst. 2 zákona o MLS

¹⁵³ „Orgány a organizacemi, které pečují o výchovu občanů k dodržování socialistického právního řádu.“

¹⁵⁴ TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář*: Praha: Orbis, 1964.. Str. 102

1962 a první čtvrtletí 1963 tvořilo toto postupování dokonce 30% všech věcí vyřízených místními lidovými soudy v ČSSR.¹⁵⁵

Společenské organizace a orgány měly také důležitou úlohu při naplňování zásady veřejnosti dle zákona o MLS, neboť jejich úkolem bylo organizovat účast kolektivu na zasedání.

Spolupráce s vedeními podniků měla význam při fungování místních lidových soudů v tom smyslu, že v případě uložení opatření přeložení na jinou pracovní pozici či snížení odměny právě podnik prostřednictvím svého vedení musel provedení takového opatření zajistit.

Místní lidové soudy měly také dle zákona povinnost dávat podněty k odstranění nedostatků orgánům a organizacím tak, aby bylo zabráněno budoucímu možnému porušení právního řádu.

Zvláštní úlohu pak měly organizace, zejm. ROH a ČSM k mladistvým provinilcům, neboť zákon výslovně uváděl, že v případech provinění mladistvých rozhoduje místní lidový soud pouze *výjimečně*, byla zde více akcentována primární výchovná úloha uvedených organizací.¹⁵⁶

Ze společenských organizací a orgánů je třeba vyčlenit ke zvláštnímu pojednání funkci revolučního odborového hnutí, neboť jeho základní organizace podávala v případě podnikových MLS návrh na ustavení soudu okresnímu národnímu výboru¹⁵⁷. ZO ROH navrhovala kandidáty na soudce podnikových místních lidových soudů a soudce zprostřovala funkce.¹⁵⁸

1.4.4 Projednávání provinění v případě, že místní lidový soud nebyl ustaven

Ačkoliv původní premisou bezpochyby bylo, že místní lidové soudy budou postupně ustaveny ve všech obcích a při všech podnicích, logicky – už jenom pro relativně krátký časový úsek, po který MLS existovaly – se to nepodařilo. K 1. lednu 1962 působilo v ČSSR 667 místních lidových soudů, k 1. lednu 1964 to bylo 976 místních lido-

¹⁵⁵ TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. *Právník*. Československá akademie věd, 1964, str. 848.

¹⁵⁶ § 14 odst. 2 zákona o MLS

¹⁵⁷ § 8 odst. 1 zákona o MLS

¹⁵⁸ § 9 odst. 1 a odst. 5 písm. a) zákona o MLS

vých soudů.¹⁵⁹ To byla sice tendence vzrůstající, ale jistě ne zcela uspokojivá z pohledu cílů zákonodárce.

Zákon o MLS takovou situaci sice předpokládal, ale neřešil. Omezil se toliko na konstatování, že pokud na pracovišti není zřízen místní lidový soud, posuzují se nadále delikty dle zákona o kárném stíhání rozkrádání, přičemž kárné komise mohou uložit pouze opatření dle zákona o místních lidových soudech.¹⁶⁰ Působnost zákona o kárném stíhání rozkrádání ale nepokryla veškerou působnost zákona o místních lidových soudech. V podnicích, v nichž nebyl ustaven místní lidový soud, se tedy nadále uplatnily kárné komise zřízené dle zákona o kárném stíhání rozkrádání, a pokud delikt nepřipadal do působnosti tohoto zákona, užil se postup projednávání buď před okresním soudem či národním výborem v závislosti na závažnosti deliktu.

V případě, že občan spáchal protiprávní čin, který, pokud by byl v místě jeho bydliště či na pracovišti zřízen MLS, by byl kvalifikován jako provinění, rozhodovaly o něm komise národních výborů jako o přestupku podle zákona o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku. Trestné činy s nižší společenskou škodlivostí a majetkové spory pak byly projednávány okresním soudem.¹⁶¹ Současně pak v takovém případě nebylo možné postoupit trestný čin malé společenské nebezpečnosti národnímu výboru, jenž stál v takovém případě na místě místního lidového soudu jako orgán příslušný k projednání protiprávních jednání nižší společenské nebezpečnosti, ačkoliv se tak zřejmě v praxi dělo.¹⁶²

Zastánci takového postupu argumentovali na jeho podporu oprávněnými námitkami, a totiž mimo jiné i tím, že zatímco místní lidový soud by takový případ pouze projednal nebo uložil některé z relativně mírných opatření dle zákona o MLS, okresním soudem byl obvykle uložen trest spojený se zápisem do rejstříku trestů¹⁶³ a odsouzený musel hradit náklady řízení.¹⁶⁴ Opačné argumenty mířily zejm. na ustanovení trestního řádu¹⁶⁵, že i okresní soud může věc projednat přímo na pracovišti a že tedy jediným

¹⁵⁹ ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy a statistika. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1964, str. 11.

¹⁶⁰ § 45 odst. 2 zákona o MLS

¹⁶¹ Ministerstvo spravedlnosti. *Místní lidové soudy: Příručka pro soudce místních lidových soudů*. Praha: Naše vojsko n.p., 1961.

¹⁶² LÁNY, Svatopluk. Je možné postoupit trestný čin k projednání národnímu výboru?. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 226-227.

¹⁶³ Do nějž se zapisovalo i rozhodnutí o upuštění od potrestání, tedy ekvivalent projednání věci dle zákona o MLS.

¹⁶⁴ ČERNÝ, Miroslav a Václav NĚMEC. Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1966, str. 204.

¹⁶⁵ § 199 odst. 2 trestního řádu

rozdílem je onen zápis v rejstříku trestů.¹⁶⁶ Právě tato nerovnost však byla jedním z důvodů zániku místních lidových soudů¹⁶⁷. Doboví autoři rovněž upozorňovali na nejednotné ukládání opatření v projednávaných věcech, kdy národní výbory disponovaly ze zákona menší škálou opatření, která mohly uložit.

1.5 Ohlasy na fungování místních lidových soudů, jejich kritika a zrušení

Místní lidové soudy vznikly jako orgán soudní moci, tehdejší rétorikou. Spojovaly v sobě rysy společenské organizace i státního orgánu, autoritu státního donucení i morální působení. V počátcích fungování místních lidových soudů s ohledem na vedoucí myšlenku „vítězství socialismu“ se v literatuře i v normách odráží nadšení jejich vznikem, ve kterém byl spatřován způsob, jak odstranit staré pořádky, v nichž soudní moc pevně spočívala v rukou státu, který se měl do budoucna stát ve smyslu marxisticko-leninského učení nadbytečným.¹⁶⁸ Ještě v roce 1962 byla činnost místních lidových soudů hodnocena jako velmi úspěšná. MLS měly plnit všechny úkoly, které pro ně vytyčilo usnesení ÚV KSČ z 8. prosince 1960.¹⁶⁹

V roce 1964 se ovšem již v odborném tisku začala na jednu stranu objevovat kritika činnosti místních lidových soudů, avšak prezentována byla toliko jako podněty ke zlepšení jejich činnosti, s níž bylo do budoucna počítáno.¹⁷⁰ Na druhou stranu se již v tom samém roce objevil návrh na jejich zrušení pro nadbytečnost, zmatky a mimo-právní faktory vnášené do právního řádu.

Tyto hlasy však byly prozatím ojedinělé, ačkoliv se v rámci dohledových analýz objevovalo stále více chyb a disfunkcí, které byly místním lidovým soudům vytýkány. Kritici ale obvykle přicházeli i s navrhovaným řešením tak, aby byl institut MLS udržen a rozváděn i do budoucna. Tak například bylo v literatuře upozorněno, že negativním jevem v rámci existence místních lidových soudů je skutečnost, že stejná protiprávní jednání mohly zároveň projednávat místní lidové soudy a při jejich absenci i národní

¹⁶⁶ LÁNY, Svatopluk. Je možné postoupit trestný čin k projednání národnímu výboru?. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 228

¹⁶⁷ ČERNÝ, Miroslav a Václav NĚMEC. Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1966, str. 204.

¹⁶⁸ Např. ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 764.

¹⁶⁹ ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 495.

¹⁷⁰ Např. potřeba prohloubení výchovné funkce, přílišná formalita během jednání apod., ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy a statistika. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1964, str. 15.

výbory, což vedlo k nerovnému postavení občanů před zákonem a snižování váhy místních lidových soudů.¹⁷¹ Jako řešení autor článku navrhoval rozšíření sítě MLS tak, aby pokryly celé území republiky. Primárně navrhoval začít s jejich ustavováním v obcích od 2000 obyvatel. Od věci nebyla myšlenka ustavovat místní lidové soudy pro spádové oblasti a pro každou obec vytvořit při takovém spádovém soudu vlastní senát, aby byla dodržena myšlenka, že provinilce měli soudit soudci z jeho vlastního prostředí. K realizaci těchto námětů však nikdy nedošlo. Tentýž autor si zároveň velmi trefně položil otázku, zda nebyla vyčerpána veškerá iniciativa již při zakládání místních lidových soudů v roce 1961.¹⁷²

Dalšími autory bylo pak například kritizováno nedostatečné proškolení soudců MLS jak primární, tak průběžné¹⁷³, či v této práci již zmíněné otázky užití analogie trestního řádu při vyřizování odvolání před okresním soudem¹⁷⁴. Celou problematikou pak prostupovala otázka jednotného a zejména správného výkladu jednotlivých ustanovení zákona o MLS, který nebyli soudci místních lidových soudů schopni jakožto laici samostatně uspokojivě provést. To bylo mimo jiné způsobeno úmyslem zákonodárce ponechat v rozhodování místních lidových soudů širší prostor pro volnu úvahu soudce a konkrétní okolnosti případu, než tomu bylo v řízení před řádnými soudy. Soudci MLS však nebyli – a ani nemohli být schopni zákon nejen vykládat, ale zejména doplňovat prostřednictvím analogie s trestním řádem jeho chybějící ustanovení, jak zákonodárce zamýšlel.¹⁷⁵

Paradoxně až v roce 1964, byť byla sepsána již v roce 1962, vyšla jedna ze dvou zásadních monografií věnující se zevrubně problematice místních lidových soudů, a sice publikace autorů Tolara a Rolence v nakladatelství Orbis. Soudci MLS do té doby užívaly jako pomůcky zejména příručky vydávané neveřejným tiskem. Ty však nemohly – i proto, že vznikaly zejména v prvních letech existence MLS a nečerpaly poznatky z rozhodovací a funkční praxe těchto soudů – poskytnout odpovědi na všechny otázky, které se v rámci činnosti MLS objevovaly. Uvedená monografie pak byla více obsáhlá, ačkoliv nikoliv všeobjímající, avšak vydání v roce 1964 nemohlo obratem zrevidovat tři

¹⁷¹ OSMANČÍK, Otakar. K problematice místních lidových soudů. *Socialistická zákonnost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1966, str. 193-196.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. *Právník*. Československá akademie věd, 1964, str. 850

¹⁷⁴ STUDIHRACH, Miloš. Zásady pro vyřizování odvolání proti rozhodnutí místních lidových soudů v trestních věcech. *Socialistická zákonnost*. Právnícký ústav Ministerstva spravedlnosti, 1968, str. 699

¹⁷⁵ Srov. výklad ve zvláštní části této práce, kapitola 3.

roky existující, rozdílnou a v mnoha aspektech chybnou činnosti místních lidových soudů.

Zásadní zlom přinesly události reformního roku 1968. Konečný podnět k úvahám o přebudování soudnictví v ČSSR dalo memorandum vědecké rady a celozávodního výboru KSČ Právnické fakulty UK z 12. března 1968 a akční program resortu justice z června 1968¹⁷⁶, v nichž byly nastíněny hlavní zásady, kterými se měli řídit političtí představitelé a zákonodárci při vzniku nové právní úpravy. V uvedených dokumentech se navrhovalo mimo jiné zrušit místní lidové soudy.¹⁷⁷ Bylo konstatováno, že zřízení instituce místních lidových soudů bylo sice správné, avšak celospolečenskou tendencí na konci 60. let, resp. po roce 1968 bylo zúžení účasti lidu na úseku soudnictví. Byla provedena kritika urychleného prohlášení Ústavy 1960 o vítězství socialismu a s ním spojeným „*vlivem na liberalizaci soudnictví v následujících letech, která se projevila nárůstem kriminality.*“¹⁷⁸

Z dnešního pohledu lze říct, že místní lidové soudy nenaplnily literu zákona co do svého formálního fungování, nedostatečně plnily i účel, pro který vznikly, a totiž nejen rozhodování o proviněních, ale zejména funkci preventivní a výchovnou; současně nástroje, které jim byly svěřeny, přestaly v nástupu normalizace po roce 1968 stačit k prosazování státní moci.

Zákon o místních lidových soudech byl výslovně derogován zákonem č. 150/1969 Sb., o přečinech, s účinností k 1. lednu 1970. Tím byla znovu zavedena bipartice deliktů na trestné činy a přečiny. Z příspěvku L. Soukupa¹⁷⁹ vyplývá, že místní lidové soudy od již zmíněné revize postihu přestupků a proviněních zákonem č. 58/1965 Sb. o postihu recidivistů¹⁸⁰ existovaly od vydání tohoto zákona do roku 1969 spíše formálně¹⁸¹.

Ústavní zakotvení místních lidových soudů bylo potom v Ústavě 1960 zrušeno ústavním zákonem č. 155/1969 Sb., jenž již nadále s institutem místních lidových soudů nepracoval a zachovával toliko soudce z lidu jako součásti senátů, které tvořili spolu se soudci z povolání.

¹⁷⁶ ROLENC, Vladimír. Význam soudců z lidu v socialistickém soudnictví. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1971, str. 129.

¹⁷⁷ Tamtéž, str. 130.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 131.

¹⁷⁹ SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 299.

¹⁸⁰ Viz kapitola 1.3 této práce.

¹⁸¹ Tuto myšlenku si dovoluji v kapitole 3.8 této práce rozporovat.

2. Místní lidové soudy na Jablonecku – obecný přehled

2.1 Statistické údaje

Okres Jablonec nad Nisou v Severočeském, dnes Libereckém kraji byl v době existence místních lidových soudů jedním ze 118 československých okresů, vytvořených zákonem č. 36/1960 Sb., o územním členění státu¹⁸². V roce 1960 bylo k jabloneckému okresnímu národnímu výboru v souvislosti se zvětšováním okresů v rámci citované reformy¹⁸³ připojeno Železnobrodsko a některé obce z Turnovska. V působnosti ONV Jablonec nad Nisou se tak ke konci činnosti místních lidových soudů¹⁸⁴ nacházelo 34 obcí, z nichž osm požívalo statut města. K roku 1961 měl okres Jablonec nad Nisou 83 683 obyvatel.¹⁸⁵

Místní lidové soudy v okrese byly na Jablonecku ustavovány jak v obcích, tj. na teritoriálním principu, tak při podnicích, tj. na výrobní, produktivní bázi. Pro první volební období 1961 – 1963 byly ustaveny místní lidové soudy v Jablonci nad Nisou, v Desné¹⁸⁶, Smržovce, Tanvaldu, Železném Brodě a ve Mšeně nad Nisou. Mšeno však bylo v roce 1962 připojeno k Jablonci nad Nisou, čímž zdejší místní lidový soud zanikl. Podnikové MLS byly pro první volební období ustaveny v národních podnicích LIAZ (závod Rýnovice), Bižuterie (závody Mšeno a „zbytkový“ závod), Jablonecké sklárny, Autobrzdy, Železnobrodské sklo (Líšný), Seba (Tanvald) a Elektro-Praga. Místní lidové soudy v Bižuterii byly později sloučeny do jednoho; místní lidový soud v národních podnicích Jablonecké sklárny a Elektro-Praga nebyly pro volební období 1963 – 1965 ani pozdější volební období zvoleny, neexistují ani žádné záznamy o jeho činnosti.

Zpráva o činnosti okresního soudu a místních lidových soudů v okrese Jablonec nad Nisou za rok 1963¹⁸⁷ se omezila pouze na konstatování, že „po skončení prvního volebního období za podzim r. 1963 bylo vyhodnoceno dosavadní působení MLS a bylo

¹⁸² „Okres“ Jablonec nad Nisou existoval již dříve ve smyslu soudního okresu; uvedeným zákonem však vznikl okres, jenž sloučil více soudních okresů do jednoho na teritoriální bázi.

¹⁸³ SCHELLE, Karel a kol. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. str. 196.

¹⁸⁴ Mezi lety 1961 – 1969 došlo k dílčím změnám, k Jablonci jako městu byly roku 1962 připojeny doposud samostatné obce Vrkoslavice, Mšeno, Rýnovice a Lukášov. Viz KAŠPAR, Jan. *Jablonec nad Nisou: stručný průvodce sedmi stoletími města*. 1. vyd. Jablonec nad Nisou, 2006. Str. 45 a násl.

¹⁸⁵ Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Retrospektivní přehled o počtu obyvatel a domů v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

¹⁸⁶ Dnes Desná v Jizerských horách, obec o přídomek zažádala v průběhu 60. let.

¹⁸⁷ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

provedeno vyhodnocení stavu socialistické zákonnosti v místech a na závodech, kde MLS působily. Počet MLS byl pak podle toho upraven a bylo zvoleno 10 MLS (...)“ . Lze se tedy domnívat, že místní lidové soudy při těchto národních podnicích se při dohlížení na dodržování socialistické zákonnosti neosvědčily.

Z podniků podobné významnosti, velikosti a totožného průmyslového charakteru, jako měly výše uvedené, by se dále k zřízení místního lidového soudu nabízely například národní podnik Naveta (od r. 1976 n. p. Elitex; podnik zabývající se sléváním litiny)¹⁸⁸. V případě obcí byl naplněn teoretický požadavek k zakládání místních lidových soudů v první vlně pouze v obcích nad 3 000 obyvatel, neboť další v pořadí obcí dle počtu obyvatel mimo ty obce, v nichž byl místní lidový soud skutečně založen, byly Velké Hamry s počtem obyvatel k roku 1961 okolo 2,5 tisíce. Tato obec nenaplnila předpoklad tří tisíc obyvatel ani v dalších volebních obdobích, neboť počet obyvatel zde do roku 1970 ještě o několik stovek klesl.¹⁸⁹

Počet deseti ustálených místních lidových soudů v okrese Jablonec nad Nisou je poměrně vysoký. Srovnatelný počet MLS byl např. v okrese Chomutov (a to dokonce ve stejném poměru pět obecních a pět podnikových místních lidových soudů), jenž však v roce 1961 čítal více než 93 000 obyvatel. Naproti tomu v okrese Litoměřice s 23 569 obyvateli bylo zřízeno šest MLS (v poměru tři obecní a tři podnikové).¹⁹⁰

2.2 Charakteristika podniků, při nichž byly místní lidové soudy na Jablonecku ustavovány

Jablonecko je obecně historicky známé zejména jako významný producent skla a bižuterie. Vedle toho byly však pro region zásadním průmyslovým odvětvím v 60. letech 20. století textilní průmysl a strojírenství.

Z posledně jmenované oblasti lze uvést národní podnik Autobrzdý, jenž vznikl v roce 1952.¹⁹¹ Jak název podniku napovídá, zabýval se výrobou brzdových systémů pro osobní automobily. Kromě závodu v Jablonci nad Nisou měl n. p. Autobrzdý závo-

¹⁸⁸ MORÁVKOVÁ, Lenka, ed. *Továrna firmy J. Horák - Elitex* [online]. 25. 4. 2016 [cit. 2018-12-01]. Dostupné z webu.

¹⁸⁹ Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

¹⁹⁰ Tamtéž; údaje o místních lidových soudech v okresech Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389. 1 karton.

¹⁹¹ *Časový přehled vybraných událostí v Jablonci v letech 1948-1989* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z webu.

dy i v dalších městech ČSSR, např. v Jilemnici či v Kraslicích.¹⁹² Některé z těchto závodů vč. závodu v Jablonci nad Nisou byly úspěšně zprivatizovány a fungují dodnes. Zdejší místní lidový soud se skládal pro první i druhé volební období z deseti soudců, v roce 1963 se voleb do MLS zúčastnilo celkem 1138 zaměstnanců¹⁹³. Ačkoliv zde místní lidový soud fungoval až do roku 1969, bližší statistické údaje z dalších volebních období nejsou známy.

Strojírenský, resp. automobilový závod, byl i národní podnik LIAZ (Liberecké automobilové závody), založený v roce 1951. Sestával z jedenácti závodů¹⁹⁴. Výrobu v tomto podniku se po roce 1989 prakticky nepodařilo obnovit. Místní lidový soud n. p. Liaz byl založen při závodu v Rýnovicích (městská část Jablonce nad Nisou), pro druhé volební období byl přesunut do Jablonce. V druhém volebním období měl n. p. Liaz třináct soudců, voleb do MLS se v roce 1963 zúčastnilo 1392 zaměstnanců.¹⁹⁵

V roce 1953 vznikl sloučením národních podniků Kovová bižuterie a Preciosa národní podnik Jablonecká bižuterie. Na jaře 1958 tento podnik skončil svou činnost, resp. rozdělil se na dva národní podniky, a sice na n. p. Bižuterie a n. p. Brusírny kameňů, později opět Preciosa.¹⁹⁶ Tyto a další podniky od stejného roku zastřešovala výrobně hospodářská jednotka Sdružení podniků jablonecké bižuterie, které zaměstnávaly v 60. letech celkem přes 26 tisíc zaměstnanců.¹⁹⁷ Národní podnik Bižuterie měl v šedesátých letech celkem šest závodů, místní lidový soud byl pro první volební období¹⁹⁸ ustaven samostatně pro závod 1 (hlavní závod) a samostatně pro ostatní závody a podnikové ředitelství. Pro prvním volebním období od r. 1963 byly tyto MLS sloučeny do jednoho.

¹⁹² *Socialistický obr je opět veliký. Brzdy z Jablonce sešlapují v celém světě* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z webu.

¹⁹³ V roce 1972 měl celý podnik 6 000 zaměstnanců, základní závod v Jablonci byl však největší; lze soudit, že taková volební účast odpovídala téměř 100%. Srov. VLAŠIMSKÝ, Jaromír. *20 [rokov] Pal Autobrzdý: 1952-1972: Propagační publikace*. Bratislava: Pravda, 1972

¹⁹⁴ DOUBEK, Jirí, ed. *Jablonec nad Nisou*. Vydání I. Martin: Osveta, 1975. 64 nečíslovaných stran, 120 nečíslovaných stran obrazových příloh. Edícia fotografických vlastivedných publikácií.

¹⁹⁵ Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

¹⁹⁶ NOVÝ, Petr. *Jablonecká bižuterie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, str. 144

¹⁹⁷ Tamtéž, str. 47

¹⁹⁸ Souhrnná Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie však uvedla, že ke sloučení došlo až po druhém volebním období od roku 1966. Toto tvrzení však rozporuje zaprvé Zpráva o činnosti okresního soudu a MLS v okrese za rok 1963, která uvedla, že po skončení prvního volebního období byl „*vyhodnocen stav socialistické zákonosti v místech a na závodech, kde MLS působily. Počet MLS byl pak podle toho upraven a bylo zvoleno 10 MLS, 5 v závodech a 5 v místech*“. Tento počet odpovídá skutečnosti, že v n. p. Bižuterie působil jen jeden MLS. Zadruhé výše uvedené tvrzení rozporuje Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za rok 1965, která již v tomto roce, který byl součástí druhého volebního období, zaznamenala jako soudce MLS zástupce závodu 1.

Místní lidový soud n. p. Bižuterie měl dvacet soudců, voleb v roce 1963 se zúčastnilo 1 654 zaměstnanců¹⁹⁹.

Národní podnik Železnobrodské sklo Železný Brod vznikl znárodněním již dříve fungujícího průmyslu v roce 1948. Místní lidový soud byl v tomto podniku ustaven pouze v závodu Líšný²⁰⁰. Věnoval se zejména umělecké skleněné produkci. V roce 1963 zde zvolilo 800 zaměstnanců 13 soudců místního lidového soudu.²⁰¹

Textilka Seba byla v Tanvaldě založena jako národní podnik v roce 1948, čímž bylo obdobně jako u n. p. Železnobrodské sklo navázáno na dlouholetou předchozí tradici výroby látek v samotném podniku, jenž byl zkonfiskován po druhé světové válce.²⁰² V prvním volebním období 1961 – 1963 byl ustaven místní lidový soud pouze pro závod v Tanvaldu, jeho působnost se následně rozšířila i na dalších sedm podnikových závodů. Místní lidový soud n. p. Seba měl v roce 1966 třicet tři soudců, voleb do něj v roce 1963 se zde zúčastnilo 3 020 zaměstnanců.²⁰³

2.3 Charakteristika obcí, při nichž byly místní lidové soudy na Jablonceku ustavovány

Místní lidový soud byl logicky ustaven v největším a zároveň okresním městě, tedy přímo v Jablonci nad Nisou. Město bylo v roce 1961 oproti následujícímu období menší o několik městských částí, které doposud existovaly jako samostatné obce a připojeny byly o rok později. V roce 1961 měl Jablonec 36 116 obyvatel.²⁰⁴ Zdejší místní lidový soud měl ve druhém volebním období 1963 – 1965 dvacet šest členů (tedy poněkud paradoxně méně než podnikový MLS při n. p. Seba), které zvolilo 1 298 obyvatel.²⁰⁵ Do pravomoci jabloneckého místního lidového soudu připadla po r. 1962 i nově připojená městská část Mšeno.

¹⁹⁹ Pro ilustraci podotýkám, že v polovině 70. let měl tento národní podnik 4200 zaměstnanců.

²⁰⁰ Projednávání provinění zaměstnanců ostatních závodů, zejm. centrálního závodu v Železném Brodě, tvořila pak zásadní díl agendy železnobrodského obecního MLS.

²⁰¹ Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

²⁰² *Kdysi slavná textilka Seba končí. Na dlažbě skončilo šedesát lidí* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z webu.

²⁰³ Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

²⁰⁴ Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

²⁰⁵ Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

Město Desná bylo vždy typicky sklářským městem, soustředěným okolo továrny na výrobu skleněných tyčí jako suroviny pro další zpracování ve sklářském průmyslu. Tato továrna byla ve zkoumaném období jedním ze závodů národního podniku Jablonecké sklárny²⁰⁶, při němž ustavený místní lidový soud existoval toliko jedno volební období²⁰⁷. Samotné město pak mělo v roce 1961 více než tři a půl tisíce obyvatel²⁰⁸. Zdejší místní lidový soud měl ve druhém volebním období osmnáct soudců, které zvolilo 230 obyvatel.²⁰⁹

I Smržovka byla městem sklářským, ačkoliv se zde nenacházel žádný závod některého z velkých průmyslových podniků. Místní lidový soud zde ve druhém volebním období sestával z dvanácti soudců, voleb se roku 1963 zúčastnilo 209 obyvatel, v roce 1961 mělo město celkem 4 272 obyvatel²¹⁰.

Tanvald, jenž měl před rokem 1960 samostatný okres, byl městem textilního průmyslu, v roce 1961 s 5 114 obyvateli.²¹¹ Byly zde zřízeny jak místní lidový soud obecní, tak místní lidový soud podnikový, a sice při již výše zmíněném národním podniku Seba. Voleb do obecního místního lidového soudu se v roce 1963 zúčastnilo třista pět obyvatel, kteří zvolili dvanáct soudců.²¹²

Konečně v Železném Brodě, který měl v roce 1961 5441 obyvatel²¹³, byly rovněž jako v Tanvaldě zřízeny dva místní lidové soudy, a sice výše uvedený MLS při n. p. Železnobrodské sklo²¹⁴ a obecní místní lidový soud. Do toho volilo v roce 1963 sto sedmdesát obyvatel, zvoleno bylo šestnáct soudců.²¹⁵

²⁰⁶ Úplný výpis z obchodního rejstříku státního podniku Jablonecké sklárny. *Obchodní rejstřík* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

²⁰⁷ Srov. kapitola 2.1. Vzhledem k nedostatku informací o tomto MLS lze jen těžko určit, zda byl ustaven pouze pro jablonecký závod či centrálně pro všechny závody podniku, tedy zda závod Desná spadal do pravomoci tohoto MLS.

²⁰⁸ Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

²⁰⁹ Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

²¹⁰ Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

²¹³ Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z webu.

²¹⁴ MLS při tomto národním podniku byl sice založen pouze při závodu v Líšném. Tato obec se však nachází v těsném sousedství Železného Brodu a lze tvrdit, že drtivá většina zaměstnanců tohoto závodu byla zároveň občany s trvalým bydlištěm v Železném Brodě.

²¹⁵ Volby MLS – říjen 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci

3. Místní lidové soudy na Jablonecku – srovnání obecné teorie a konkrétní praxe zdejších místních lidových soudů na vybrané problematice

3.1 Úkoly místních lidových soudů a hlavní zásady jejich činnosti

3.1.1 Projednávání méně závažných případů

Zákon o místních lidových soudech definoval²¹⁶, že MLS projednávaly a rozhodly méně závažné případy porušování socialistické zákonnosti. Tomuto požadavku bylo ve všech známých případech z činnosti MLS v okrese Jablonec vyhověno, soudě dle popisů jednotlivých projednávaných případů či jejich katalogizace s jednoduchým načrtnutím deliktního jednání. Je však třeba poznamenat, že zdejší místní lidové soudy neprojednávaly všechna taková jednání, která mohly v rámci své pravomoci postihnout, a sice z důvodu „konkurence“ s pravomocí národních výborů, resp. jejich komisemi pro ochranu veřejného pořádku. Na místě je však uvést, že ačkoliv mnohé případy projednávané před KOVP mohly spadat i do pravomoci místních lidových soudů a naopak, při bližším rozboru jednotlivých případů lze nalézt určitou hranici mezi mírou společenské nebezpečnosti v jednotlivých případech. V praxi tedy byla vytvořena jakási hranice v závažnosti společenské škodlivosti deliktu, dle níž se posuzovala působnost komise či místního lidového soudu, resp. dle níž byl delikt posuzován jako přestupek či provinění.

Například KOVP při Městském národním výboru v Železném Brodě projednávala v roce 1962 provinění proti socialistickému soužití, jehož podstatou byly urážlivé výroky, které v hostinci v přítomnosti dalších občanů vynášel podnapilý elektroinstalátér.²¹⁷ K činu se doznal a byla mu uložena pokuta ve výši 200,- Kč. Obdobný případ rozhodoval v roce 1963 místní lidový soud v Železném Brodě²¹⁸, provinilá dělnice však navíc napadla další občany. Místní lidový soud uložil za toto provinění pokutu 300,- Kč.

Komise pro ochranu VP ve Smržovce²¹⁹ projednala případ potyčky manželů, při níž byl manžel pod vlivem alkoholu. Také místní lidové soudy řešily manželské potyč-

nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

²¹⁶ § 1 zákona o MLS

²¹⁷ Zápis ze schůze komise pro ochranu veřejného pořádku MěNV v Železném Brodě, která se konala 19. června 1962. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Železný Brod. KN 98. Zápisy ze zasedání rady MNV

²¹⁸ Rejstřík MLS Železný Brod, běžné číslo M 8/63. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 – 1969. a.j. NAD 1389

²¹⁹ Zápis ze schůze KOVP MěstNV ve Smržovce konané 5. ledna 1962. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Smržovka. KT 3. Zápisy ze zasedání komise pro ochranu veřejného

ky, ovšem lze generalizovat, že vždy pouze v těch případech, kdy jeden manžel druhému způsobil zranění, resp. pracovní neschopnost. Z pohledu MLS pak nebyl provinivší se manžel trestán jenom za újmu, kterou druhému způsobil, nýbrž byla při ukládání opatření v souladu se socialistickou morálkou akcentována skutečnost, že zraněný protějšek nemohl po dobu rekonvalescence do práce.

Komise pro ochranu veřejného pořádku ve Smržovce²²⁰ rovněž v květnu 1962 řešila případ přestupku zaměstnance n. p. Seba, jenž prováděl výtržnosti v domácnosti v opilosti. Ačkoliv jeho jednání nenaplňovalo znaky provinění tak, jak je později zakotvila zdejší poměrně ustálená praxe, dotýčný se přestupku dopouštěl opakovaně a KOVP proto jeho delikt postoupila k projednání místnímu lidovému soudu.

Obecně lze uvedené shrnout tak, že oproti výtržnostem v opilosti, které spadaly spíše do pravomoci komisí pro ochranu veřejného pořádku, řešily místní lidové soudy provinění obdobného charakteru kombinovaného s dalším prvkem, jako třeba požívání alkoholu v pracovní době a tím způsobeným porušováním pracovní kázně, požívání alkoholu a následné řízení motorových vozidel, požívání alkoholu a následnou účast na rvačce či napadení apod.²²¹

Mezi lety 1961 – 1962 byly výše jmenovanými komisemi pro ochranu veřejného pořádku projednávány i případy drobných krádeží v potravinách, ovšem lze mít za to, že se tak dělo z důvodu nedostatečné informovanosti o působnosti místních lidových soudů. Po roce 1962 již takové krádeže projednávaly dle dochované dokumentace pouze MLS.

Na dalších úsecích působnosti založené národními výborům zákonem o úkolech národních výborů, jako například na úseku lesního a jiného hospodářství či preventivní a léčebné péče k překrývání působnosti komisí a místních lidových soudů nedocházelo.

V otázce postihování deliktů na úseku boje proti alkoholismu je třeba konstatovat, že místní lidové soudy se, jak již bylo uvedeno výše, zabývaly poměrně často otázkou provinění spáchaných pod vlivem alkoholu, ovšem nikoliv nadměrným požíváním alkoholu jako takovým. Do gesce místních lidových soudů patřilo zejména projednávání

pořádku

²²⁰ Zápis ze schůze KOVP konané dne 17. 5. 1962. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Smržovka. KT 3. Zápisy ze zasedání komise pro ochranu veřejného pořádku

²²¹ Delikty spáchané po požití návykových látek však samozřejmě znamenaly jen výsek problematiky z oblasti jednání, která naplňovala znaky deliktů proti socialistickému soužití, v jejímž rámci si mohly KOVP a místní lidové soudy konkurovat. Jedná se však o vzorek, na němž lze nejlépe demonstrovat společenskou nebezpečnost, na jejím základě se v regionální praxi rozhodovalo o příslušnosti.

provinění spočívajících v podání alkoholu nezletilým,²²² v menší míře pak požití alkoholu před výkonem činnosti.²²³ Případy podávání alkoholu nezletilým projednávaly na počátku 60. let rovněž i komise pro ochranu veřejného pořádku, ovšem zhruba od roku 1962 se rovněž rozhodovací praxe ustálila na pravomoci místních lidových soudů v oblasti této problematiky.

Lze tedy shrnout, že zákonnému požadavku na řešení méně závažných případů před místními lidovými soudy bylo v rámci činnosti místních lidových soudů na Jablonecku vyhověno, a sice přes teoretickou otázku překrývání pravomoci MLS a komisí při národních výborech.

3.1.2 Výchovné působení na občany

Zákon o místních lidových soudech zakotvoval²²⁴ požadavek na výchovnou činnost těchto soudů. Jak již bylo konstatováno v obecné části práce, zásadním faktorem činnosti místních lidových soudů nebylo represivní, nýbrž preventivní působení. Takový požadavek byl protkнут napříč celým zákonem a k jako zásadnímu aspektu činnosti místních lidových soudů k němu docházela i výkladová literatura. Zákon zcela nespecifikoval způsob, jakým má k působení na veřejnost docházet, s výjimkou ustanovení o podávání zpráv o činnosti MLS veřejnosti prostřednictvím národních výborů²²⁵, nebo zakotvením zásady veřejnosti.²²⁶

Zprávy o činnosti místních lidových soudů na Jablonecku se obvykle omezily na konstatování o *stavu* výchovné a osvětové činnosti těchto soudů. Ve všech dochovaných zprávách lze sledovat posun od počáteční kritiky nedostatečné činnosti MLS v oblasti výchovného působení po konstatování uspokojivého průběhu. Například Zpráva pro meziresortní poradu o činnosti místních lidových soudů v okrese Jablonec nad Nisou z března 1962²²⁷ uvedla, že „*vlastní preventivní činnost není doposud rozvinuta*“. Zároveň tatáž zpráva konstatovala, že k osvětě a výchově obyvatel, potažmo pracovníků, nedocházelo primárně vlastní činností místních lidových soudů, nýbrž činností jejich soudců angažovaných v jiných společenských orgánech, jako např. v komisích národních výborů či závodních výborů ROH.

²²² § 20 písm. b) zákona o MLS

²²³ § 19 písm. b) zákona o MLS

²²⁴ § 1 odst. 2 zákona o MLS

²²⁵ § 6 odst. 2 zákona o MLS

²²⁶ zejm. § 29 zákona o MLS

²²⁷ Zpráva pro meziresortní poradu o činnosti MLS v okrese Jablonec nad Nisou z 12. března 1962. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

Ačkoliv se citovaná zpráva k dosavadnímu průběhu preventivního a výchovného působení místních lidových soudů stavěla spíše kriticky, jen o devět měsíců mladší Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese Jablonec nad Nisou²²⁸ konstatovala „*správné plnění výchovného poslání místními lidovými soudy*“. Naplnění tohoto poslání však nebylo shledáváno v mimosoudní činnosti tak, jak ji vedle vlastního rozhodování soudu předpokládalo ustanovení § 1 odst. 2 zákona o MLS, nýbrž v konkrétního rozhodovací praxi. Zpráva doslova uvedla, že „*uložená opatření ukazují, že MLS správně plní své výchovné poslání, když většina opatření jsou výchovného rázu*“, tedy že z povahy rozhodnutí soudů vyplývalo naplnění požadavku na výchovu a prevenci. Takové zjištění bylo sice v souladu s teoretickým výkladem zákona, dle něhož působily místní lidové soudy výchovně a preventivně celou svou činností. Původním záměr zákonodárce však směřoval k osvětové činnosti soudu působící *vedle* jeho rozhodovací činnosti.

Širší (a správný) výklad citovaného ustanovení ve smyslu i jiné činnosti než pouze rozhodovací prováděl místní lidový soud n. p. Bižuterie. Zpráva o činnosti tohoto MLS za rok 1962²²⁹ konstatovala doposud nedostatečné rozvinutí preventivního působení soudu. Kritice zde byla podrobena zejména nedostatečná osvětovost projednávání provinění vůči přítomné veřejnosti. Podle zpracovatelky, předsedkyně tamějšího MLS, mělo být samotné projednání zaměřeno více na prevenci a poučení přítomné veřejnosti, např. v oblasti pracovních úrazů, než na „pouhé“ projednání věci a potrestání provinilce.

Smířlivěji o výchovném a preventivním působení místních lidových soudů referovala Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese Jablonec nad Nisou za rok 1963²³⁰. Nekonstatovala již nedostatek preventivního působení, nicméně rada okresního národního výboru doporučila v zápise o projednání této zprávy věnovat nadále zvýšenou pozornost preventivně výchovné činnosti místních lidových soudů, zejména v oblasti seznamování občanů s právními normami. Zajištění tohoto požadavku bylo uloženo radám MNV²³¹.

Zpráva o činnosti místních lidových soudů v okrese ve volebním období 1963 – 1965²³² nakonec již vyzdvihla výchovné působení zdejších MLS, kterým „*přispívaly k odstranění společensky nežádoucích jevů*“. Zpráva však rovněž poukázala na skuteč-

²²⁸ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, a.j. NAD 1019

²²⁹ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²³⁰ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20, a.j. NAD 1019

²³¹ Tedy konkrétní úkoly k zajištění požadavku byly uloženy pouze ve vztahu k obecním MLS, nikoliv podnikovým, neboť v takovém případě by byl úkol uložen zřejmě ZV ROH.

²³² Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965/17-18, a.j. NAD 1019

nost, že ačkoliv celkovou aktivitou byly výkonnější obecní MLS, nevyvíjely tyto žádnou nebo pouze nepatrnou preventivní nebo poradenskou činnost. Oproti tomu podnikové místní lidové soudy vyřizovaly v souhrnu podstatně méně věcí, ale předcházely proviněním „*různými formami pohovorů, zásahů na pracovištích stykem s hospodářskými pracovníky*“. Zejména byla podtrhnuta výchovná činnost konaná prostřednictvím působení na provinilce v době *po* potrestání, kdy mu byli členové MLS a společenské organizace působící na pracovišti nápomocny při nápravě a vyvarování se dalších chyb.

Z vrcholného období působení místních lidových soudů, tj. z let 1963 -1965, pochází i Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie²³³. Tato zpráva se jako jediná neomezila na konstatování o dobré či nedostatečné výchovné činnosti zdejšího místního lidového soudu, nýbrž demonstrovala naplnění tohoto zákonného požadavku i jiným způsobem. Stalo se tak v souvislosti s trestným činem ublížení na zdraví, který byl tamějšího soudu postoupen prokuraturou. Jednalo se o případ, kdy zaměstnanec n. p. Bižuterie srazil z nedbalosti na motocyklu jinou osobu a způsobil jí lehké ublížení na zdraví a následnou pracovní neschopnost. V rámci projednávání byli přítomní seznámeni členem senátu místního lidového soudu o nejčastějších příčinách havárií na okrese a následně proběhlo školení přítomných patronkou tamějšího MLS, tj. soudkyní z povolání, o náhradách při úrazech autohaváriemi.

V pozdějších letech jednotlivé zprávy hodnotily výchovné a preventivní působení těchto soudů výhradně kladně, např. Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za r. 1965 – 1966²³⁴ dokonce uvedla, že „*řada pracovníků využívá MLSu i jako poradního orgánu ve věcech občanskoprávních i jiných*“. Ještě v roce 1967 konstatovala zpráva o činnosti MLS v témže národním podniku²³⁵, že se na soudce obraceli spolupracovníci pro nalezení „*lidského porozumění*“.

Lze-li předmětné zprávy považovat za relevantní zdroj informací nezkreslený pro získání kladného dojmu z fungování místních lidových soudů, jehož by měly nabýt spolupracující orgány a veřejnost, dá se shrnout, že výchovnou a preventivní funkci zastávaly místní lidové soudy přes počáteční obtíže obstojně. Je logický výše uvedený závěr, že MLS na pracovištích plnily výchovnou funkci lépe než obecní místní lidové

²³³ Rozbor činnosti MLS n. p. Bižuterie v Jablonci nad Nisou za volební období 1963 – 1965 z 27. 9.1965.

Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²³⁴ Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie v Jablonci nad Nisou za období 1965 – 1966. Tamtéž

²³⁵ Rozbor činnosti MLS a stavu soc. zákonnosti v n.p. Bižuterie Jablonec n/N. z 13. října 1967. Tamtéž.

soudy, neboť vycházely z menšího kolektivu a soudci, sami zaměstnanci podniků, přicházeli s ostatními pracovníky obvykle do každodenního styku. Oproti tomu soudci obecních MLS byli voleni ze středu většího množství osob²³⁶ – obyvatel obce a měli menší příležitost se s občany aktivně setkávat. Výchovné působení obecních místních lidových soudů bylo tedy prováděno vedle veřejných projednání zejména prostřednictvím médií (obecního rozhlasu, novin apod.) či obecních vývěsek.

3.1.3 Spolupráce s orgány a organizacemi

Zákon o MLS stanovil²³⁷ požadavek na spolupráci místních lidových soudů s dalšími orgány a organizacemi. Současně zakotvoval pravidlo subsidiarity projednávání věci před místními lidovými soudy, k němuž mělo dojít až poté, co selhalo působení těchto společenských orgánů a organizací.

Zákon však – podobně jako v případě výchovné funkce MLS – nespécifikoval, jak mělo ke spolupráci s orgány a organizacemi docházet, v jakých případech bylo za hodno s ostatními orgány a organizacemi spolupracovat apod.

Vedle demonstrativního zákonného výčtu místní lidové soudy na Jablonecku spolupracovaly i se společenskými organizacemi KSČ či vedoucími orgány jednotlivých podniků. Dle Přípravy pro zakládání místních lidových soudů v okrese Jablonec nad Nisou z roku 1961²³⁸ bylo třeba v otázce MLS spolupracovat např. i s Advokátní poradnou či Společností pro šíření politických a vědeckých znalostí. Jednalo se však pouze o pomoc osvětovou, která měla sloužit k objasnění legislativního zakotvení a postavení místních lidových soudů v soudní soustavě a v právním řádu na schůzích a besedách v závodech a občanských výborech, tj. před elektorátem soudců MLS. S již ustavenými soudy podle všeho později žádná spolupráce neprobíhala.

Podobně jako u výchovného působení, i u spolupráce lze sledovat vzestupnou tendenci naplňování tohoto zákonného předpokladu. Zpráva pro meziresortní poradu o činnosti místních lidových soudů v okrese z roku 1962²³⁹ konstatovala, že bylo třeba zkvalitnit spolupráci mezi MLS a společenskými organizacemi zejména co do naplnění skutečné podstaty uložených opatření, kdy tyto organizace měly za úkol zvlášť působit

²³⁶ V tomto směru byl kritizován zejména obecní MLS v Jablonci nad Nisou, srov. kapitola 3.9 této práce.

²³⁷ § 2 odst. 1 zákona o MLS

²³⁸ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1961/8-15, a.j. NAD 1019

²³⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27. a.j. NAD 1019

na odsouzeného provinilce a zabránit recidivě. To se dle dikce uvedené zprávy ne zcela dařilo. Ve Zprávě o činnosti OS a MLS v okrese Jablonec za rok 1962²⁴⁰ byl například zejména kritizován nezájem Okresní odborové rady o činnost zdejších místních lidových soudů.

Lépe byla organizována spolupráce organizací a místního lidového soudu v národním podniku Bižuterie, dle jehož Zprávy o činnosti za rok 1962²⁴¹ se „*senát MLS sám zabývá otázkou vyšetření případu a samostatně projednává případ se společenskými organizacemi KSČ, ROH a ČSM v závodech*“. Dle záznamů z projednání provinění při tomto národním podniku rovněž vyplývá, že předsedové zdejšího ZV ROH a ZO KSČ byli často přítomni na projednávání.

Na druhé straně však Zpráva o činnosti téhož podniku za funkční období 1961 – 1963²⁴² konstatovala, že spolupráci se společenskými organizacemi bylo nutno dále prohlubovat zejména pro společensko-výchovný charakter opatření. Z toho lze usuzovat, že nebyl problematický vzájemný postup sporných případů od organizací k MLS a naopak, ale činnost organizací ve smyslu následného dohledu nad chováním provinilců. Nápravu této skutečnosti naznačila Zpráva o činnosti MLS Bižuterie za rok 1966 a I. pololetí 1967²⁴³, která uvedla, že spolupráce MLS s organizacemi byla dobrá, „*a to i při odstraňování nedostatků, jež umožnily provinění*“.

Významnou roli hrály společenské orgány a organizace při zajišťování účasti veřejnosti na řízeních před místními lidovými soudy. Zejména se tak dělo v případech, kdy byl provinilec zaměstnancem podniku, při němž nebyl zřízen MLS a obecní místní lidový soud příslušný k projednání pořádal do takového podniku výjezdní zasedání. Tamější závodní výbor ROH pak zajišťoval účast spoluzaměstnanců provinilého, jak vyplývá ze Zprávy o činnosti MLS v okrese ve volebním období 1963 – 1965²⁴⁴.

Samostatným případem byl zřejmě ne zcela funkční obecní místní lidový soud na Smržovce²⁴⁵, jemuž se zejména nedostávalo podpory ze strany patrona, soudce okresního soudu. Dle Zápisu o zasedání KOVP při okresním národním výboru

²⁴⁰ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27. a.j. NAD 1019

²⁴¹ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965/17-18, a.j. NAD 1019

²⁴⁵ O tomto MLS neexistuje příliš archivních pramenů, poznatky lze čerpat toliko ze zápisů a zpráv o činnosti MLS na okresní úrovni.

z prosince 1962²⁴⁶ bylo konstatováno, že MLS na Smržovce „*potřebuje soustavnější metodickou pomoc*“. Za tím účelem bylo předsedovi OS v Jablonci uloženo zajistit takovou pomoc a metodické řízení a soudu samotnému pak např. konat výjezdní zasedání v místech pracovišť provinilců pro větší efektivitu projednávání.

Společenské orgány a organizace včetně podnikových ředitelství plnily významnou funkci při výkonu rozhodnutí. V případě, že místní lidový soud konstatoval, že projednání věci splnilo výchovný účel, sledoval závodní výbor ROH obvykle následné chování provinilého a podával o něm místnímu lidovému soudu zprávy. V případě uložení pokuty nebo náhrady majetkové škody bylo často při vyšších částkách přistoupeno ke splácení, kdy jednotlivé splátky byly provinilci strhávány přímo ze mzdy, což zajišťovalo obvykle ředitelství podniku prostřednictvím účtárny.

3.1.4 Spolupráce s národními výbory a okresním soudem

Dle požadavků zákona o MLS²⁴⁷ měly místní lidové soudy spolupracovat s národními výbory a jinými státními orgány, které byly povinny poskytovat jim podporu. Mělo se jednat zejména o podporu procesního charakteru (výslechy svědků a jiná prověření).

V praxi soudě dle činnosti místních lidových soudů na Jablonecku byla těmto soudům národními výbory poskytována spíše podpora provozního charakteru²⁴⁸. Z dochovaných materiálů nelze soudit, že by kdy příslušné MNV či ONV poskytovaly zdejším MLS podporu nebo součinnost v otázkách konkrétního řízení.

Ve zmíněném provozním smyslu podpory však byla spolupráce celkem rozvinutá. Národní výbory pořádaly různorodá školení, instruktáže, či setkání předsedů místních lidových soudů v okrese, kde si tito mohli vyměňovat zkušenosti z činnosti MLS (tehdejší dikcí označováno setkání jako *aktiv předsedů MLS*).

Zejména významná byla činnost ONV v oblasti voleb do místních lidových soudů, neboť ONV nejen že zajišťoval volby do obecních, nýbrž i do podnikových MLS. Za tímto účelem stanovoval výbor volební komise a ukládal úkoly k zajištění průběhu voleb předsedům jednotlivých místních lidových soudů a úředníkům výboru. V souvislosti s přípravou voleb pak ONV vyžadoval na jednotlivých MLS zprávy o

²⁴⁶ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Smržovka. KT 3. Zápisy ze zasedání komise pro ochranu veřejného pořádku. inv. č. 144

²⁴⁷ § 3 zákona o MLS

²⁴⁸ Zejména pro to, že svědci obvykle při projednávání před MLS vůbec vyslýcháni nebyli, nebo je tento soud vyslechl sám.

jejich činnosti²⁴⁹, které měly sloužit jako podklad při „skládání účtů“ za předchozí volební období veřejnosti, resp. voličům do místních lidových soudů.

Zákon o MLS²⁵⁰ zakládal mimo jiné povinnost okresnímu soudu pomáhat místnímu lidovému soudu při plnění úkolů. Patronát konkrétním soudcům přiděloval předseda OS. Z dochovaných materiálů vyplývá, že praktická spolupráce okresního soudu s jednotlivými MLS na Jablonecku souvisela velmi úzce s osobou přiděleného patrona.

Například o průběhu spolupráce okresního soudu s MLS v již zmíněné Smržovce uvedla Zpráva pro meziresortní poradu o činnosti MLS v okrese Jablonec n. Nisou z roku 1962²⁵¹, že „v některých případech (Smržovka), kde pro zaneprázdnění patrona poskytována pomoc nebyla, jsou k tomu připomínky ze strany MLS a také v rozhodnutí, které MLS učinil, došlo k pochybení.“ Zdejší místní lidový soud tedy evidentně nemohl bez odborného vedení dostatečně fungovat, z čehož lze dovozovat velkou důležitost patronátu. Naopak například patronka MLS při národním podniku Bižuterie se svého úkolu zhostila velmi svědomitě, dle Zprávy o činnosti MLS Bižuterie za II. pololetí 1961²⁵² se účastnila všech jednání, prováděla instruktáže, byla ve stálém styku s předsedkyní MLS i jeho členy a odpovídala na jejich dotazy. Obdobně se angažoval i patron místního lidového soudu v Železném Brodě.

Ačkoliv zákon pomoc ze strany okresního soudu nijak fakticky ani časově nevymezil, z díkce jednotlivých zpráv lze soudit, že původní premisou byla asistence patrona při rozhodování místních lidových soudů zejména zpočátku jejich fungování. Již zmiňovaná Zpráva pro meziresortní poradu z roku 1962 konstatovala, že „u těch MLS, které ještě nemají zkušenosti, bude nutno v důkladné pomoci pokračovat. V budoucnu bude nutno pomoc MLS poskytovat diferenciovaně tak, jaká je jejich vyspělost.“ Ještě v roce 1966 však vyzdvihovala Zpráva o činnosti MLS Bižuterie za r. 1965 a I. čtvrtletí 1966²⁵³ velmi dobrou a úzkou spolupráci s patronkou, ačkoliv lze tvrdit, že tento místní lidový soud patřil k nejefektivnějším v okrese.

Patroni soudu rovněž prováděli školení o právních předpisech, zejména o vybraných partiích trestního řádu a zákona²⁵⁴.

²⁴⁹ § 6 odst. 2 zákona o MLS

²⁵⁰ § 4 zákona o MLS

²⁵¹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, a.j. NAD 1019

²⁵² Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁵³ Tamtéž.

²⁵⁴ Více viz následující kapitola této práce.

Mimo patronát spočívala spolupráce místních lidových soudů a OS též ve školeních. Ta byla prováděna mimo jiné navštěvováním soudních jednání a hlavních líčení soudci místních lidových soudů a následné diskuze o shlednutých jednáních s příslušnými soudci z povolání. Tato skutečnost, výslovně vyžadována a doporučována soudcům místních lidových soudů radou ONV a jednotlivými MLS, však zcela odporovala principu zlidovění soudnictví, jehož chtěl zákonodárce zřízením místních lidových soudů dosáhnout. Návštěvy okresního soudu dle Pozvánky na první poradu soudců MLS Bižuterie z roku 1961²⁵⁵ výslovně sledovaly cíl osvojit si znalosti z řízení před okresním soudem. Takový způsob proškolení však probíhal zcela mimo smysl zákona, který kladl důraz na co nejmenší formálnost projednávání, jímž se měly zejména místní lidové soudy od „řádných“ soudců odlišit. Namísto toho byli soudci MLS nabádáni, aby postupy soudců z povolání alespoň dle svých možností při řízení před místními lidovými soudy napodobovali.

Předseda okresního soudu v Jablonci rovněž adresoval předsedům místních lidových soudů v okrese krátké instruktážní dopisy, věnující se konkrétním protiprávním jevům, které se v oblasti vyskytovaly (např. krádeže v potravinách). V těchto dopisech radil předsedům MLS s postupem v dané věci a doporučoval vzhledem k povaze jednotlivých provinění způsob ukládání opatření. Lze tedy říci, že v tomto případě byla projevena jistá subordinace MLS vůči okresnímu soudu, když se OS snažil jednotit rozhodovací praxi místních lidových soudů v okrese. Primárním důvodem vzniku těchto doporučení však bylo zřejmě spíše proškolení místních lidových soudů prostřednictvím jejich předsedů ve věcech, které se v jejich rozhodovací činnosti mohly častěji vyskytovat.

3.1.5 Soudci místních lidových soudů a právní řád a jeho výklad

Soudci místních lidových soudů povinni řídit se zákony a jinými právními předpisy a vykládat je v souladu se socialistickým právním vědomím.²⁵⁶

Primárním zdrojem informací o právu a jeho výkladu byly pro místní lidové soudy jejich patroni z řad profesionálních soudců. Jak již bylo zmíněno výše v této práci, tam, kde patron selhával v osvětové činnosti, byly i rozsudky vynesené místními lidovými soudy hodnoceny jako neadekvátní. Primární znalost nabývali soudci MLS z konzultací s patrony přímo účastnými na řízeních a na pravidelných školeních. Škole-

²⁵⁵ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE.a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁵⁶ § 5 zákona o MLS

ní se např. při národním podniku Bižuterie konala dle Zprávy o činnosti zdejšího MLS z roku 1967²⁵⁷ na čtvrtletních besedách, na kterých si jednotliví soudci či senáty vyměňovali vzájemně zkušenosti z projednávání a tyto zobecňovali. Mimo školení v závodech probíhala i školení okresní. Ta byla (minimálně od r. 1965) organizována dle plánu školení o právních předpisech, jak se na něm usnesl ONV v Politicko-organizačním zajištění voleb do MLS v okrese²⁵⁸. Fakticky pak školení zajišťoval okresní soud, resp. jeho předseda, a sice na základě úkolu, jenž mu byl uložen radou okresního národního výboru. Školení probíhala čtvrtletně, případně dle potřeb konkrétního MLS. Školiteli na školeních organizovanými okresním soudem byli nejen soudci tohoto soudu, ale dle Doplňujícího vyjádření ke zprávě o činnosti MLS n.p. Bižuterie z roku 1964²⁵⁹ i pracovníci okresní prokuratury. Pro jedno ze školení přislíbil účast i dr. Rolenc, významný teoretik místních lidových soudů, ovšem není známo, zda se skutečně dostavil.

K projednávaným zákonům patřil kromě zákona o MLS i zákon o úkolech národních výborů, trestní zákon, trestní řád a jiné právní předpisy, s nimiž se mohly místní lidové soudy v rámci své činnosti setkat.²⁶⁰

Základním nedostatkem v oblasti proškolení soudců a jejich znalosti právního řádu obecně byla nedostatečná docházka na uvedená školení, která nebyla nijak vynutitelná²⁶¹. V roce 1964 konstatoval předseda místního lidového soudu v Železném Brodě (jenž obvykle svou aktivitou vynikal nad ostatní MLS v okrese) ve zprávě o činnosti tohoto soudu za uplynulý rok²⁶², že *„teprve tehdy budou moci být soudci zdejšího MLS se svou prací spokojeni, pokud budou důsledně a přesně docházet do senátů a prostudovat zákon a další právní normy“*.

Současně je třeba podotknout, že ne při všech místních lidových soudech v okrese se nedostatek špatné docházky projevoval, když dle Zprávy o činnosti MLS na

²⁵⁷ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE.a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁵⁸ Plán politicko-organizačního opatření voleb MLS v okrese Jablonec n. Nisou v r. 1965, součást Materiálu pro radu Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou pro zasedání rady ONV dne 17. 9. 1965. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965/17-18, a.j. NAD 1019

²⁵⁹ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁶⁰ Soudci MLS byli školení soudě dle archivních dokumentů i o zákoně o rodině (š. 94/1963 Sb.), ačkoliv dle § 23 zákona o MLS výslovně neprojednávaly spory z rodinného práva; školení zřejmě probíhalo zejména s ohledem na § 20 zákona o MLS – provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže, kteréžto provinění bylo před MLS v okrese projednáváno jen velmi zřídka.

²⁶¹ V úvahu nepřipadala např. srážka z odměny, neboť soudci MLS vykonávaly svou funkci bez nároku na odměnu. Jediným nástrojem na podporu účasti bylo tedy de facto pouze morální naléhání.

²⁶² Zpráva o činnosti MLS v Železném Brodě za rok 1964 z 28. prosince 1964. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969.a.j. NAD 1389

okrese ve volebním období 1963 – 1965²⁶³ byl n. p. LIAZ rozhodnutím ÚV KSČ uznán za útvar roku stranické výchovy s ohledem na velkou četnost školení soudců MLS a jejich bezchybnou docházku.

Dalším nedostatkem lze shledat skutečnost, že ač někteří soudci místních lidových soudů působili ve svých funkcích několik volebních období, někteří dokonce po celou dobu existence MLS vůbec, značné procento soudců se s každým volebním období obnovovalo²⁶⁴. Na to konto bylo nutno opět pořádat školení o stejné problematice téměř každé dva roky, což mělo logicky za následek nikoliv vytvoření soudců z lidu znalých práva a postupně rozšiřujících své obzory, nýbrž neustálé opakování téhož měsícnímu se obsazení MLS. V pozvánkách na úvodní školení soudců místních lidových soudů se tedy (zřejmě) až do posledního volebního období opakoval bod programu „*seznámení s problematikou činnosti MLS a aplikace zákona č. 38/1961 Sb.*“²⁶⁵

Dle Zprávy o činnosti MLS n. p. Bižuterie za II. pololetí 1962²⁶⁶ vykonávala dozor nad dodržování právních předpisů místním lidovým soudem v podniku okresní prokuratura.

Zvláště aktivním byl při studování právního řádu a jeho výkladu předseda místního lidového soudu v Železném Brodě Josef Tichý. Ten se v roce 1966 zabíral otázkou nerovnosti mezi místními lidovými soudy a národními výbory, resp. mezi zákony č. 38/1961 Sb. a č. 60/1961 Sb. a již v obecné části této práce zmiňovanou nemožností MLS vyslovit zabránění věci, kteroužto pravomoc ale měly národní výbory, resp. KOVP. V této souvislosti se Tichý prostřednictvím předsedy okresního soudu obrátil na Právnícký ústav ministerstva spravedlnosti, jenž mu vyložil celou problematiku. S vysvětlením se však Tichý nespokojil a ve vlastním přípisu okresnímu soudu²⁶⁷ takový výklad rozporoval, když zejména poukázal na skutečnost, že místní lidové soudy nejsou o nic méně kompetentní k rozhodování o zabránění věci než národní výbory. Věc uzavřel s tím, že dle jeho názoru zákonodárce na možnost zabrat věc dle zákona o MLS zapomněl, nebo ji záměrně vynechal, když spoléhal na užití analogie s trestním řádem, čímž zabránění věci místním lidovým soudem fakticky připustil. Je nasnadě, že

²⁶³ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965/17-18, a.j. NAD 1019

²⁶⁴ K tomu podrobněji viz podkapitol 4.1.5 této práce.

²⁶⁵ Např. Pozvánka na celookresní seminář soudců MLS z r. 1966. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ON, 1968/13.a.j. NAD 1019.

²⁶⁶ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁶⁷ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

v podobném duchu ve věci otázky zabránění věci Tichý instruoval i soudce MLS v Železném Brodě a že tedy mohlo dojít v rámci činnosti tohoto soudu k postupu v rozporu se sjednocujícím výkladem PÚMS.²⁶⁸

Předseda Tichý se – poměrně správně – zamýšlel dle Stručné zprávy o instruktáži předsedů MLS v Jablonci n. N. z března 1966²⁶⁹ i nad dalšími aspekty výkladu zákona o MLS, např. jak dlouho má být zveřejňována veřejná důtka.²⁷⁰ Navrhoval jednotné tiskopisy protokolů o řízení před místními lidovými soudy či zvýšení částky, kterou mohl místní lidový soud uložit jako pokutu, aby tak došlo k rozlišení závažnosti projednávání deliktu před MLS oproti KOVP.

Měli-li soudci místních lidových soudů nejasnosti v otázkách výkladu zákona o MLS či jiného předpisu, obraceli se na svého patrona či předsedu okresního soudu. Při mnohých se identických dotazech podávalo pak výklad presidium krajského soudu, jako např. v případě Usnesení k některým otázkám při uplatňování zákona o MLS z roku 1967. V tom se presidium kladně vyjádřilo k otázce, zda osoba, která je volána jako svědek nebo poškození k jednání před MLS, může být v témže jednání postížena jako provinilý.²⁷¹

3.1.6 Zprávy o činnosti

Místní lidové soudy podávaly svým voličům a národním výborům *pravidelně* zprávy o své činnosti.²⁷² Dle Směrnice vlády²⁷³ měly být zprávy podávány dvakrát ročně a měly obsahovat rozbor socialistické zákonnosti, analýzu příčin jejího porušování a rozbor výchovné činnosti MLS.

Z dochovaných zpráv lze konstatovat, že místními lidovými soudy na Jablonecku nebyl tento požadavek naplňován. Zprávy nebyly podávány dvakrát ročně, nýbrž zejména za uplynulé volební období, tzn. dva roky (ačkoliv např. MLS Železný Brod a n. p. Bižuterie vypracovávaly zprávy častěji, ovšem rovněž nikoliv dvakrát ročně). Obsahovaly obvykle rozbor socialistické zákonnosti dle požadavku směrnice, zejména co do počtu spáchaných provinění a uložených opatření se stručnou charakteristikou skut-

²⁶⁸ Vzhledem k tomu, jaké nedostatky vykazoval celkově zákon o MLS, lze se přiklonit spíše k názoru předsedy Tichého.

²⁶⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j.NAD 1389

²⁷⁰ Dostalo se mu dle jeho slov odpovědi „14 dní i jinak“.

²⁷¹ Státní okresní archiv Most. BIZUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁷² § 6 odst. 2 zákona o MLS

²⁷³ Přebíral Právníkový ústav ministerstva spravedlnosti, ROLENC, Vladimír, ed. *Co má vědět soudce místního lidového soudu*. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, n.p., 1963, str. 8

kových podstat jednotlivých provinění. Žádná z dochovaných zpráv se však nezabývala *příčinami* porušování socialistické zákonnosti. Rozbor výchovné činnosti se obvykle omezil na konstatování, zda k výchovné činnosti docházelo úspěšně, dostatečně či nedostatečně. Zprávy o činnosti místního lidového soudu n. p. Bižuterie vypracovávané po celou dobu jeho existence tajemníkem JUDr. Holeňou konstatovaly stav výchovné činnosti vždy dokonce téměř totožnou formulací.

Zprávy projednávaly místní národní výbory i ONV. Právě zápisy ze schůzí rady národních výborů jsou nejčastějším zdrojem písemného znění zpráv o činnosti místních lidových soudů v okrese. Mnohdy však byly národním výborům zprávy podávány pouze ústně, a tak nebyl-li zachován archiv příslušného MLS jako původce zprávy, nedochovalo se.

3.2 Ustavování a organizace místních lidových soudů

3.2.1 Volby a kandidáti

Volby do místních lidových soudů²⁷⁴ se na Jablonecku konaly na základě tzv. politicko-organizačních směrnic. Ty vydával okresní národní výbor. Jednalo se tedy o další druh vztahu MLS a národních výborů vedle v obecné části této práce vymezené teoretické škály. Tato skutečnost směřovala místní lidové soudy více na rozmezí mezi společenským a soudním orgánem, když je v tomto aspektu svým způsobem podřazovala pod pravomoc orgánů státní správy. Za obsah politicko-organizačních směrnic pak svým podpisem zodpovídali tajemník ONV a předseda okresního soudu.

K zajištění voleb byla sestavována²⁷⁵ okresní komise, sestávající v roce 1965²⁷⁶ z tajemníka okresního národního výboru, předsedy okresního soudu, vedoucího OPPV ONV²⁷⁷, pracovníka OV KSČ a předsedkyně místního lidového soudu n. p. Liaz. Úkolem komise bylo provádět následný dozor nad průběhem voleb. Faktickými „komisaři“, odpovídajícími dnešním členům okrskových volebních komisí, byli při jednotlivých hlasování tzv. instruktoři určení okresním národním výborem pro konkrétní MLS²⁷⁸.

²⁷⁴ § 8 a § 9 zákona o MLS

²⁷⁵ Není známo, na jakém základě k sestavování došlo. Lze se domnívat, že obsazení konkrétními funkcí onáři bylo odvislé od některé z celostátních směrnic o fungování MLS.

²⁷⁶ Plán politicko-organizačního zajištění voleb MLS v okrese Jablonec n. N. v roce 1965, součást Materiálu pro radu ONV na zasedání ze 17. 9. 1965. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965-17,18. a.j. NAD 1019

²⁷⁷ Zkratka je uvedena bez dalšího. Při odlišné formulaci by se snad mohlo jednat o občanského pracovníka pro veřejnost, příp. odbor obdobného charakteru.

²⁷⁸ Rovněž není známo, na jakém základě byli instruktoři určení. Je však vyloučen vztah k podniku či

Instruktoři se účastnili hlasování, přednášeli voličům zprávy o dosavadní činnosti místního lidového soudu a sepisovali zápisy o průběhu voleb. Ze své funkce se instruktoři zodpovídali komisi, která následně zápisy o průběhu voleb vyhodnocovala. Na rozdíl od instruktorů neměla tedy komise zvláštní praktický význam ani pravomoc. Při žádné z voleb nedošlo dle dochovaných dokumentů ke skutečnosti, kterou by komise instruktorům vytýkala.

Kandidáty na soudce vyhlášovala v případě obecních místních lidových soudů rada MNV, v případě podnikových MLS tak činila podniková rada ROH. Do obecních místních lidových soudů byli navrhováni soudci dle bydliště v jednotlivých obvodech obce. Každý obvod pak volil ze své kandidátky. Obdobně v podnicích byly sestavovány kandidátky pro jednotlivé závody složené z jejich zaměstnanců. Není bez zajímavosti, že na Železnobrodsku významný podnik KOLORA navrhl v roce 1965 rovněž vlastní kandidátku²⁷⁹, ale nikoliv do svého podnikového MLS (ten zde zřízen nebyl), nýbrž do obecního. Do prvních voleb v roce 1961 byla dokonce navržena kandidátka sestávající ze čtyř kandidátů navržených obecními výbory a osmi kandidátů navržených národními podniky (Kolora, Šroubárna, Technosklo, ŽBS ŽB – ředitelství, ŽBS ŽB - závod 2). Lze soudit, že případy provinění zdejších zaměstnanců pak projednával senát složený z této kandidátky. Seznamy kandidátů byly před volbou projednány v závodních složkách²⁸⁰ (základní organizace KSČ, závodní výbor ROH a další).

Samotné volby probíhaly na veřejných schůzích národních výborů (do obecních MLS) a odborových organizací (do podnikových MLS). Průběh voleb do jednotlivých místních lidových soudů nebyl pevně zakotven a praxe při jednotlivých MLS nepatrně lišila. Politicko-organizační směrnice však požadovala pro všechny volby v okrese provedení tří bodů: 1) seznámení voličů s dosavadní činností místního lidového soudu, 2) navržení kandidátů na soudce, 3) provedení samotné volby. V Železném Brodě byl např. v roce 1965 pronesen nad rámec směrnice referát soudkyně z povolání o významu místních lidových soudů pro společnost²⁸¹. Kandidátka dle bodu 2) musela být přítomnými před volbou odsouhlasena, což se obvykle stalo bez větších připomínek. Dle in-

obci, v nichž při volbách do MLS působili. Jednalo se zřejmě o úředníky ONV.

²⁷⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

²⁸⁰ I v případech kandidátů do obecních MLS byl připojen posudek od podniku, v němž byl kandidát zaměstnán.

²⁸¹ Zpráva o volbě soudců pro MLS v Železném Brodě, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

terního sdělení tajemníku MLS v n.p. Bižuterie z roku 1967²⁸² je však zaznamenáno, že „navržená kandidátka byla odsouhlasena, mimo provozu nástrojárna, kde pracující nechtěli hlasovat z důvodu, že soudruhy navržené do nového MLS neznají.“

Průběh voleb zajišťovaly rady národních výborů či organizace ROH, které měly zároveň za úkol zajistit co největší účast voličů. To bylo nelehkým úkolem zejména v případě voleb do obecních MLS.

Volby probíhaly veřejně a zvolen byl kandidát, jenž obdržel více než polovinu hlasů. Ve skutečnosti byli téměř všichni kandidáti zvoleni jednomyslně. Jediný známý případ hlasů „proti“ byl zaznamenán ve volbě do místního lidového soudu v n.p. Bižuterie v roce 1967²⁸³, kde byli proti dva zaměstnanci z celkových 463 zúčastněných.

Volič měl možnost se zdržet hlasování; ani tato možnost nebyla příliš využívána (např. u voleb do MLS při n. p. Železnobrodské sklo v roce 1965 bylo 769 voličů „pro“ a pět se zdrželo hlasování²⁸⁴).

Kromě řádných voleb, při nichž v praxi na Jablonecku nedocházelo k žádnému excesu ve smyslu nedodržení celostátních termínů apod., byly prováděny při podnikových místních lidových soudech doplňovací volby. Těmi se zvyšoval počet soudců o zástupce nově vznikajících závodů.

Dle zákona o MLS²⁸⁵ měl být soudcem místního lidového soudu zvolen občan, který mimo jiné „požívá mezi občany všeobecné vážnosti a který je ostatním občanům příkladem ve veřejné činnosti (...)“. Nabízí se tedy vzhledem k tehdejšímu státně-právnímu uspořádání otázka, jak velkou roli hrála u kandidáta na soudce MLS stranická příslušnost. Je třeba konstatovat, že důraz na kladný vztah k tehdejšímu zřízení se posuzovala v jednotlivých kandidátkách různě. Zatímco některé kandidátky informovaly voliče spíše o uspořádání osobního života kandidáta na soudce MLS a jeho vztahu k práci a ve vztahu ke stranické příslušnosti se omezily na konstatování, zda dotyčný je či není členem komunistické strany, jiné kandidátky dále rozebíraly i dobu, po kterou je ten který kandidát na soudce členem nebo zda jsou či byli členy jeho rodinní příslušníci.²⁸⁶ Z dostupných údajů je znám jediný případ bezpartijního soudce, jenž byl hodno-

²⁸² Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

²⁸³ Zpráva o činnosti místního lidového soudu n.p. Bižuterie za rok 1966 a I. pololetí 1967 z 23. srpna 1967. Tamtéž.

²⁸⁴ Soudci místního lidového soudu při n.p. Železnobrodské sklo v Železném Brodě pro volební období 1965 – 1967, 2. 12. 1965. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

²⁸⁵ § 9 odst. 2 zákona o MLS

²⁸⁶ Početní vyjádření poměrů straníků a nestraníků v obsazení jednotlivých MLS viz podkapitola 4.1.4. této práce.

cen ne příliš dobře ve vztahu ke straně a socialistickému zřízení, neboť pocházel z buržoazních poměrů, ale byl navržen jako kandidát pro velkou morální autoritu mezi spolupracovníky.

Dle smyslu a podstaty fungování místních lidových soudů měl být soudcem MLS laik, tedy člověk bez právního vzdělání. Neřídív se však takového výkladu, byl soudcem a místopředsedou místního lidového soudu v národním podniku Bižuterie pro první volební období zvolen vedoucí tamějšího kontrolního oddělení JUDr. Emil Holeňa. Od druhého volebního období, tj. od roku 1963 již funkci soudce místního lidového soudu nevykonával, ovšem stal se jeho tajemníkem. Pozice tajemníka nebyla nijak založena zákonem a není zaznamenána na Jablonecku u žádného jiného MLS²⁸⁷. Tajemníkem zůstal dr. Holeňa až do zániku místního lidového soudu v roce 1969, vedl oficiálně veškerou spisovou agendu soudu a zpracovával zprávy o jeho činnosti.

3.2.2 Odvolání a zproštění funkce soudce

Podle zákona o MLS²⁸⁸ mohl být ten soudce místního lidového soudu, který neplnil své povinnosti nebo ztratil důvěru pracujících, odvolán z funkce. Pokud soudce MLS nemohl činnost trvale vykonávat pro nemoc, mohl být funkce zproštěn²⁸⁹.

Na Jablonecku se nikdy nevyskytl případ, kdy by byl soudce odvolán z funkce či zproštěn. To však není známkou toho, že by všichni soudci plnili svou úlohu vzorně. Kromě již dříve v práci zmíněné mnohdy ne příliš dostatečné docházky na školení soudců MLS nebyla v některých případech dobrá ani účast soudců v senátech na jednotlivých projednáváních. Podrobné statistiky docházky soudců do senátů či počty jimi projednávaných případů se povětšinou nedochovaly.

Je třeba podotknout, že MLS v okrese zřejmě užívaly dikce zákona – dle něj nevykonný soudce mohl, tedy *a contrario* nemusel být zproštěn funkce. Proto tedy například Zpráva o činnosti MLS v Železném Brodě za uplynulé funkční období z roku 1965²⁹⁰ konstatovala, že jeden soudce se zasedání zdejšího místního lidového soudu neúčastnil vůbec a dva soudci byli přítomni pouze jedenkrát. Na tomto základě předseda MLS ve zprávě konstatoval, že se domnívá, že „s těmito soudci nebude v příštím funkč-

²⁸⁷ Při MLS v Železném Brodě působil rovněž právně vzdělaný soudce, JUDr. Čepelka, vedoucí odbytu v n. p. Železnobrodské sklo, nicméně se nijak zvlášť neangažoval.

²⁸⁸ § 9 odst. 4 zákona o MLS

²⁸⁹ § 9 odst. 5 zákona o MLS

²⁹⁰ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j.NAD 1389

ním období počítáno“, ačkoliv MNV měl pravomoc v takové situaci všechny tři soudce jejich funkce zprostit.

K odvolání nedocházelo zřejmě z důvodu komplikovanosti celého procesu, když dle zákona mělo probíhat obdobně jako volba členů MLS.

3.3 Věci, které projednávaly místní lidové soudy

3.3.1 Subsidiarita podnikových místních lidových soudů a postupování k lépe příslušným MLS

Výkladem zákona o MLS²⁹¹ lze dospět k závěru, že věcná pravomoc podnikových místních lidových soudů byla subsidiární věcné pravomoci obecních MLS. Pokud byl tedy před obecní MLS postaven provinilec, jenž byl zaměstnán v některém z podniků, při nichž byl zřízen místní lidový soud, měl obecní MLS jeho věc postoupit²⁹². Postupovány byly i věci, pro které nebyl konkrétní místní lidový soud příslušný místně (k čemuž docházelo zejména v případě obecních místních lidových soudů).²⁹³

Subsidiarita podnikových MLS v činnosti těchto soudů na Jablonecku nebyla vždy správně uplatňována. Například z Rejstříku místního lidového soudu v Železném Brodě²⁹⁴ vyplývá, že tento MLS řešil během své existence od r. 1961 do r. 1969 nejméně²⁹⁵ osm případů, ke kterým nebyl příslušný. Tamější místní lidový soud projednával provinění osob, které sice měly trvalé bydliště v Železném Brodě, ovšem byly dělníky podniků Železnobrodské sklárny n.p., závod Líšný (5x), n.p. LIAZ (2x) a n.p. Seba (1x), při nichž byl v době projednávání věci prokazatelně zřízen místní lidový soud. Dvě z takových provinění mu dokonce byla místním lidovým soudem v n. p. Železnobrodské sklárny postoupena.

Oproti tomu ale například Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za období 1961 - 1963²⁹⁶ konstatovala, že tamějšimu soudu byly postoupeny čtyři případy od místního lidového soudu Jablonec n. N., neboť provinilí byli zaměstnanci podniku. Poměrně vysoký byl počet postoupených případů od obecního MLS k podnikovému i v dalších zprávách o činnosti soudu v tomto národním podniku.

²⁹¹ § 12 odst. 2 písm. a) zákona o MLS

²⁹² Ačkoliv takový požadavek není v zákoně výslovně zakotven. Lze však analogicky užít § 12 odst. 3 zákona o MLS nebo § 25 věta druhá tohoto zákona.

²⁹³ § 12 odst. 3 zákona o MLS

²⁹⁴ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j.NAD 1389

²⁹⁵ Takových případů bylo zřejmě více, ovšem v téměř polovině celkem řešených případů se v kolonce „povolání“ objevuje např. jednom „dělník“, chybí specifikace podniku, v němž dotyčný pracoval.

²⁹⁶ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

K postupování provinění docházelo poměrně pečlivě v případě, že dotyčný provinilec neměl v obci trvalé bydliště. V takovém případě nemohlo být dost dobře provedeno řízení (na rozdíl od výše popsaných situací), a tak místní lidové soudy případy postupovaly příslušným MLS či národním výborům. Z dostupných informací není zřejmé, že by došlo k projednání věci, k níž nebyl místní lidový soud místně příslušný.

Významným jevem byly tzv. „fluktující živly“²⁹⁷. Tento pojem se objevil hned v několika zprávách o činnostech různých MLS. Jednalo se o osoby často měnící bydliště či pracoviště, kteří dle zpráv byly zejména náchylné k páčání deliktů. Otázka projednání jejich provinění pak nebyla vždy posouzena zcela dobře. V případě, že dotyčný již nebydlel v konkrétní obci nebo nebyl zaměstnancem podniku, při němž byl ustaven místní lidový soud, měl nepříslušný MLS jeho věc postoupit nově příslušnému místnímu lidovému soudu nebo národnímu výboru. Například souhrnná Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za období 1961 – 1969 však doslova konstatovala, že „krádeží soukromého majetku (většinou spolupracovníků) se dopouštěly hlavně fluktující živly, které přestaly být pracovníky našeho podniku dříve, než mohl být případ s nimi projednán“ bez dalšího. Lze se tedy domnívat, že taková provinění zůstala neprojednána.²⁹⁸

Zvláštním případem bylo postupování provinění, která spáchaly osoby v době projednávání věci ve vojenské službě. Taková provinění byla dle zákona o MLS²⁹⁹ postupována příslušným velitelům, a sice obligatorně na rozdíl od postoupení mezi obecními místními lidovými soudy navzájem dle přiléhavější místní příslušnosti.

3.3.2 Postupování trestných činů prokuraturou a soudem

Místní lidové soudy mohly projednat trestné činy, pokud jim byly postoupeny prokurátorem nebo soudem.³⁰⁰

Myšlenka zákonodárce, že by prokuratura či soud mohly postupovat MLS případy, pokud si o to tento sám zažádá, zůstala v praxi nenaplněna. K postoupení věci došlo vždy z podnětu soudu či prokuratury. Počet postoupených případů od obou institucí byl zhruba stejný.

Postoupení věci okresním soudem či prokuraturou bylo poměrně časté. Dle Materiálu pro radu ONV z roku 1962³⁰¹ bylo z celkových 226 věcí projednaných před MLS

²⁹⁷ Správně *fluktující*, v citaci je zachován opis archivních dokumentů.

²⁹⁸ Byly-li by tyto případy postupovány, byla by o tom zřejmě ve zprávě zmínka.

²⁹⁹ § 44 zákona o MLS

³⁰⁰ § 13 zákona o MLS

³⁰¹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze

v okrese deset trestných činů. Postupování mělo vzrůstající tendenci, jak je patrné například ze Zprávy o činnosti okresního soudu MLS v okrese za rok 1963³⁰², kdy bylo z 312 věcí, které místní lidové soudy v okrese za uplynulý rok projednaly, dvacet čtyři trestných činů postoupených jim prokurátorem.

Kromě statistických údajů³⁰³ obvykle zprávy o činnosti a další dokumenty o podstatě trestných činů projednávaných před místními lidovými soudy neinformovaly. Výjimkou byl MLS n. p. Bižuterie. Dle souhrnné Zprávy o činnosti tohoto soudu za období 1961 – 1969³⁰⁴ projednal devět trestných činů z celkových 82 projednávaných případů. Třikrát se jednalo o ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 223 trestního zákona³⁰⁵, třikrát o trestný čin opilství dle § 201 trestního zákona, 2x o trestný čin opuštění republiky dle § 109 trestního zákona a 1x o (úmyslné) ublížení na zdraví dle § 221 trestního zákona.

Pokusu trestného činu nedovoleného opuštění republiky se dopustil mladistvý sedmnáctiletý učeň n. p. Bižuterie, jenž v roce 1962 odjel vlakem do Českých Budějovic a měl v úmyslu odejít do ciziny. Ve vlaku na cestě do Horního Dvořiště byl zadržen pohraniční hlídkou. Již den předem dojel blíže k hranicím, kde shledal, že zde byly umístěny vojenské hlídky, s čímž dle svých slov nepočítal; na základě této skutečnosti lze soudit, že šlo o velmi amatérský pokus. Během projednávání před MLS vyšlo najevo, že spíše než o ilegální promyšlenou akci šlo ze strany provinilého o vzdor proti otci a snahu utéct z domova. Mladistvý svého činu, jenž byl projednán před jeho spolužáky z učiliště, litoval. Místním lidovým soudem bylo provinilému uloženo napomenutí. V odůvodnění senát MLS upozornil zejména na skutečnost, že provinilý shledal kritiku přítomné veřejnosti oprávněnou a slíbil pokračovat v řádném životě. K celé věci se svými zprávami – posudky k osobě mladistvého – vyjádřilo vedení odborného učiliště a ČSM.

3.3.3 Provinění mladistvých osob

O provinění mladistvých osob, která místní lidové soudy projednávaly na základě § 14 odst. 2 zákona o MLS, se nedochovalo příliš informací. Taková provinění však

zasedání rady ONV, 1962/18-27. a.j. NAD 1019

³⁰² Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20. a.j. NAD 1019

³⁰³ Viz jejich zpracování dále v kapitole 4 této práce.

³⁰⁴ Státní okresní archiv Most. BÍŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³⁰⁵ Porušení důležité povinnosti vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou podle zákona.

byla před místními lidovými soudy projednávána poměrně často. S ohledem na skutečnost, že na zprávy o činnosti jednotlivých MLS nebyly kladeny žádné formální požadavky, většina soudů ve zprávách o provinění mladistvých zvláště nepojednávala a zahrnovala je do celkových statistik. Výjimku tvořily Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese³⁰⁶. Ty se však dochovaly pouze dvě. Zpráva z roku 1962 k proviněním mladistvých uvedla, že byla dohromady projednána v jednadvaceti případech z celkových 226. V roce 1963 se dopustili mladiství pěti z celkových 56 provinění spáchaných v podnicích, v nichž byl ustaven místní lidový soud. Oproti tomu z 256 provinilců, jejichž věc byla projednána před obecními MLS, bylo mladistvých jednadvacet.

Mladiství, kteří se provinili na pracovišti, byli vždy učni v konkrétním podniku. Zprávy, které se o projednání jejich provinění zmiňovaly, vždy kladly důraz na skutečnost, že již v minulosti byli tito delikventi podrobeni projednávání před společenskými organizacemi, ale působení těchto organizací nebylo dostatečné (vyjma případů, kdy byla věc postoupena MLS prokuraturou jako trestný čin). Požadavek na subsidiaritu působení společenských organizací před projednáním věci místním lidovým soudem byl tedy v případě mladistvých zvláště akcentován, ačkoliv stejná zásada platila i pro dospělé provinilce.

Kromě již v předchozí kapitole této práce zmíněného mladistvého, jenž spáchal pokus trestného činu nedovoleného opuštění republiky, nedochoval se žádný jiný bližší popis provinění spáchaného mladistvým. Zpráva o činnosti MLS v Železném Brodě za rok 1964³⁰⁷ pouze uvedla, že zdejším místním lidovým soudem bylo jedenkrát upuštěno od potrestání u občana, který byl tehdy *blízký věku mladistvému* a nezaplatil útratu v restauraci, což napravil. Přesný věk provinilce nebyl uveden, avšak mimo díky zákona a zřejmě analogicky k trestnímu zákonu s tímto pojmem soudci zdejšího místního lidového soudu pracovali.

O provinění mladistvých informovaly i zprávy o činnosti místního lidového soudu n. p. Bižuterie³⁰⁸. Za II. pololetí roku 1961 a I. pololetí 1962 se zde jednoho z celkově tří projednávaných případů dopustil mladistvý, jemuž bylo za bezdůvodné vynechání směny vysloveno napomenutí. V roce 1968 se v tomto národním podniku

³⁰⁶ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1964/6-7. a.j. NAD 1019

³⁰⁷ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. s.j.NAD 1389

³⁰⁸ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

dopustil mladistvý učeň pokusu krádeže motocyklu a pro projevenou lítost mu bylo uloženo napomenutí.

3.4 Provinění

3.4.1 Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví

Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví bylo dle zákona o MLS možno spáchat jak úmyslně do výše škody nepřevyšující *přiliš* 500,- Kčs, tak i z nedbalosti do výše škody 5000,- Kčs.³⁰⁹

Provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví nebylo dle dochovaných dokumentů v okrese Jablonec nejčastěji řešeným proviněním, ale přesto se poměrně hojně vyskytovalo. Tak například dle Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese z roku 1962³¹⁰ bylo okresními místními lidovými soudy v tomto roce projednáváno devět úmyslných provinění a jedenáct nedbalostních provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví z celkových 226 projednaných věcí. Jedná se rovněž o jediný případ, kdy nedbalostní způsob spáchání provinění převyšoval úmyslné zavinění. Dle Statistického přehledu činnosti MLS v okrese Jablonec n. N. za rok 1962³¹¹ bylo projednáváno zdejšími místními lidovými soudy celkem 312 provinění, z nichž třicet pět bylo posouzeno jako provinění úmyslné a pět jako nedbalostní. Místní lidový soud při národním podniku Seba pak například v letech 1966 – 1967 projednal jedenáct případů provinění úmyslných a jeden případ nedbalostního provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví z celkových 55 provinění.³¹²

Počet provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví se nejčastěji řadil na třetí místo za provinění proti socialistickému soužití a provinění proti pracovní kázní. Na uvedené četnosti se shodovaly Zpráva o činnosti místních lidových soudů v okrese za volební období 1963 – 1965³¹³ a Zpráva o činnosti MLS Železný Brod za totéž období³¹⁴.

³⁰⁹ § 16 zákona o MLS

³¹⁰ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27. a.j. NAD 1019

³¹¹ Tamtéž.

³¹² Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967 z 25. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967.

³¹³ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965-17,18. a.j. NAD 1019

³¹⁴ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969.a.j. NAD 1389

Zprávy o činnosti MLS v n. p. Bižuterie³¹⁵ nerozlišovaly ve statistických přehledech nedbalost a zavinění. Oproti okresnímu poměru zde v období 1963 – 1965 byly posuzovány tři případy provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví, což byl druhý nejvyšší počet projednaných provinění. Za rok 1967 tvořil podíl projednaných provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví dokonce nejvyšší procento všech provinění. Dle souhrnné Zprávy o činnosti MLS n. p. Bižuterie za období 1961 – 1969 však tento místní lidový soud za dobu své činnosti projednal celkem pouze patnáct provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví z celkových 82 případů. Méně často zde bylo posuzováno pouze provinění proti zájmům socialistického hospodářství a provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže.

Nejčastějším způsobem spáchání provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví byly drobné krádeže na pracovišti či samoobsluze a neplacení útrat v restauracích. Z Rejstříku místního lidového soudu v Železném Brodě³¹⁶ lze vyčíst i poněkud kurióznější případy. Kromě v podnapilosti rozbitých výloh zde bylo například z nedbalosti poškozeno veřejně prospěšné zařízení po domácku vyrobenou raketou, nebo odcizen jídelní přístroj či nádoby na míchání koktejlů z hotelové restaurace. Ze stejného rejstříku je znám i případ provinilého kominíka, který si ponechal zisk za čištění komínů, či delikventa, který bez povolení střílel zvěř a tu potom prodával, čímž poškodil myslivecký svaz. Samostatnou kategorii pak tvořilo několik provinění z konce roku 1968 a začátku roku 1969, souvisejících se sovětskou okupací. Podle ustanovení o provinění proti majetku v socialistickém vlastnictví byly na Železnobrodsku posuzovány dva případy stržení, resp. odcizení vlajky SSSR z veřejného prostranství.

3.4.2 Provinění proti zájmům socialistického hospodářství

Provinění proti zájmům socialistického hospodářství patřila před místními lidovými soudy v okrese mezi nejméně projednáváná. Provinění bylo možno spáchat dvojitým způsobem, a sice neoprávněným provozováním soukromé výrobní nebo jiné výdělečné činnosti za účelem získávání trvalejšího zdroje příjmů, nebo poškozením spotřebitele.³¹⁷

³¹⁵ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³¹⁶ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³¹⁷ § 17 zákona o MLS

Celkem byly podle Zprávy o činnosti okresního soudu a MLS v okrese za rok 1962³¹⁸ projednány z celkových 226 provinění tři případy kvalifikované jako provinění proti zájmům socialistického hospodářství ve smyslu neoprávněného podnikání a dva případy kvalifikované jako poškozování spotřebitele. Méně častěji byly projednávány pouze provinění proti rodinným vztahům a provinění proti pracovní kázni. O rok později bylo okresními MLS projednáno celkem 312 provinění, z nichž devět tvořilo provinění posuzovaných jako provinění proti zájmům socialistického hospodářství (bez ohledu na způsob spáchání).

V národním podniku Bižuterie byl po dobu působení zdejšího místního lidového soudu mezi lety 1961 – 1969 projednán jediný případ provinění proti zájmům socialistického hospodářství.

Dle Rejstříku MLS v Železném Brodě³¹⁹ k proviněním proti zájmům socialistického hospodářství docházelo typicky melouchařením, kdy např. seřizovač strojů v národním podniku Tofa neoprávněně prováděl opravy pro spoluzaměstnance. Jednou byl případ melouchaření posouzen v souběhu s proviněním proti majetku v socialistickém vlastnictví, když provinilý „*v práci rozkrádal laky a pak jimi prováděl soukromé nátěry*“. Železnobrodský místní lidový soud projednával celkem pouze dvakrát provinění kvalifikované jako poškozování spotřebitele. V prvním případě se jednalo o hostinského, který rozbaloval potraviny, ubíral množství obsahu a balení následně prodával. Ve druhém případě šlo o vedoucího prodejny Domáci potřeby, který předražoval výrobky. Jeho případ byl pro vyšší společenskou nebezpečnost postoupen okresnímu soudu.

3.4.3 Provinění proti majetku v osobním vlastnictví

Provinění proti majetku v osobním vlastnictví se dopustil dle zákona o MLS ten, kdo takový majetek poškodil krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo jej neoprávněně užíval či ničil a takovým jednáním způsobil škodu *nepříliš převyšující* částku 500,- Kčs. Provinění proti majetku v osobním vlastnictví rovněž spáchal ten, kdo způsobil škodu na majetku z nedbalosti, která svědčila o *bezohledném postoji k osobnímu vlastnictví*. V případě nedbalostního způsobu provinění nebyla stanovena hraniční výše škody.³²⁰

³¹⁸ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27. a.j. NAD 1019

³¹⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³²⁰ § 18 zákona o MLS

Projednávaní tohoto provinění bylo před místními lidovými soudy v okrese časté. Podle Zpráv o činnosti okresního soudu a MLS v okrese³²¹ činilo v roce 1962 projednávaní úmyslné provinění proti majetku v osobním vlastnictví třicet devět z celkových 226 případů, podle nedbalostní formy zavinění pak místní lidové soudy kvalifikovaly případ v daném roce dvakrát, což činilo z provinění proti majetku v osobním vlastnictví nejčastěji projednávané provinění hned po provinění proti socialistickému soužití. O rok později projednaly MLS v okrese celkem 312 případů, z nichž 36 bylo kvalifikováno jako provinění proti majetku v osobním vlastnictví (bez závislosti na formu zavinění).

Místní lidový soud v Železném Brodě projednal mezi lety 1963 – 1965 celkem pět případů provinění podle úmyslného provinění proti majetku v osobním vlastnictví z celkových 54, ovšem již ve Zprávě na celookresní seminář soudců³²² předseda soudu v Železném Brodě uvedl, že za období od října 1966 do listopadu 1966 tvořila provinění proti majetku v osobním vlastnictví nejčastější provinění projednávaná před tamějším MLS, a sice deset případů ze třiceti. Značný podíl zaujímalo projednávaní provinění proti majetku v osobním vlastnictví i před místním lidovým soudem národního podniku Seba, v roce 1966 deset z celkových 34 a o rok později tři případy z celkových 21. Dle souhrnné Zprávy o činnosti MLS n. p. Bižuterie bylo v tomto národním podniku mezi lety 1961 – 1969³²³ projednáno celkem osmnáct provinění proti majetku v osobním vlastnictví, což byl druhý nejvyšší počet po proviněních proti pracovní kázni, jichž bylo jen o jedno více.

Provinění proti majetku v osobním vlastnictví bylo dle Rejstříku MLS v Železném Brodě³²⁴ nejčastěji pácháno ve formě krádeže. Docházelo k odcizování věcí spolupracovníků z šaten na pracovišti, krádežím jízdních prostředků – kol a motocyklů. Ke kuriózním patřila krádež devadesáti tulipánů ze zahrádky. Podle ustanovení o provinění proti majetku v osobním vlastnictví byly rovněž posuzovány nevrácené zápůjčky, jedno zatajení věci či rozbitá okna na rodinném domě. Ve velké části případů byla již v době projednání před místním lidovým soudem poškozeným zaplácena škoda.

³²¹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1964/6-7. a.j. NAD 1019

³²² Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³²³ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³²⁴ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

3.4.4 Provinění proti socialistickému soužití

Provinění proti socialistickému soužití se dopustil ten, kdo se dotkl důstojnosti a cti spoluobčana nebo narušil soudružské soužití rvačkou, pomluvou, výhrůžkami apod.; dále ten, kdo požil alkohol, ačkoliv věděl, že bude vykonávat zaměstnání; a konečně ten, kdo se živil způsobem, který byl v hrubém rozporu s občanskými povinnostmi.³²⁵

Projednávání provinění proti socialistickému soužití patřilo před místními lidovými soudy v okrese k nejčastějším, a to jak na úrovni jednotlivých MLS, tak v celookresní statistice. Místní lidový soud v Železném Brodě projednal za volební období 1963 – 1965 sedmnáct takových provinění, nejvíc z celkového počtu 54 projednaných provinění³²⁶. MLS n. p. Bižuterie kvalifikoval mezi lety 1961 – 1969 jako provinění proti socialistickému soužití sedmnáct případů z celkových 82.³²⁷

Místní lidové soudy v okrese projednaly v roce 1962 celkem sedmnáct provinění kvalifikovaných jako provinění proti socialistickému soužití z celkových 226, ovšem v roce 1963 tvořila tato provinění rovnou třetinu případů projednaných místními lidovými soudy v okrese, a to 104 z celkových 312 případů³²⁸. Rovněž Zpráva o činnosti MLS v okrese za volební období 1963 -1965³²⁹ konstatovala, že „*převažující náplň agendy tvoří provinění proti socialistickému soužití*“, aniž by však blíže uvedla jejich počet. V roce 1968 projednaly všechny místní lidové soudy v okrese celkem 230 věcí, z toho sedmdesát dva posoudily jako provinění proti socialistickému soužití.³³⁰

Z údajů z Rejstříku MLS v Železném Brodě³³¹ lze dovodit závěr, že provinění proti socialistickému soužití se delikventi nejčastěji dopouštěli rvačkami, výtržnostmi, či manželskými potyčkami se zraněním. Výjimkou jsou dva případy, kdy takto bylo kvalifikováno pouhé slovní napadení, ovšem v prvním případě se jednalo o napadení předsedy krajského soudu, jenž byl toho času v místě na rekreaci³³², a v druhém případě vojáka ve službě.

³²⁵ § 19 zákona o MLS

³²⁶ Zpráva o činnosti MLS v Železném Brodě za období 1963 -1965. Tamtéž.

³²⁷ Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za r. 1961 – 1969 z prosince 1969. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³²⁸ Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese v roce 1962. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, a.j. NAD 1019

³²⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Smržovka. KT 3. Zápisy ze zasedání komise pro ochranu veřejného pořádku. inv. č. 144

³³⁰ Zpráva z úseku místní bezpečnosti, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Tanvald. KN 11 – 16. Zápisy ze zasedání pléna MNV 1963 – 1968

³³¹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j.NAD 1389

³³² Zápis neuvádí, zda byl napaden v souvislosti s jeho profesí.

Místní lidový soud v Železném Brodě rovněž špatně posoudil dva případy, když kvalifikoval jako provinění proti socialistickému soužití pomoc při krádeži motocyklu (správně provinění proti majetku v osobním vlastnictví) a bezdůvodné vynechávání pracovních směn (správně provinění proti pracovní kázi).

Jako provinění proti socialistickému soužití byl posouzen i případ, kdy se povoláním kuchař „*při procházce vysvlékl z kalhot a vyzval kolemjdoucí školačky ke svému ukojení*“, za což mu byla místním lidovým soudem uložena pokuta 150,- Kčs. Věc měla být postoupena okresnímu soudu již z toho důvodu, že místní lidové soudy nemohly ukládat ochranné léčení³³³, které by bylo zřejmě v tomto případě adekvátní.

Jako provinění proti socialistickému soužití byl kvalifikován a rozhodnut jeden z mála známých případů projednávaných před místním lidovým soudem n. p. Autobrzdy. Jednalo se o případ potyčky dvou zaměstnanců podniku, kdy jeden druhého předběhl ve frontě v závodní prodejně občerstvení, načež byl udeřen do obličeje a musel vyhledat lékařskou pomoc. Útočník byl odsouzen k veřejné dítce.³³⁴

3.4.5 Provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže

Provinění proti pracovní kázi se dopustil ten, kdo se nestaral náležitě o hmotné zabezpečení svých rodinných příslušníků nebo zanedbával povinnost pečovat o řádný vývoj a výchovu jemu svěřených nezletilých osob, nebo kdo umožňoval nezletilým osobám požívat alkoholické nápoje.³³⁵

V praxi se nejednalo o příliš časté provinění. Místní lidové soudy v okrese jej projednávaly v roce 1962 dvakrát, v roce 1963 vůbec³³⁶. MLS n. p. Bižuterie projednával toto provinění celkem třikrát za dobu celé své existence.

Místní lidový soud v Železném Brodě řešil provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže dle rejstříku³³⁷ celkem čtyřikrát. V jednom případě se jednalo o dělníka Československých drah, jenž „*nedával peníze na výživu své rodiny a manželku tloukl*“. MLS neposoudil věc jako souběh provinění podle proti rodinným

³³³ § 72 trestního zákona

³³⁴ Rozhodnutí MLS n. p. Autobrzdy z 30. 4. 1968. Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Autobrzdy. a.j. NAD 1509. Soudní rozsudky + korespondence, 1967

³³⁵ § 20 zákona o MLS

³³⁶ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

³³⁷ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže a provinění proti socialistickému soužití, nýbrž pouze jako první z uvedených provinění.

Naproti tomu ve dvou dalších případech shledal jednání dělníků, kteří se vyhýbali práci, čímž dle názoru místního lidového soudu nemohli zabezpečit rodinných příslušníků, jako souběh provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže a provinění proti pracovní kázní.

3.4.6 Provinění proti pracovní kázní

Proti pracovní kázní se provinil, kdo porušil předpisy o ochraně a bezpečnosti zdraví při práci, čímž ohrozil druhého na zdraví nebo mu způsobil ublížení na zdraví mající za následek kratší pracovní neschopnost. Dále, kdo bez vážného důvodu soustavně vynechával pracovní směny, a ten, kdo porušoval *technologickou kázeň* nebo jiné povinnosti plynoucí z pracovního poměru, a sice do výše škody maximálně 5 000,- Kčs.³³⁸

V okrese Jablonec bylo provinění proti pracovní kázní poměrně časté. Například v n. p. Bižuterie se jednalo o provinění zcela nejčastější, tvořilo za dobu existence tamějšího místního lidového soudu devatenáct z celkem 82 projednávaných věcí³³⁹. Druhým nejčastějším bylo toto provinění ve statistice MLS Železný Brod ve volebním období 1963 – 1965³⁴⁰. Naopak v národním podniku Seba bylo provinění proti pracovní kázní před MLS projednáváno v letech 1966 – 1967 pouze devětkrát z celkem 55 provinění.³⁴¹

Na okresní úrovni patřilo provinění proti pracovní kázní k průměrně projednávaným, v roce 1962³⁴² bylo projednáno třiatřicetkrát (z toho pouze jeden případ byl kvalifikován jako provinění spočívající v ublížení na zdraví a jedenkrát v porušení technologické kázně). V roce 1963³⁴³ kvalifikovaly místní lidové soudy v okrese podle jako

³³⁸ § 21 zákona o MLS

³³⁹ Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za r. 1961 – 1969 z prosince 1969. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³⁴⁰ Počet obvinění projednávaných MLS ve funkčním období, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j.NAD 1389

³⁴¹ Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967.

³⁴² Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese za rok 1962. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou.

Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, a.j. NAD 1019

³⁴³ Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese za rok 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou.

Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

provinění proti pracovní kázní čtyřicet čtyři provinění. Dle článku V. Rolence³⁴⁴ bylo právě v případě tohoto provinění možno na celostátní úrovni sledovat zvýšení počtu projednávaných případů v letech 1961 – 1963. Takové tvrzení činnost místních lidových soudů na Jablonecku nepotvrzuje, neboť mezi lety 1962 – 1963 došlo v projednávání tohoto provinění dle uvedených zpráv k meziročnímu poklesu.

Zpráva o činnosti místních lidových soudů v okrese ve volebním období 1963 - 1965³⁴⁵ konstatovala, že „pokud jde o provinění proti pracovní kázní, ta jsou většinou řešena u MLS v místech a provinilců ze závodů, kde MLS zřízen není. V závodech, kde MLS je, se tato provinění projednávají ojediněle, zde se totiž projevuje jednak preventivní činnost MLS a dále nedostatek vlastního vyhledávání.“ Toto tvrzení lze ověřit na dostupných datech podnikového MLS n. p. Bižuterie a obecního MLS v Železném Brodě. Jak již bylo uvedeno, první ze soudů projednal po dobu své činnosti dohromady 19 provinění proti pracovní kázní, což tvořilo zhruba 23% celkové agendy tohoto MLS. Místní lidový soud v Železném Brodě projednal dle rejstříku celkem 239 provinění, z nichž čtyřicet čtyři, tedy 18%, bylo proti pracovní kázní. S uvedeným tvrzením se tedy nelze ztotožnit, ačkoliv je třeba přihlédnout k faktu, že se jedná pouze o malý vzorek dat.

Nejčastěji spočívala provinění proti pracovní kázní v neodůvodněné absenci. Z Rejstříku MLS Železný Brod³⁴⁶ lze seznat, že v kvalifikaci právě tohoto provinění bylo nejčastěji pochybováno, když byla poměrně často zaměňovány skutkové podstaty tohoto provinění, z nichž jedna spočívala v ohrožení nebo poškození zdraví jiného z důvodu pracovní nekázně a druhá v zanedbávání docházky. Jednalo se ale spíše o formální nedostatek, jenž byl způsoben tím, že častější způsob spáchání tohoto provinění byl rozhodně naplněním skutkové podstaty zanedbávání docházky, která ale stála v systematice ustanovení až jako druhá.

Zajímavý byl případ provinění proti pracovní kázní projednávaný před místním lidovým soudem národního podniku Bižuterie v roce 1961³⁴⁷. Dělník řetízkárny si zde v pracovní době vypral v trichloretylenu své vycházkové sako, čímž způsobil otravu dvěma dělnicím. Vzhledem ke skutečnosti, že v době projednávání provinění existoval

³⁴⁴ ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy a statistika. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1964, str. 11-16.

³⁴⁵ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1965-17,18. a.j. NAD 1019

³⁴⁶ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁴⁷ Zápis o první poradě soudců místního lidového soudu n.p. Bižuterie, nedatováno. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

zvláštní místní lidový soud pro závod 6, kde provinilý toho času pracoval, byla tomuto MLS věc postoupena a o závěrech ve věci se nedochovaly žádné zprávy.

3.5 Majetkové spory

Ačkoliv teoreticky zaujímal řešení majetkových sporů před místními lidovými soudy podstatný díl agendy a v tehdejší odborné literatuře byly poměrně hojně řešeny otázky vyplývající z tohoto typu řízení, z dochovaných pramenů lze s určitostí říci, že před MLS na Jablonecku nebyl po dobu jejich existence řešen žádný majetkový spor.

Oproti jiným požadavkům zákona o místních lidových soudech, jako například výchovnému působení, zajištění široké účasti na projednávání či důrazu na projednávání věci před MLS jako subsidiárnímu způsobu řešení, nebylo ze strany ONV, okresního soudu či společenských organizací nijak akcentováno, aby se místní lidové soudy zaměřily na agitaci za možnost projednávání majetkových sporů.

Shodně se i zprávy o činnostech místních lidových soudů v okrese³⁴⁸, které obvykle velmi podrobně statisticky analyzovaly konkrétní aspekty projednávaných věcí a naplňování jednotlivých požadavků zákona, majetkovými spory vůbec nezabývaly. Otázka projednávání majetkových sporů byla ve zprávách zcela přecházena, a to i tehdy, kdy u konkrétních druhů provinění zprávy vykazovaly nulové hodnoty. Jinými slovy, ač zpráva zevrubně vyčíslovala počty jednotlivých provinění dle konkrétních paragrafů a odstavců, a to i tehdy, kdy nebylo žádné takové provinění příslušným místním lidovým soudem vůbec projednááno, o majetkových sporech se žádná ze zpráv nezmiňovala.

Tento aspekt zákona zůstal místními lidovými soudy v okrese zcela nenaplněn, zdejší MLS neprojevovaly žádnou snahu se v oblasti majetkových sporů jakkoliv angažovat.

3.6 Řízení před místními lidovými soudy

3.6.1 Projednání věci na návrh a z vlastního podnětu

Původ podnětu, na jehož základě byla projednáána jednotlivá provinění, znamenávaly pouze zprávy o činnosti místního lidového soudu národního podniku Bižuterie. Představu o zastoupení původců podnětů k místnímu lidovému soudu si lze

³⁴⁸ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

utvořit i z obsahu Rejstříku MLS Železný Brod³⁴⁹. Nejedná se tedy o přehled, jenž by bylo možno generalizovat, ale spíše o zajímavý vhled do struktury takových podnětů, a sice v případě jak podnikového, tak i obecního místního lidového soudu.

Oba výše uvedené MLS dle dochovaných informací nikdy neprojednaly žádné provinění ze svého vlastního podnětu. Skladba subjektů, na jejichž podnět, resp. návrh tyto MLS zahajovaly řízení, se však různí.

Převážná většina provinění, která projednal místní lidový soud Železný Brod, mu byla postoupena veřejnou bezpečností. Z celkem 215 případů, jimiž se tento MLS po dobu své existence zabýval, mu bylo dále pět postoupeno okresní prokuraturou. Dvě provinění projednával tento MLS na návrh národního podniku Potravin (jednalo se o krádeže v prodejnách), dvě na návrh komise pro ochranu veřejného pořádku a jedenkrát rozhodoval o věci postoupené mu okresním národním výborem v Jablonci.

Místní lidový soud n. p. Bižuterie projednával významnou část provinění na návrh vedení závodu, potažmo společenských organizací. Ve zprávách bývaly tyto kategorie slučovány a souhrnně označovány jako *podněty z vlastní iniciativy pracujících*. Faktickým navrhovatelem pak byl závodní výbor ROH nebo kontrolní útvar podniku.³⁵⁰ Takových podnětů obdržel tento MLS za období 1961 – 1967 třicet jedna³⁵¹. Ve zprávách o činnosti byla iniciativa pracujících velmi vyzdvižována, např. Zpráva o činnosti MLS Bižuterie za rok 1967 konstatovala, že „činnost MLS je v rámci okresu hodnocena kladně, hlavně v podniku uplatňované vlastní podněty k zahájení řízení“. Devatenáct podnětů na projednání věci přišlo místnímu lidovému soudu n. p. Bižuterie ve sledovaném období od veřejné bezpečnosti, shodně čtyři od okresního soudu a okresní prokuratury a jeden návrh na projednání zaslal jiný podnik. Převážná většina projednávaných provinění však byla tomuto MLS postoupena jiným místním lidovým soudem, zejména jabloneckým.

3.6.2 Účast veřejnosti na projednání

Aktivní účast veřejnosti hrála v řízení před místními lidovými soudy zásadní roli. Takový poznatek vyplýval nejen z formulace zákona a právní teorie, nýbrž i z praxe.

³⁴⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁵⁰ Vedoucím kontrolního útvaru byl místopředseda a následně dlouholetý tajemník tamějšího MLS JUDr. Holeňa.

³⁵¹ Souhrnně dle zpráv o činnosti za jednotlivá volební období. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

Právě účasti veřejnosti na projednávání provinění byla věnována zásadní pozornost v rozličných zprávách o činnosti MLS v okrese i jiných dokumentech.

Zpráva o činnosti místního lidového soudu Železný Brod za období 1963 – 1965³⁵² například vyčíslila konkrétní účast. Nejnižší počet přítomných na projednání činil ve sledovaném období tři, nejvyšší padesát pět občanů. Průměrná návštěvnost na projednávání provinění před tamějším MLS byla v roce 1964 dvacet, v roce 1965 patnáct osob. Nejvyšší zmiňovaná účast byla dosažena na jediném výjezdním zasedání tohoto MLS v národním podniku Kolora, kde účast zajistil ZV ROH. Zpráva rovněž konstatovala, že největší zájem měla veřejnost o projednávání provinění proti socialistickému vlastnictví – krádeží v samoobsluze, po jejich projednávání zájem o účast v řadách veřejnosti vzrostl. Zároveň však zpráva připustila, že namísto cíleného morálního působení a kolektivní snaze o převýchovu pachatele přicházeli občané na projednání spíše ze zvědavosti.

Celkově ale byly obecní místní lidové soudy v okrese co do zajištění účasti veřejnosti na projednávání spíše kritizovány. Nejhorší situace byla u MLS v Jablonci n. N. Vzhledem k tomu, že jeho místní působnost zahrnovala mnohonásobně větší oblast než v případě ostatních obecních MLS v okrese, které sotva splnily pro zřízení podmínku tří tisíc obyvatel v obci, projednávání provinění zde bylo odosobnělé. Veřejnost obvykle neměla potřebu účastnit se projednávání byt' ze zvědavosti, neboť provinilého jednoduše neznala. Místní lidový soud v okresním městě se však dle Zprávy pro meziposortní poradu o činnosti MLS z roku 1962³⁵³ podílel nejméně polovinou na celkovém počtu projednaných provinění. Podobný problém však měly zřejmě kromě železnobrodského všechny obecní místní lidové soudy v okrese. MLS Desná a Tanvald se je snažily vyřešit pořádáním výjezdních zasedání do podniků, v nichž provinilí pracovali, a projednávat provinění tam, aby došlo k odstranění anonymity delikventů.

U podnikových MLS nepředstavovala účast veřejnosti problém. V n. p. Seba byla pravidelně po projednání vedena s veřejností beseda o provinění a jeho budoucí prevenci. Zároveň však bylo ve Zprávě o činnosti tohoto národního podniku za období 1966 - 1967³⁵⁴ konstatováno, že *„zkušenost jest ta, že dobře plní svoje poslání projednání věci před menším forem zasvěcených účastníků než projednávání jednotlivých pří-*

³⁵² Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁵³ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27. a.j. NAD 1019

³⁵⁴ Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967

padů před nějakým masovým shromážděním, které má pak spíše povahu senzace.“ Lze se jen dohadovat, zda šlo o přímou negativní zkušenost s projednáváním před širokou veřejností, či hypotetickou otázku. Stejně se však k věci stavěl i MLS n. p. Bižuterie, jenž podotknul ve Zprávě o činnosti³⁵⁵ za stejné období následující: „*Jsmo zásadně proti tomu, aby řízení před tímto soudem se stalo pranýřem, na němž by provinilec byl vystaven posměchu svých spolupracovníků. Zvažuje se proto vliv veřejnosti v té míře, která je nezbytná k dosažení nápravy provinilé osoby nebo působení na kolektiv spolupracovníků.*“ Stejný soud však ve stejné zprávě vyzdvihoval dobrý vliv širokého kolektivu na převýchovu provinilého. Veřejnost zde byla aktivní, kladla otázky jak provinilým, tak případným svědkům. Soudci se naopak snažili na jednotlivých případech názorně vyzdvihoval škodlivé aspekty spáchaného provinění.

O nařízeném projednávání byla veřejnost obvykle vyrozuměna na úřední desce obce, obecním rozhlasem, nástěnkou na pracovišti a podobně.

3.6.3 Ukládaná opatření

Místní lidové soudy mohly uložit patero druhů opatření, pokud samo projednání věci nesplnilo výchovný účel³⁵⁶. Výchovný účel byl dle zákona splněn tehdy, když provinilý (kumulativně) projevil upřímnou lítost, omluvil se a zavázal se zjednat nápravu či nahradit způsobenou škodu. Teprve pokud nedošlo k takovému projevu ze strany provinilého, přistoupil místní lidový soud k uložení opatření.

Jednotlivými druhy opatření, která mohly MLS uložit, byly: a) napomenutí, písm. b) veřejná důtka, písm. c) pokuta do 500 Kčs, písm. d) nápravné opatření srážkou z platu až do 15% na dobu nejvýše 3 měsíců, písm. e) přeložení na nižší funkci nebo na jiný pracovní úsek na dobu 6 měsíců; toto opatření mohl z jeho podstaty uložit pouze místní lidový soud na pracovišti. Současně s uložení opatření mohly MLS vyslovit propadnutí věci nebo povinnost k náhradě majetkové škody³⁵⁷. Místní lidové soudy mohly rovněž domnělého provinilého zprostit obvinění nebo z procesních překážek zastavit řízení.³⁵⁸

³⁵⁵ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³⁵⁶ § 31 zákona o MLS

³⁵⁷ Nikoliv nemajetkové újmy. V případě, že došlo ke zranění poškozeného, spatřovaly v tom MLS v souladu se socialistickým výkladem práva ztrátu podniku, v němž poškozený pracoval, neboť byl po určitou dobu v pracovní neschopnosti. V takových případech bylo obvykle provinilému uloženo opatření spolu s náhradou regresu, který vůči němu vznášela krajská správa nemocenského pojištění ROH.

³⁵⁸ § 32 zákona o MLS

Mezi ukládanými opatřeními v okrese Jablonec jednoznačně převládaly pokuty a napomenutí. V roce 1962³⁵⁹ bylo místními lidovými soudy na Jablonecku uloženo shodně šedesát napomenutí a šedesát pokut z celkových 178 uložených opatření. Dominovaly rovněž i v roce 1963³⁶⁰, kdy z 245 uložených opatření bylo osmdesát dva napomenutí a osmdesát osm pokut. Za rok 1968 nebyly jednotlivé počty uložených opatření přesně vyčísleny, ovšem Zpráva z úseku místní bezpečnosti³⁶¹ o roce 1968 uvedla, že zdejšími MLS byly ukládány „nejčastěji pokuty, napomenutí, nápravná opatření a konečně důtky“.

Takové statistice odpovídá i činnost jednotlivých místních lidových soudů. Například místní lidový soud v Tanvaldu uložil za rok 1964 a I. čtvrtletí 1965 dvacet čtyři pokut (v celkové výši 7.650,- Kčs) a devět napomenutí, nejvíc z uložených opatření.³⁶² MLS n. p. Seba v letech 1966 – 1967 ukládal zejména napomenutí, která tvořila čtrnáct z celkem osmnácti uložených opatření. Rovněž MLS v Železném Brodě ukládal mezi lety 1964 -1966 nejčastěji pokuty (jedenáctkrát), jimž ale sekundovaly veřejné důtky (pětkrát). Výjimku tvořil ve volebním období 1963 -1965³⁶³ místní lidový soud n. p. Bižuterie, který neuložil žádnou pokutu, ale v letech 1966 a 1968³⁶⁴ zde byla pokuta rovněž nejčastější ukládaným opatřením.

Co se týče výše pokuty, pohybovala se od 50,- Kčs do 500,- Kčs. Dle rozhodovací praxe MLS v Železném Brodě zřejmé z rejstříku tohoto soudu³⁶⁵ se pokuta udílela průřezově za různá provinění. Pokutu ve výši 50,- Kčs udělil tento soud mimo jiné za krádež jídelního příboru v restauraci nebo za nezaplacenou útratu, ve výši 100,- Kčs za rvačku bez zdravotních následků. Pokuta 200,- Kčs byla udělena za vyprovokovanou manželskou potyčku, 300,- Kčs byl povinen zaplatit provinilý, který druhému způsobil zranění s následnou jedenáctidenní pracovní neschopností. Pokuta 500,- Kčs byla udělována jen výjimečně, v případě MLS v Železném Brodě např. za již výše v této práci uvedené napadení vojáka ve službě.

³⁵⁹ Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese za rok 1962. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou.

Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, a.j. NAD 1019

³⁶⁰ Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese za rok 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou.

Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

³⁶¹ Zpráva z úseku místní bezpečnosti, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Tanvald. KN 11 – 16. Zápisy ze zasedání pléna MNV 1963 – 1968

³⁶² Tamtéž.

³⁶³ Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie v období 1963 – 1965. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³⁶⁴ Zprávy o činnosti za předemtné roky. Tamtéž.

³⁶⁵ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

Napomenutí bylo užíváno jako sankce za všechny druhy provinění, která byla provedena způsobem, který dosahoval pouze nižšího stupně společenské nebezpečnosti.

Veřejná důtka byla místními lidovými soudy v okrese souhrnně uložena v roce 1962 šestadvacetkrát, v roce 1963 jedenapadesátkrát³⁶⁶. Ze jednotlivých zpráv o činnosti vyplývá, že při konkrétních MLS v okrese byla důtka rovněž ukládána průměrně často, což odráží okresní statistiky. Místní lidový soud v Železném Brodě ukládal veřejnou důtku nejčastěji za bezdůvodné vynechávání směn, v menší míře i za drobné krádeže či slovní napadání spolupracovníků. Požadavku na *veřejnost* důtky bylo obvykle vyhověno jejím vyvěšením na úřední desku obce či vyhlášením obecním rozhlasem.³⁶⁷

V okrese bylo relativně hojně ukládáno i nápravné opatření, v roce 1962 dvaatřicetkrát, v roce 1963 čtyřicetkrát³⁶⁸. Oproti tomu MLS Tanvald uložil nápravné opatření v období 1964 – I. čtvrtletí 1965 jedenkrát³⁶⁹, MLS n. p. Seba v letech 1966 – 1967³⁷⁰ neuložil toto opatření vůbec, stejně tak dle rejstříku³⁷¹ nápravné opatření nikdy neuložil místní lidový soud v Železném Brodě. I v n. p. Bižuterie patřilo nápravné opatření k nejméně ukládaným. Okresní statistiku tedy musel naplňovat některý další soud, jehož zprávy se nedochovaly.

Opatření přeložení na nižší funkci nebo jiný pracovní úsek bylo podnikovými MLS v okrese uloženo pouze jednou, a sice místním lidovým soudem n. p. Bižuterie v roce 1964. K věci se dochoval i rozsudek³⁷². Dvaadvacitiletý řidič podniku pronásledoval večer v podnapilém stavu cestou z restaurace sedmnáctiletou dělnici vracející se z odpolední směny. Ačkoliv dotyčná odmítala jeho společnost, pokusil se s ní provinilý navázat fyzický kontakt, a to na můstku přes Nisu. Po vzniklé potyčce oba spadli do vody, poškozená si roztrhla kalhoty a provinilému utekla. Místní lidový soud věc kvali-

³⁶⁶ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

³⁶⁷ Otázka působení opatření veřejnou důtkou by mohla být vhodným předmětem zkoumání případné sociologické studie. Je otázkou, na kolik v pohraničí dvacet let po odsunu plnila společenský účel trestu, tj. jisté zesměšnění provinilého v očích jeho sousedů či spolupracovníků, když trvalé společenské prostředí provinilého, resp. zdejších obyvatel obecně nemuselo být ještě zcela ustálené.

³⁶⁸ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

³⁶⁹ Zpráva z úseku místní bezpečnosti, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Tanvald. KN 11 – 16. Zápisy ze zasedání pléna MNV 1963 – 1968

³⁷⁰ Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967 z 25. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967.

³⁷¹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁷² Rozhodnutí MLS n. p. Bižuterie z 19. března 1964. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

fikoval jako provinění proti socialistickému soužití a uložil provinilému přeložení na jiný pracovní úsek po dobu tří měsíců a zaplacení ceny oděvu poškozené. Při volbě vhodného opatření soud přihlédl zejména k tomu, že provinilý neměl dobrou pracovní morálku z důvodu častého požívání alkoholu a zároveň při projednávání věci prohlásil, že má rád svou práci a jinou práci by dělat nechtěl. MLS tedy v odůvodnění rozsudku konstatoval, že „opatřením přeložení na jiný pracovní úsek se sleduje výchovný účel, aby si uvědomil nepříznivý vliv nepořádného života a opijení, které je neslučitelné s výkonem povolání řidiče“.

Na tomto místě je třeba uvést, že součty uložených opatření neodpovídají počtům projednávaných případů tak, jak je uvádí tato práce v kapitole 3.4. Je to dáno skutečností, že ne všechna kvalifikovaná provinění byla ve finále místními lidovými soudy projednávána. Poměrně velké procento provinění bylo postoupeno společenskému orgánu nebo organizaci pro nižší společenskou nebezpečnost. Několik řízení bylo rovněž zastaveno nebo v nich soud vynesl zprošťující rozsudek.

Ačkoliv hlavním cílem činnosti místních lidových soudů byla výchovná činnost a z podstaty věci mělo ve většině případů postačovat projednání, při kterém by provinilý před morální autoritou MLS uznal své provinění a přislíbil nápravu, skutečnost takovému předpokladu příliš neodpovídala. Zpráva o činnosti okresního soudu a MLS v okrese za rok 1962 počet případů, v nichž stačilo projednání, neuvedla. Dle zprávy z roku 1963 stačilo projednání třináctkrát oproti 245 případům, kdy místní lidové soudy přistoupily k uložení opatření. V roce 1968 bylo místními lidovými soudy v okrese upuštěno od projednání šestnáctkrát z celkem 320 posuzovaných věcí³⁷³. MLS n. p. Bižuterie mezi lety 1963 -1966 konstatoval celkem šestkrát, že stačilo k nápravě provinilého projednání jeho provinění; proti tomu uložil tento MLS dvacet jedna opatření³⁷⁴.

3.7 Řízení o odvolání proti rozhodnutím místních lidových soudů

Odvolání proti rozhodnutím místních lidových soudů v okrese nebyla příliš častá. V roce 1962 projednával okresní soud odvolání proti čtyřem z celkových 316 rozhodnutí MLS a všechna zamítl. V roce 1963 bylo podáno celkem šest odvolání proti

³⁷³ Zpráva z úseku místní bezpečnosti, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Tanvald. KN 11 – 16. Zápis zasedání pléna MNV 1963 – 1968

³⁷⁴ Na základě zpráv o činnosti MLS n.p. Bižuterie v příslušných obdobích. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

rozhodnutí MLS, jichž bylo v okrese vyneseno 316, z nichž pět bylo zamítnuto a jedno odvolání bylo vzato zpět.³⁷⁵

Zpráva o činnosti místního lidového soudu v n. p. Seba za období 1966 – 1967³⁷⁶ se o žádném odvolání nezmiňovala. Je tedy možné dovodit, že proti rozhodnutím tohoto soudu v daném období žádné odvolání nebylo podáno. Ani dochované dokumenty MLS v Železném Brodě se nezabývaly vyčíslováním odvolání, a sice s jedinou výjimkou z roku 1965. Ve Zprávě pro celookresní seminář soudců místních lidových soudů³⁷⁷ zaznamenal předseda tamějšího soudu, že v období 1963 -1965 byla podána dvě odvolání proti rozhodnutí a obě byla zamítnuta.

Poměrně pečlivě vykazovaly počty podaných odvolání pouze Zprávy o činnosti MLS n. p. Bižuterie³⁷⁸. Zde nebylo mezi lety 1962 – 1965 podáno žádné odvolání. Souhrnná zpráva za celé období existence tohoto MLS pak konstatovala, že „*všechna rozhodnutí nabyla právní moci*“.

Nutno však podotknout, že senáty místního lidového soudu n. p. Bižuterie dle dochovaných rozsudků nedostatečně plnily poučovací povinnost, když z celkem dvanácti rozsudků na pěti zcela chybělo písemné poučení o právu podat odvolání. Na místě, kde se obvykle poučení v rozsudku nacházelo, jej nahrazoval přepis výpovědi provinilého, jenž přijal svou vinu a souhlasil s vyneseným opatřením. Je možno se domnívat, že senát MLS provinilého poučil o možnosti podat odvolání, kterého se tento na místě vzdal a zapisovatel již neshledával důležitým poučení zaznamenávat, nebo provinilý vyslovil souhlas s výrokem soudu dříve, než stihl být poučen a zapsáno nebylo ze stejného důvodu. Samotná poučovací povinnost neplynula ze zákona o místních lidových soudech. Odvisela od praxe nejen jednotlivých soudů, ale také jejich konkrétních senátů. Nelze proto neprovedení poučení posuzovat jako procesní nedostatek rozhodnutí MLS, ovšem lze ho snad uvést jako jeden z důvodů, proč odvolání proti rozhodnutím místních lidových soudů nebylo vůbec časté. Dalším důvodem je i v podstatě bagatelní povaha opatření, které bylo pro provinilého lepší vykonat či pouze přijmout, než se proti němu odvolávat, byť mohlo být odsouzení nespravedlivé. V tomto ohledu hrál jistou

³⁷⁵ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

³⁷⁶ Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967

³⁷⁷ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁷⁸ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

roli i ten faktor, že rozhodnutí místních lidových soudů se nezapisovala do rejstříku trestů.

V archivním fondu místního lidového soudu v Železném Brodě³⁷⁹ se dochovala korespondence týkající se jediného známého odvolání, které bylo okresním soudem vyhodnoceno jako důvodné. Jednalo se o provinění (bývalé) dělnice národního podniku Kolora, kvalifikované jako provinění proti socialistickému soužití, jehož se měla dopustit tím, že nepracovala. MLS jí uložil pokutu ve výši 200,- Kčs. Z korespondence vyplývá, že údajně provinilá se vzdala po vynesení rozsudku práva na odvolání, avšak následně ho přesto podala. Okresní soud rozsudek zrušil a vrátil věc k novému projednání. Místní lidový soud však začal v mezidobí uloženou částku vymáhat prostřednictvím vymáhajícího úředníka OS. Úředník důrazně upozorňoval MLS, aby byl zrušen *předpis pokuty*. Rovněž místní lidový soud upozorňoval, že pokuta neměla být vůbec vymáhána, dokud rozsudek nenabyl právní moci. O bližším průběhu řízení o odvolání ve věci či následném rozhodnutí místního lidového soudu v Železném Brodě nejsou dochovány žádné informace.

3.8 Zánik místních lidových soudů

Jak práce uvádí v obecné části, dle názoru L. Soukupa přestávaly postupně místní lidové soudy po nabytí účinnosti zákona o postihu recidivistů³⁸⁰ plnit svou funkci. Záznamy o činnosti MLS na Jablonecku však dokládají spíše opak.

V hodnocení místních lidových soudů v okrese nelze hovořit v posledních letech fungování tohoto institutu o žádné zaznamenané kritice jejich činnosti. Ještě v poslední zprávě o činnosti MLS v národním podniku Bižuterie³⁸¹ uvedl tajemník dr. Holeňa, že „pro rok 1969 jsou všechny předpoklady úspěšné činnosti MLS n. p. Bižuterie“. Nejednalo se pouze o formální konstatování. V letech 1968 – 1969 projednal tamější soud celkem dvacet tři provinění, což bylo jen o dvě méně než v předchozím období.³⁸² Rovněž místní lidový soud v Železném Brodě projednal v roce 1969 nejvíce případů za dobu svého působení. Nejméně až do roku 1968 byly rovněž projednávány na okresní úrovni zprávy o činnosti jednotlivých MLS a sestavována zpráva celookresní. Zároveň je však třeba citovat Výpis ze zprávy předsedy Okresního soudu v Jablonci nad Nisou

³⁷⁹ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁸⁰ Zákon č. 58/1965 Sb.

³⁸¹ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³⁸² Zpráva o činnosti MLS n. p. Bižuterie za r. 1961 – 1969. Tamtéž.

projednané na schůzi rady ONV dne 21. února 1969³⁸³, která konstatovala, že „*se značnými obtížemi bylo v loňském roce zajišťováno obsazování senátů soudci z lidu. K podstatnému poklesu aktivity došlo též u místních lidových soudů.*“

Faktický průběh skončení činnosti byl dochován pouze pro místní lidový soud n. p. Bižuterie. Při příležitosti ukončení činnosti tohoto soudu byla konána schůzka v klubovní místnosti jednoho ze závodů, kde byla za účasti předsedy okresního soudu zhodnocena činnost tamějšího MLS a předány věcné dary – knihy - jeho dosavadním soudcům. Finanční odměnu ve výši 500,- Kčs obdržel tajemník JUDr. Holeňa. Předseda okresního soudu vyzval přítomné soudce MLS, aby se přihlásili jako kandidáti pro volbu soudců z lidu u okresního soudu. Dle dochovaných dokumentů se přihlásila jedna dělnice, soudkyně MLS v posledním funkčním období.³⁸⁴

V lednu 1970 předal místní lidový soud n. p. Bižuterie okresnímu soudu razítko, spisy a další materiály související s jeho agendou.

3.9 Oprávněnost obecné kritiky místních lidových soudů ve vztahu k místním lidovým soudům na Jablonecku

Místní lidové soudy byly, jak práce uvádí v obecné části, podrobovány po několika letech svého fungování kritice ze strany tehdejších právních teoretiků, a to z různých důvodů. Část kritiky činnosti místních lidových soudů byla oprávněná i ve vztahu k těmto soudům působícím na Jablonecku. Existovaly rovněž nedostatky, které nebyly na obecné teoretické úrovni vůbec vysloveny ať už z ideologických důvodů, nebo snad pro to, že se nejednalo o problém celostátního významu. Stejně tak ale probíhala na obecné rovině kritika, kterou nebylo možno vztáhnout na činnost MLS v jabloneckém okrese, a sice za předpokladu, že dokumenty, které vykazovaly jejich činnost, odrážely skutečný stav věci.

Ačkoliv se nejednalo o teoreticky řešenou otázku, je třeba upozornit na významné pozitivum činnosti místních lidových soudů v okrese, a to na téměř nulovou recidivu. Nelze s ohledem na nedostupnost archiválií okresního soudu určit, zda někteří z provinilců odsouzených místními lidovými soudy nepáchali později trestnou činnost, kterou by projednával OS, ale jak konstatují zprávy o činnosti jednotlivých MLS, tak

³⁸³ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁸⁴ Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

rejstříkové a jiné výkazy, po dobu existence se stalo pouze jedenkrát (při MLS n. p. Bižuterie), aby místní lidový soud opakovaně projednával provinění téhož delikventa.

Je otázkou, jak v konečném důsledku naplňovaly jablonecké místní lidové soudy původní předpoklady v oblasti výchovné a preventivní činnosti. Jestliže dobová právní teorie spatřovala za nejzásadnější v činnosti MLS v republice právě tento nedostatek, v praxi na Jablonecku je třeba oddělovat činnost podnikových a obecních MLS. Ačkoliv v této oblasti obecní MLS zřejmě selhávaly, utišená situace panovala u podnikových MLS, kde se zřejmě výchovná a preventivní činnost dařila lépe. Skutečný výchovný dopad na adresáty osvěty se však lze jen domnívat.

Kritizováno bylo rovněž nedostatečné proškolení soudců a jejich nesprávná práce s právním řádem a jeho výklad. K tomu je třeba uvést, že z praktických poznatků o činnosti místních lidových soudů v jabloneckém okrese nevyplývají do očí bijící závady v této oblasti. Co se kvalifikace jednotlivých provinění týče, byla často nedostatečná, ale ne vysloveně nesprávná. Soud se omezil jenom na označení paragrafu, nikoliv písmena či odstavce. Pokud bylo provinění blíže specifikováno, bývala v menší míře ustanovení jednotlivých paragrafů zaměňována, nejčastěji v oblasti provinění proti pracovní kázní. Místní lidové soudy na Jablonecku rovněž užívaly jen velmi zřídka souběh více provinění, ačkoliv tomu skutková podstata zcela zřejmě nasvědčovala. Naopak v jiných případech nebyl souběh užíván zcela přesvědčivě, ovšem vzhledem k neúplnosti popisu jednotlivých deliktů je nelze zcela vyloučit.

Konkrétní školící činnost pak probíhala na dvou úrovních, a sice v rámci „terénního“ proškolení soudců jednotlivých MLS jejich patronem přímo na schůzích soudů nebo během projednávání konkrétních provinění. V této oblasti záleželo zcela na osobě patronátního soudce a nelze generalizovat, že by taková školící činnost byla špatná nebo nedostatečná. Školení soudců všech MLS zajišťovaná okresním soudem byla sice vyhovující co do frekvence, ovšem zcela neadekvátní ve snaze připodobňovat projednávání věci před MLS projednávání věci před okresním soudem.

Místním lidovým soudům v okrese chyběla jednotná rozhodovací praxe. Ačkoliv se o sjednocování snažil předseda okresního soudu, případně krajský soud, nemohlo již z podstaty věci k jednotnému rozhodování dojít. Soudci si sice navzájem vyměňovali zkušenosti v rámci okresu, ovšem neměli jak načerpat zkušenosti jiných MLS v republice. Rovněž jim nebyl zřejmě znám postupně se rozšiřující výklad jednotlivých problematických otázek zákona o MLS a jiných zákonů, který podávali právní teoretici v odborných publikacích a časopisech. O tom svědčí například dochovaný dopis

z Právnického ústavu ministerstva spravedlnosti, jenž apeloval na předsedy místních lidových soudů v okrese, aby podpořili odebrání časopisu Socialistická zákonnost členy jejich soudů, neboť o odběr neměl nikdo z nich zájem.³⁸⁵

Nesprávně docházelo v činnosti místních lidových soudů na Jablonecku k zastavení řízení v případech, kdy se provinilý odstěhoval z obce nebo změnil pracoviště. Věc měla být postoupena jinému MLS či národnímu výboru, což se sice dělo, ovšem nikoliv ve všech případech. Část provinění tedy zůstala neprojednána.

Otázkou je, jak a zda vůbec soudci okresních místních lidových soudů reflektovali účinnost zákona o postihu recidivy.³⁸⁶ Po účinnosti tohoto zákona mělo být předmětem zápisu o projednání věci před MLS i konstatování, že provinilý nespáchal v posledním roce žádné v tomto zákoně uvedené provinění nebo přestupek a že svou povahou a dosavadním způsobem života vyhovuje projednání před místním lidovým soudem. Při nejmenším měly jednotlivé senáty před projednáním provinění zhodnotit tyto skutečnosti jako předběžnou otázku. Dle poznatků z činnosti jabloneckých MLS lze téměř s určitostí tvrdit, že k takovému postupu nedocházelo a že místní lidové soudy v okrese rozhodovaly i o proviněních, která by minimálně podle velmi široce formulovaného ustanovení citovaného zákona o postihu recidivy³⁸⁷ patřila do pravomoci okresního soudu. Zákon o postihu recidivy nebyl rovněž součástí pravidelných školení, těžko tedy mohlo být na senátech MLS vyžadováno, aby podle něj postupovaly. To šlo rovněž proti smyslu laického obsazení místních lidových soudů, neboť jejich soudci mohli jen sotva uspokojivě vykládat, zda dosavadní způsob života provinilého dosahuje již takových nedostatků, že věc náleží dle zákona o postihu recidivy do pravomoci okresního soudu. V žádném z dochovaných zápisů o projednání provinění či z Rejstříku MLS Železný Brod po roce 1965 není zřejmé, že by některý z případů postoupených okresnímu soudu nebo prokuratuře byl postoupen na základě zákona o postihu recidivy, nýbrž vždy z důvodu vyšší společenské nebezpečnosti či závažnosti deliktního jednání.

Obecné kritice rovněž byla podrobena působnost obecních MLS, neboť zákon nedovoloval ustavovat obecní místní lidové soudy pro jednotlivé obvody obce zvlášť. To mělo vliv mimo jiné na účast veřejnosti na projednávání, od toho odvozené nedosta-
tečné působení kolektivu na provinilce a zároveň větší anonymitu soudců a provinilého. Nebyl tedy naplněn předpoklad, že delikvent se bude zodpovídat svým známým, což

³⁸⁵ Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – soudci z lidu. a.j. NAD 1019

³⁸⁶ Zákon č. 58/1965 Sb.

³⁸⁷ § 1 písm. b) zákona č. 58/1965 Sb.

mělo mít větší výchovný vliv. Ke stejnému závěru jako obecná právní teorie došla i jablonecká praxe, jednalo se tedy zřejmě o oprávněnou kritiku.

Naprosto tristní pak byla situace na poli majetkových sporů, které nebyly projednávány místními lidovými soudy v jabloneckém okrese vůbec.

Konkrétně místní lidový soud n. p. Bižuterie nesprávně ukládal opatření, ačkoliv v odůvodnění rozhodnutí sám konstatoval, že provinilý svého činu litoval, omluvil se a zavázal se sjednat nápravu. V takovém případě měl soud konstatovat, že stačí projednání provinění k naplnění výchovného působení. Tamější MLS však i přesto ukládal provinilcům opatření.

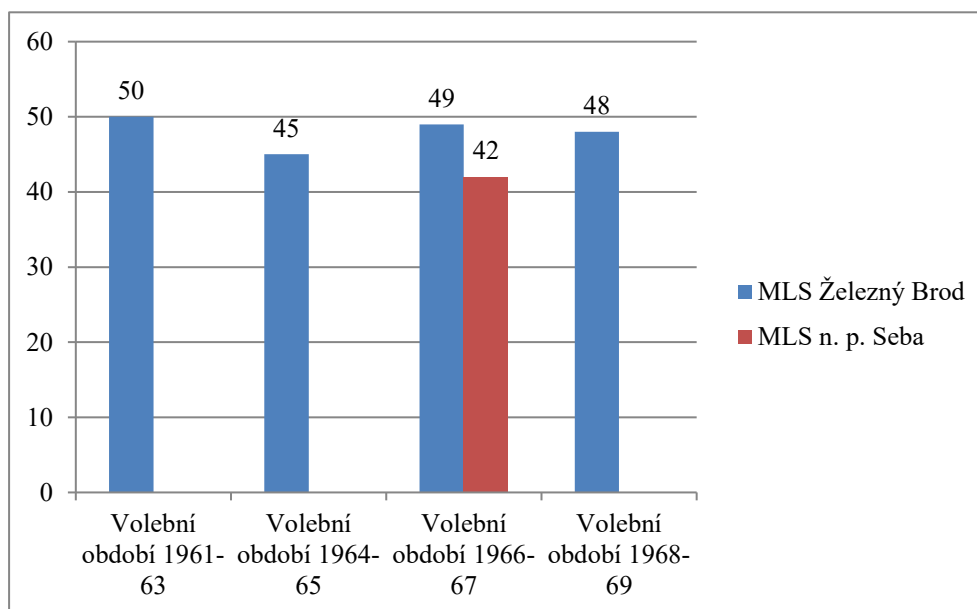
Lze se rovněž zamyslet nad naplněním účelů ukládaných opatření. Vzhledem k povaze delikventů nebyla mnohdy dostatečná žádná z nabízených možností opatření. V případě osob, u nichž místní lidový soud při projednávání konstatoval nedostatečné rodinné zázemí, sklony k protiprávnímu jednání nebo k alkoholismu, těžko mohla k nápravě postačit morální síla působení soudců MLS ve spojení s uložením relativně nízké pokuty či veřejné důtky. Takový účel mohlo uložené opatření splnit v případě, že se provinění dopustil občan spíše z nedbalosti, v nouzi a podobně. Ten ale obvykle svého činu litoval i bez ohledu na působení soudců MLS. Zcela neadekvátní pak bylo ukládání pokut za krádeže, které byly z podstaty věci mnohdy páčány z důvodu hmotného nedostatku provinilých, nebo za provinění proti socialistickému soužití, které spočívalo v nezaměstnanosti.

4. Místní lidové soudy na Jablonecku – statistické přehledy

4.1 Soudci místních lidových soudů

4.1.1 Průměrný věk soudců místních lidových soudů

Věk soudců uváděly pouze kandidátky a návrhové listiny pro jednotlivé volby do místního lidového soudu v Železném Brodě. V rámci tohoto MLS jsou známy údaje o věku soudců pro všechna čtyři volební období³⁸⁸. Údaje o místním lidovém soudu národního podniku Seba lze čerpat z jediné dochované zprávy o činnosti za období 1966 – 1967³⁸⁹, tedy i průměrný věk soudců lze dovést pouze pro toto období.

1- PRŮMĚRNÝ VĚK SOUDCŮ

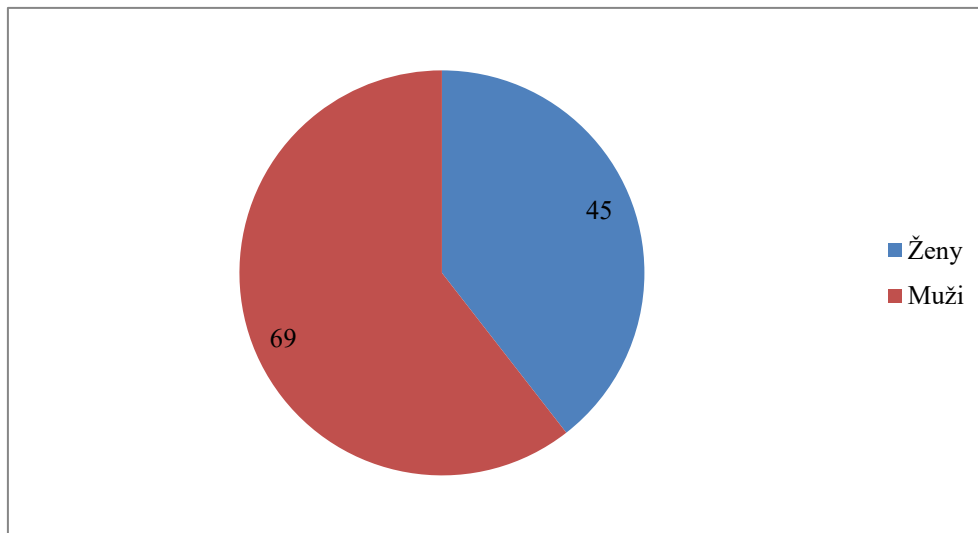
Průměrný věk soudců byl dle dostupných dat poměrně stabilní, celkový průměrný věk za všechna zkoumaná období činil 46,8 let. Nejmladšímu soudci bylo dvacet dva let (n. p. Seba), nejstaršímu sedmdesát let (Železný Brod).

³⁸⁸ Vyhláška kandidátů z 5. června 1961, Návrh kandidátů pro volbu MLS v Železném Brodě z 28. září 1963, Návrh kandidátů na pro volbu MLS v Železném Brodě z 12. října 1965, Návrh kandidátů pro volbu soudců MLS v Železném Brodě 1967, nedatováno. Vše Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁸⁹ Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967 z 25. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967.

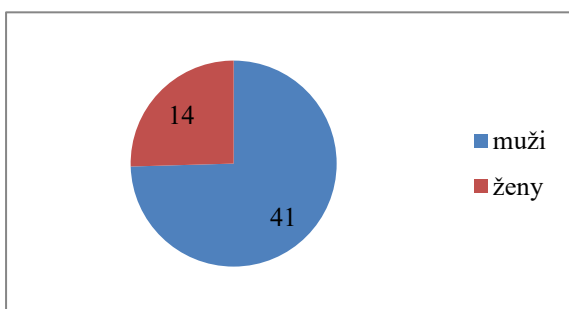
4.1.2 Skladba soudců místních lidových soudů dle pohlaví

Dostupná data o pohlaví soudců pochází z dokumentů místního lidového soudu Železný Brod³⁹⁰ a místního lidového soudu n. p. Bižuterie³⁹¹, a sice za všechna volební období.

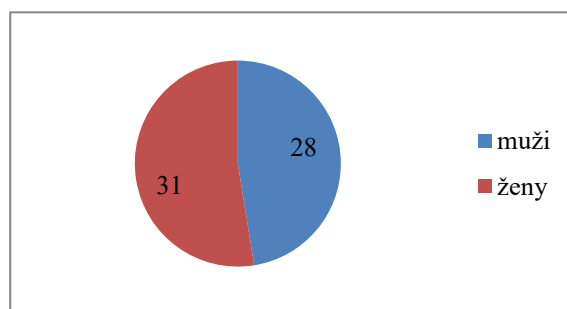

2- POHLAVÍ SOUDCŮ

V celkovém souhrnu tvořily ženy více než třetinu soudců těchto dvou MLS. Zajímavé je srovnání struktury soudu dle pohlaví u obecního MLS Železný Brod a u podnikového MLS n. p. Bižuterie.

4- MLS ŽB - POHLAVÍ SOUDCŮ

3- MLS N. P. BIŽUTERIE - POHLAVÍ SOUDCŮ

³⁹⁰ Vyhláška kandidátů z 5. června 1961, Návrh kandidátů pro volbu MLS v Železném Brodě z 28. září 1963, Návrh kandidátů na pro volbu MLS v Železném Brodě z 12. října 1965, Návrh kandidátů pro volbu soudců MLS v Železném Brodě 1967, nedatováno. Vše Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁹¹ Soudci MLS n.p. Bižuterie, zvolení ne 19. června 1961, nedatováno, Soudcové MLS /slib 20. 11. 1963, nedatováno. Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za r. 1965 a I. čtvrtletí 1966 z 15. 10. 1965, Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za rok 1966 a I. pololetí 1967 z 23. srpna 1967, Sbor soudců MLS n. p. Bižuterie Jablonec nad Nisou zvolených pro období 1968/1969 z 5. ledna 1968. Vše Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

Zatímco soudci místního lidového soudu v Železném Brodě byli vždy z větší části muži, a to ve všech čtyřech volebních obdobích od roku 1961 do roku 1969, větší část soudců MLS n. p. Bižuterie tvořily ženy. Největší nepoměr mezi zastoupením žen a mužů byl dle dostupných dat v MLS Železný Brod v prvním volebním období (čtrnáct mužů a tři ženy). Nejvyváženější byl poměr v prvním volebním období v MLS n. p. Bižuterie (sedm mužů a sedm žen).

4.1.3 Profese soudců místních lidových soudů

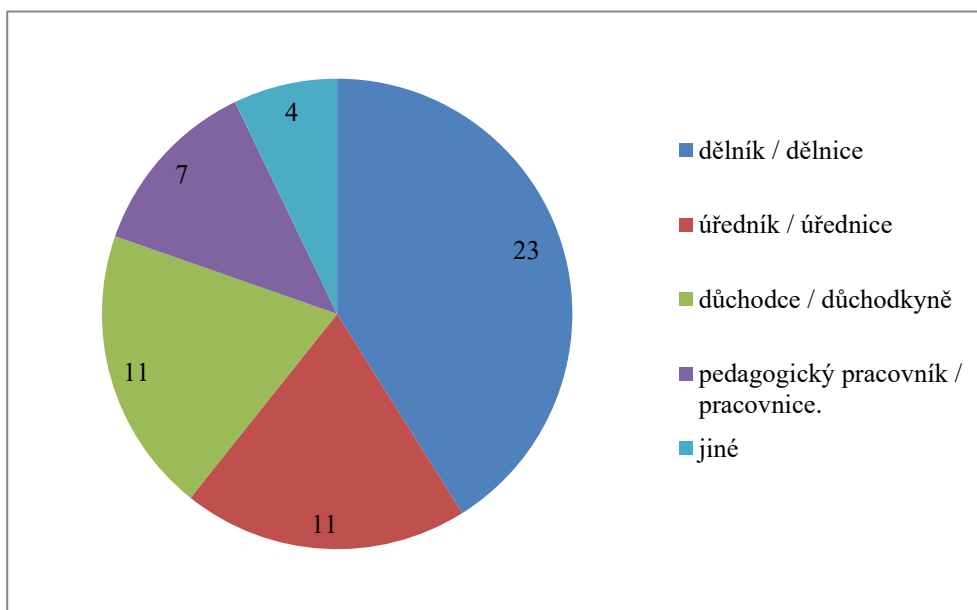
Pro znázornění skladby soudců místních lidových soudů bylo možno využít toli-ko dat z MLS Železný Brod³⁹² a MLS n. p. Bižuterie³⁹³; jiná data se nepodařila zjistit. V obou případech bylo sledovaným obdobím celá doba existence místních lidových soudů, tj. období 1961 – 1969.³⁹⁴

Výsledná data vznikla jako součet profesí za jednotlivá volební období. Vzhle-dem k tomu, že někteří soudci byli voleni vícekrát za sebou, je počet profesí, kterou zastupovali, vyčíslen v grafech vícekrát, např. technici bezpečnosti práce působili v MLS n. p. Bižuterie pouze tři, ale ve více volebních obdobích, proto je tato profese za-stoupena v grafu osmkrát.

³⁹² Vyhláška kandidátů z 5. června 1961, Návrh kandidátů pro volbu MLS v Železném Brodě z 28. září 1963, Návrh kandidátů na pro volbu MLS v Železném Brodě z 12. října 1965, Návrh kandidátů pro volbu soudců MLS v Železném Brodě 1967, nedatováno. Vše Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

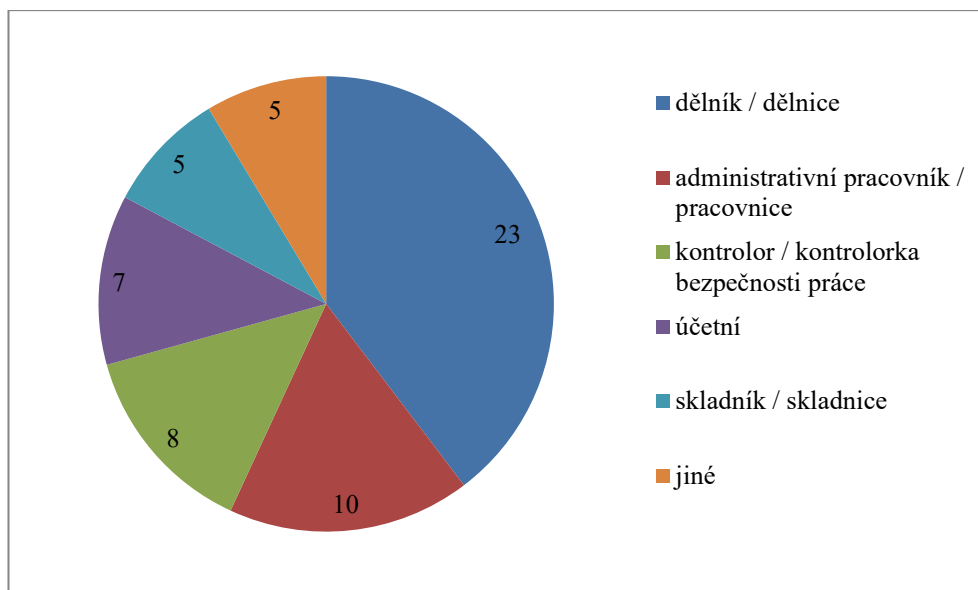
³⁹³ Soudci MLS n.p. Bižuterie, zvolení ne 19. června 1961, nedatováno, Soudcové MLS /slib 20. 11. 1963, nedatováno. Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za r. 1965 a I. čtvrtletí 1966 z 15. 10. 1965, Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za rok 1966 a I. pololetí 1967 z 23. srpna 1967, , Sbor soudců MLS n. p. Bižuterie Jablonec nad Nisou zvolených pro období 1968/1969 z 5. ledna 1968. Vše Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

³⁹⁴ V některých případech došlo k zahrnutí dat při konstruktivním předpokladu, že se v daném období profese soudce nezměnila, když některé z citovaných zpráv profesi vůči pozdějším či předchozím zprávám neuváděly.

5- PROFESE SOUDCŮ MLS ŽB

Nejčastější profesí soudců místního lidového soudu v Železném Brodě za dobu jeho působení byl dělník, potažmo dělnice, což reflektuje celkový poměr v rámci pracujících ve společnosti. Shodný počet soudců tohoto MLS tvořili úředníci a důchodci. Pod pojmem *úředník* je vzhledem k tomu, že v kandidátkách byl mnohdy vedle tohoto označení uváděn národní podnik, v němž dotyčný pracoval, třeba spatřovat nejen úředníka veřejné správy, nýbrž i administrativní pracovníky jednotlivých podniků. Logicky poměrně vysoké bylo i zastoupení důchodců, tím spíše, že v předmětném období byl nižší věk odchodu do důchodu a tedy větší procento aktivních penzistů, majících čas funkci soudce MLS vykonávat. Pedagogickými pracovníky jsou rozuměni učitelé a vychovatelé v internátech. Kategorii *jiné* tvoří vedoucí stravování a zaměstnanec kontrolního odboru ONV.

6- PROFESE SOUDCŮ MLS BIŽUTERIE

Rovněž v místním lidovém soudu n. p. Bižuterie byla nejvíce zastoupená dělnická profese. Administrativní pracovníci byli nejvíce navrhováni podnikovým ředitelem, jednalo se například o vedoucího úseku kontroly či ekonoma. Logické je poměrně hojné zastoupení pracovníků kontroly bezpečnosti práce, kteří měli z podstaty své profese blízko k proviněním proti pracovní kázní. Pod pojmem *jiné* jsou zahrnuti profese řidič, strážný a kontrolor bez další specifikace.

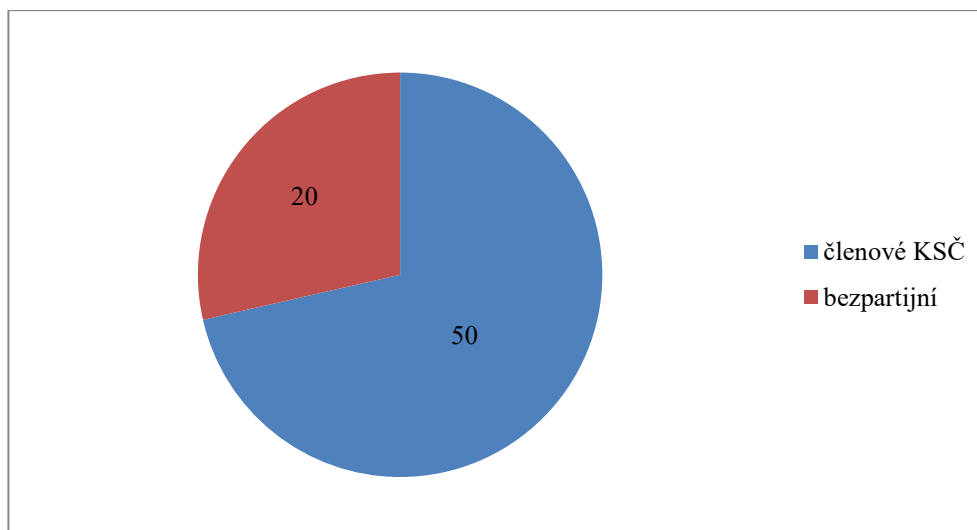
4.1.4 Členství soudců místních lidových soudů v KSČ

Údaje o členství soudců místních lidových soudů v KSČ pocházejí z dokumentů dochovaných z archivu místního lidového soudu Železný Brod³⁹⁵. V dokumentech o činnosti MLS n. p. Bižuterie se tyto údaje vyskytovaly pouze jedinkrát, a sice za volební období 1968 – 1969³⁹⁶.

Výsledný graf znázorňuje souhrnně všechny dostupné položky, tedy jak údaje o MLS Železný Brod z let 1961 – 1969, tak i ze čtvrtého volebního období MLS n. p. Bižuterie. I zde je třeba zohlednit skutečnost, že někteří soudci byli soudu MLS opakovaně, a tedy jsou údaje o nich zaznamenány v grafu pro konkrétní údaj vícekrát.

³⁹⁵ Vyhláška kandidátů z 5. června 1961, Návrh kandidátů pro volbu MLS v Železném Brodě z 28. září 1963, Návrh kandidátů na pro volbu MLS v Železném Brodě z 12. října 1965, Návrh kandidátů pro volbu soudců MLS v Železném Brodě 1967, nedatováno. Vše Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁹⁶ Zpráva o místních lidových soudech – sdělení z 27. 12. 1967. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

7- ČLENSTVÍ SOUDCŮ MLS ŽB V KSČ

V místním lidovém soudu Železný Brod se mezi lety 1961 – 1969 vystřídal padesát šest soudců. V MLS n. p. Bižuterie ve volebním období 1965 – 1967 tvořilo čtrnáct soudců. Většinu soudců tvořili členové strany, kteří měli ve valné většině ještě další společenskou funkci (v základních společenských jednotkách na pracovištích a podobně). Člen jiné strany než komunistické v dostupných datech zaznamenán není.

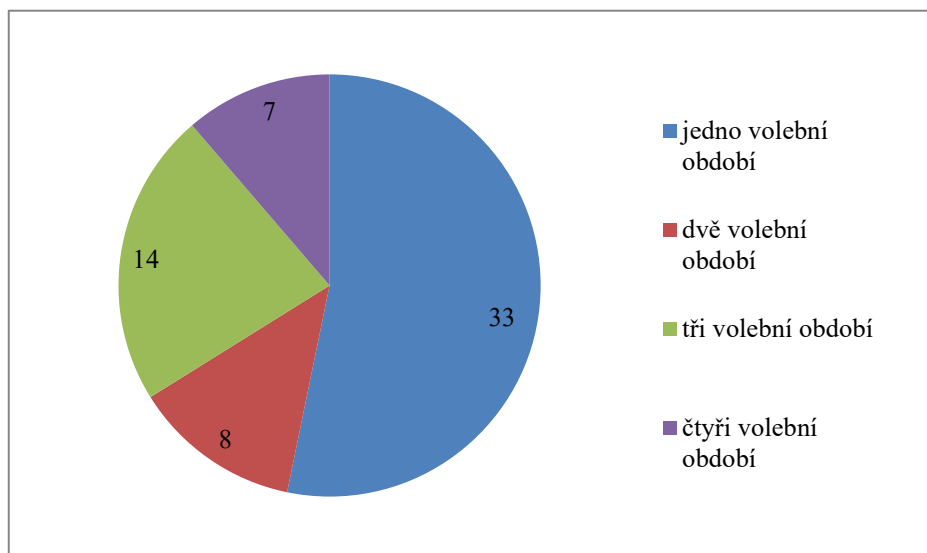
Dle závěrů vyplývajících z grafu lze konstatovat, že členství kandidáta na soudce místního lidového soudu bylo zásadní, ovšem nikoliv nepřekonatelnou podmínkou pro výkon této funkce, když ve sledovaném MLS byla více než čtvrtina soudců bezpartijních, avšak dle kandidátky vhodných na základě svého společenského postavení funkci vykonávat.

4.1.5 Počet funkčních období soudců místních lidových soudů

Údaje o počtech funkčních období, po která jednotliví soudci místních lidových soudů zastávali svou funkci, pochází z dokumentace MLS Železný Brod³⁹⁷ a MLS n. p. Bižuterie³⁹⁸, a to pro všechny čtyři volební období od roku 1961 do roku 1969.

³⁹⁷ Vyhláška kandidátů z 5. června 1961, Návrh kandidátů pro volbu MLS v Železném Brodě z 28. září 1963, Návrh kandidátů na pro volbu MLS v Železném Brodě z 12. října 1965, Návrh kandidátů pro volbu soudců MLS v Železném Brodě 1967, nedatováno. Vše Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

³⁹⁸ Soudci MLS n.p. Bižuterie, zvolení ne 19. června 1961, nedatováno, Soudcové MLS /slib 20. 11. 1963, nedatováno. Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za r. 1965 a I. čtvrtletí 1966 z 15. 10. 1965, Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za rok 1966 a I. pololetí 1967 z 23. srpna 1967, , Sbor soudců MLS n. p. Bižuterie Jablonec nad Nisou zvolených pro období 1968/1969 z 5. ledna 1968. Vše Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969.

9- POČET VOLEBNÍCH ODBDOBÍ

Nejvíce soudců jmenovaných MLS zastávalo svou funkci pouze jednou, nejčastěji v prvním volebním období. Soudci zvolení od druhého období funkci obvykle zastávali opakovaně. V MLS Železný Brod po celou dobu jeho existence působili, tj. byli zvoleni ve všech obdobích, dva soudci, v místním lidovém soudu n. p. Bižuterie to bylo pět soudců. Není bez zajímavosti, že ačkoliv by se nabízelo, že některý ze soudců, kteří vykonávali svou funkci ve všech obdobích, byl předsedou MLS, nebylo tomu tak. Předseda MLS v Železném Brodě působil při tomto soudu tři volební období od roku 1963³⁹⁹. Předsedkyně MLS n. p. Bižuterie pro první dvě období současně s koncem předsednictví ukončila i působení u tohoto místního lidového soudu, její nástupce zde působil tři období. V žádném z případů nedošlo k situaci, že by soudce jedno či dvě volební období vynechal a do funkce se vrátil, působení bylo vždy kontinuální.

4.2 Trestné činy postoupené místním lidovým soudům okresním soudem nebo prokurátorem

Data o postoupených trestných činech lze čerpat toliko ze Zpráv o činnosti OS a MLS v okrese za období 1962 – 1963⁴⁰⁰, ze Zpráv o činnosti místního lidového soudu n. p. Bižuterie⁴⁰¹ za celé období jeho existence a ze Zprávy o činnosti MLS n. p. Seba z let 1966 - 1967⁴⁰². Pro lepší výstižnost srovnání však jsou graficky porovnány pouze do-

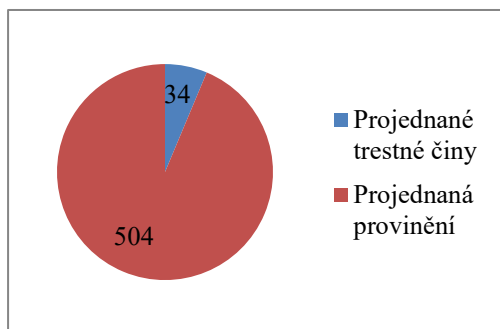
³⁹⁹ Jméno předchozího předsedy mi není známo.

⁴⁰⁰ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

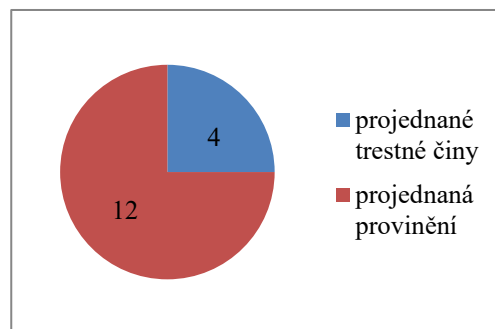
⁴⁰¹ Zpráva o činnosti místního lidového soudu n.p. Bižuterie za r. 1961 – 1969, prosinec 1969. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969.

⁴⁰² Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967 z 25. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967.

stupné okresní údaje a data z MLS n. p. Bižuterie za období 1961- 1963⁴⁰³. V případě okresních statistik nebylo uvedeno, o jaké konkrétní trestné činy postoupené MLS se jednalo.

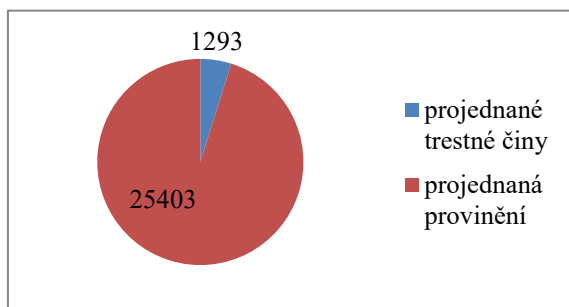
11- TČ PROJEDNANÉ OKRESNÍMI MLS 1962 - 1963

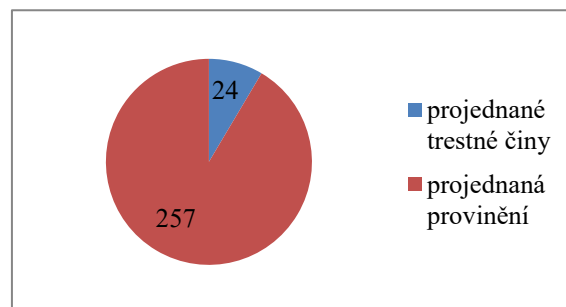
10- TČ PROJEDNANÉ MLS N.P. BIŽUTERIE 1961 - 1963

Povaha tohoto grafického znázornění je spíše informativní. Trestné činy projednané před MLS n. p. Bižuterie tvořily součást všech projednaných trestných činů před MLS v okrese. Graf slouží zejména pro ověření promítnutí celkového stavu do činnosti konkrétního místního lidového soudu.

Podle výše v této části práce analyzované statistiky uvedené v článku V. Rolence⁴⁰⁴ lze srovnat počet trestných činů v rozhodovací agendě místních lidových soudů v okrese Jablonec s celorepublikovými údaji.

13- TRESTNÉ ČINY PROJEDNANÉ MLS V REPUBLICE V ROCE 1963

12- TRESTNÉ ČINY PROJEDNANÉ MLS V OKRESE V ROCE 1963

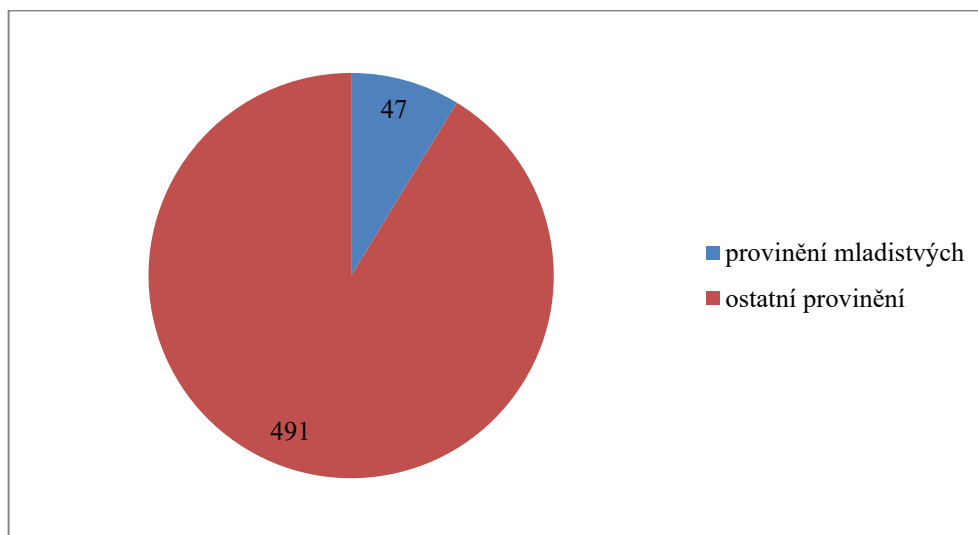
⁴⁰³ Bylo by možno vyčlenit dle Zprávy o činnosti tohoto MLS za rok 1961 případy provinění projednaných v tomto roce. Je však otázkou, jaká provinění byla zanesena do celkové statistiky, když pouze dvě byla v roce 1961 projednána před MLS s tím, že byl vynesena rozsudek, zatímco ostatní byla sice kvalifikována, ale postoupena nebo bylo řízení zastaveno. Vzhledem k tomu, že titulem příslušné sekce v souhrnné zprávě zní „Projednávané případy“, nelze s určitostí tvrdit, zda jsou do nich uvedena provinění z roku 1961 započítána všechna.

⁴⁰⁴ ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy a statistika. *Socialistická zákonnost*. Právní ústav Ministerstva spravedlnosti, 1964, str. 11-16.

4.3 Provinění

4.3.1 Provinění mladistvých

Relevantní statistiku o počtu provinění mladistvých projednávaných místními lidovými soudy na Jablonecku konstatovaly pouze Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za období 1962 – 1963⁴⁰⁵. Jednotlivé MLS počty provinění mladistvých nevykazovaly.

14- PROVINĚNÍ MLADISTVÝCH PROJEDNANÝCH MLS V OKRESE V LETECH 1962 - 1963

4.3.2 Skladba provinění

Následující grafické rozbory nabízí přehled dostupné okresní statistiky o projednávaných proviněních z let 1962 – 1963⁴⁰⁶, srovnání tří MLS (n. p. Seba, n. p. Bižuterie a Železný Brod) za rok 1966⁴⁰⁷ a srovnání celkové skladby provinění pro obecní místní lidový soud (Železný Brod⁴⁰⁸) a podnikový místní lidový sou (n. p. Bižuterie⁴⁰⁹) souhrnně za celou dobu jejich existence od roku 1961 do roku 1969. Srovnání četnosti jed-

⁴⁰⁵ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

⁴⁰⁶ Tamtéž.

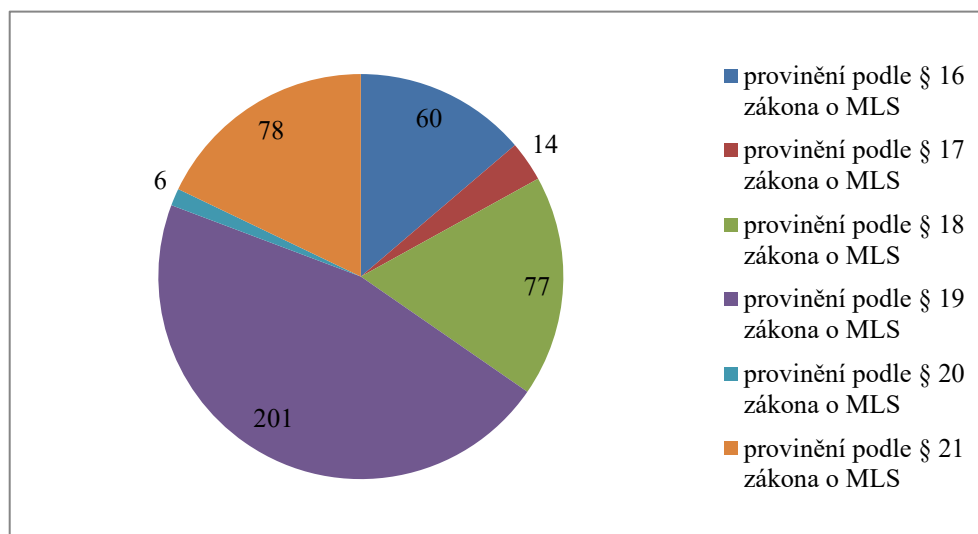
⁴⁰⁷ Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967 z 25. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967, Zpráva o činnosti místního lidového soudu n.p. Bižuterie za r. 1961 – 1969, prosinec 1969. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969, Rejstřík MLS Železný Brod, Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

⁴⁰⁸ Rejstřík MLS Železný Brod, Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

⁴⁰⁹ Zpráva o činnosti místního lidového soudu n.p. Bižuterie za r. 1961 – 1969, prosinec 1969. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

notlivých provinění projednávaných před MLS Železný Brod a n. p. Bižuterie je vyjádřena v procentech z celkového počtu projednávaných provinění.

Pro sběr dat byla zachována dobová kvalifikace jednotlivých provinění.

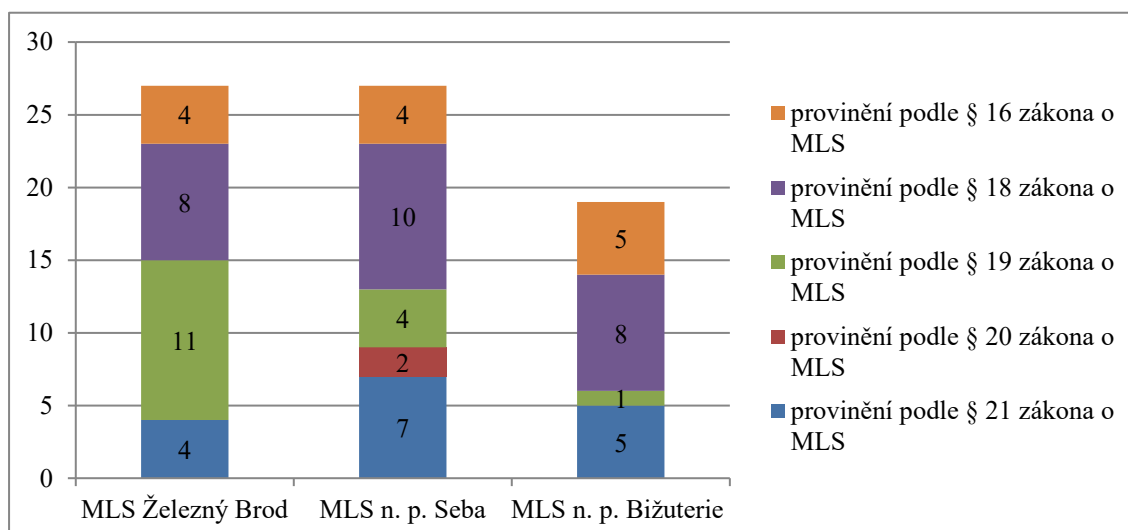
15- MLS V OKRESE - SKLADBA PROVINĚNÍ 1962 - 1963

V okrese ve sledovaném období zcela jednoznačně převládalo provinění proti socialistickému soužití⁴¹⁰, a to jak v roce 1962, tak v roce 1963. Většina provinění byla spáchána vícekrát v roce 1963, s výjimkou provinění proti majetku v osobním vlastnictví⁴¹¹ (čtyřicet jedna v roce 1962, třicet šest v roce 1963) a provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže⁴¹² (šest v roce 1962, žádné v roce 1963).

⁴¹⁰ § 19 zákona o MLS

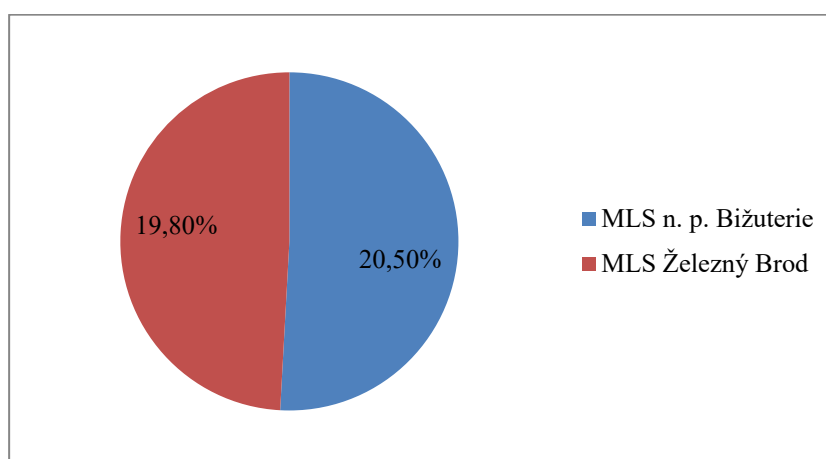
⁴¹¹ § 18 zákona o MLS

⁴¹² § 20 zákona o MLS

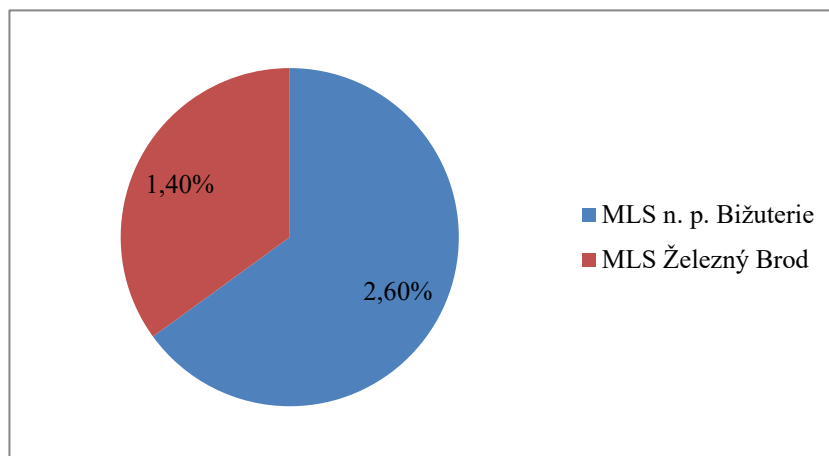
16- SROVNÁNÍ PROJEDNANÝCH PROVINĚNÍ ZA ROK 1966

Skladba provinění projednávaných před sledovanými místními lidovými soudy v roce 1966 se příliš nelišila. Výjimku tvořilo projednávání provinění proti socialistickému soužití⁴¹³, které oproti ostatním dvěma MLS převážilo v Železném Brodě. V rámci tohoto soudu patřilo i celkově k nejvíce projednávaným, stejně tak i při MLS n. p. Bižuterie. Ve vybraném vzorku za rok 1966 však klasifikace dle tohoto ustanovení nedominovala.

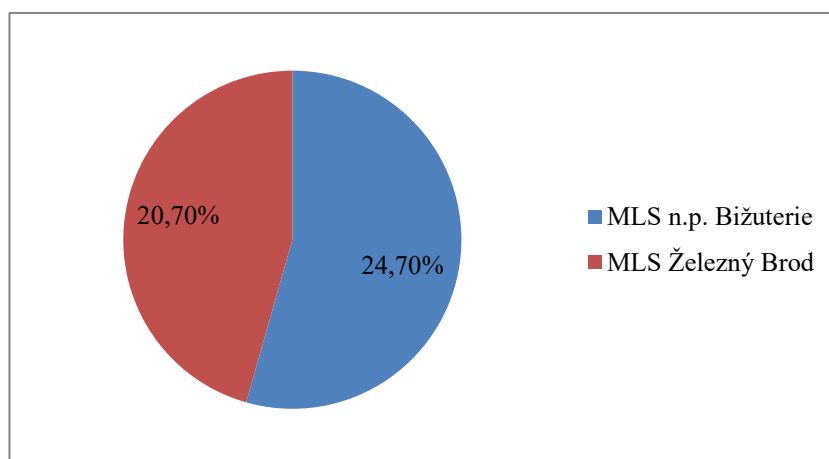

17- PROVINĚNÍ PODLE § 16 ZÁKONA O MLS

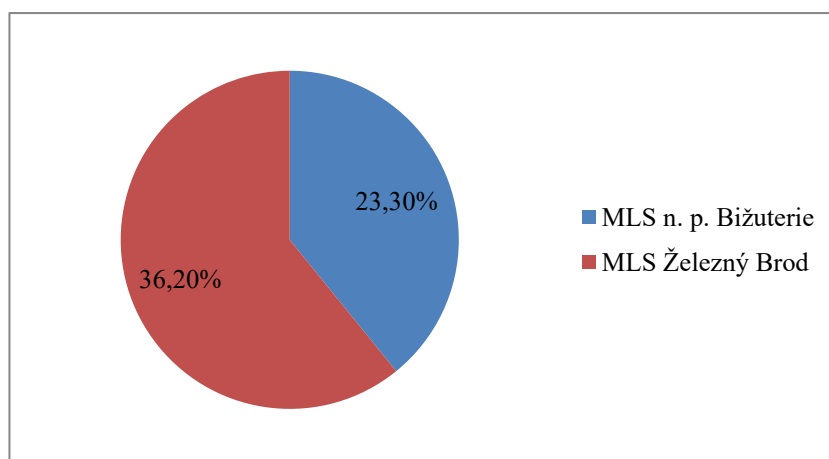
⁴¹³ § 19 zákona o MLS

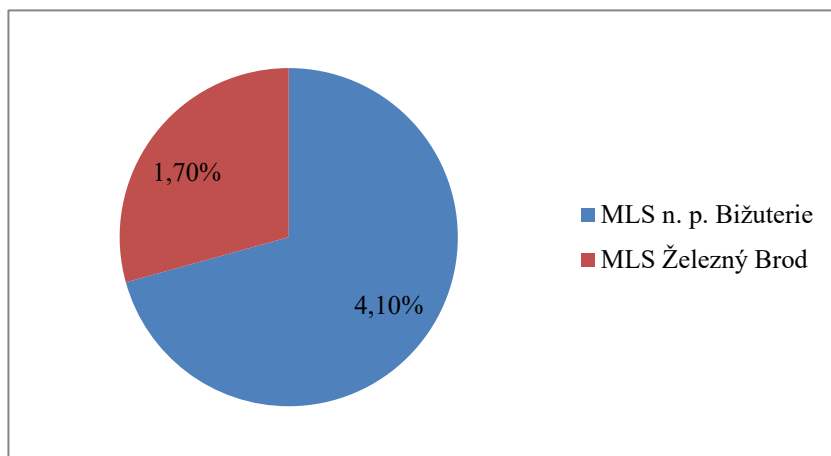
18- PROVINĚNÍ PODLE § 17 ZÁKONA O MLS

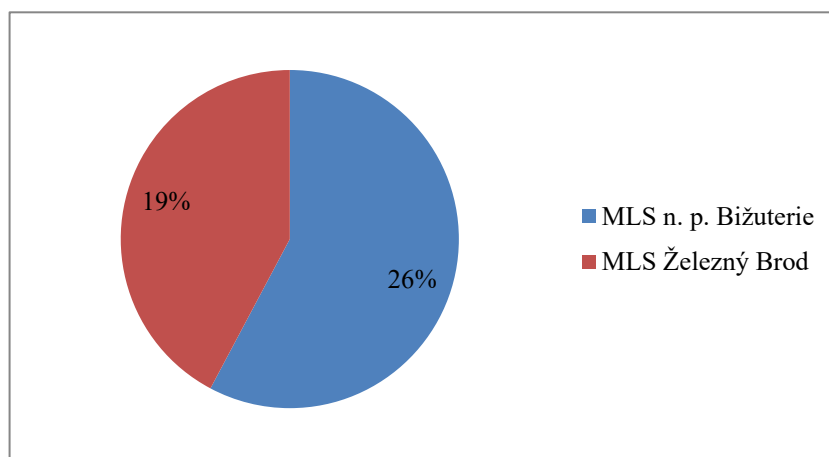
19- PROVINĚNÍ PODLE § 18 ZÁKONA O MLS

20- PROVINĚNÍ PODLE § 19 ZÁKONA O MLS

21- PROVINĚNÍ PODLE § 20 ZÁKONA O MLS

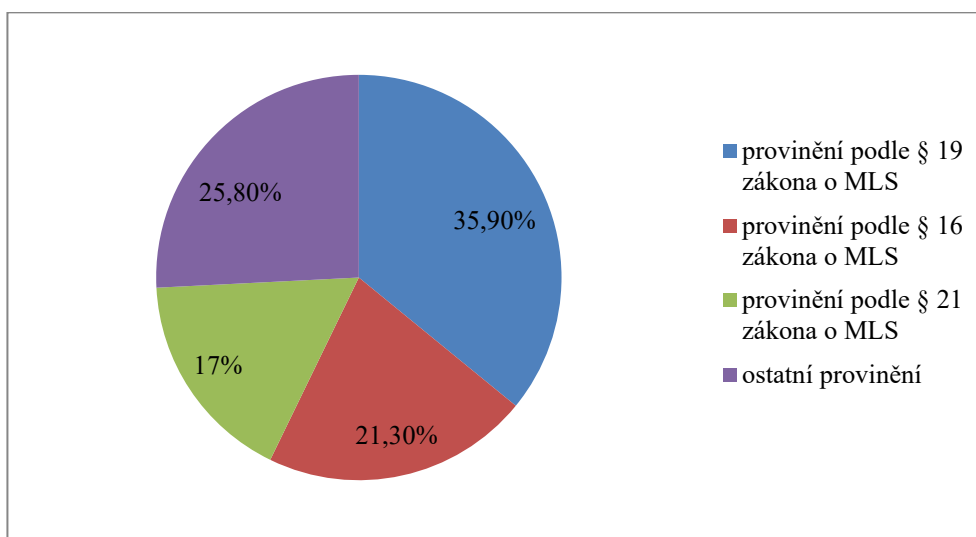
22- PROVINĚNÍ PODLE § 21 ZÁKONA O MLS

V žádném ze zkoumaných případů nebyl zjištěn zásadní nepoměr mezi počty konkrétních druhů provinění projednávanými před sledovanými místními lidovými soudy. Největší nepoměr byl zjištěn v případě provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže⁴¹⁴. To bylo projednáváno místním lidovým soudem n. p. Bižuterie celkem třikrát po dobu jeho existence a MLS Železný Brod celkem čtyřikrát. Celková odchylka pak vznikla převedením na procenta, neboť MLS n. p. Bižuterie projednal celkem sedmdesát tři provinění, zatímco MLS Železný Brod 232 provinění.

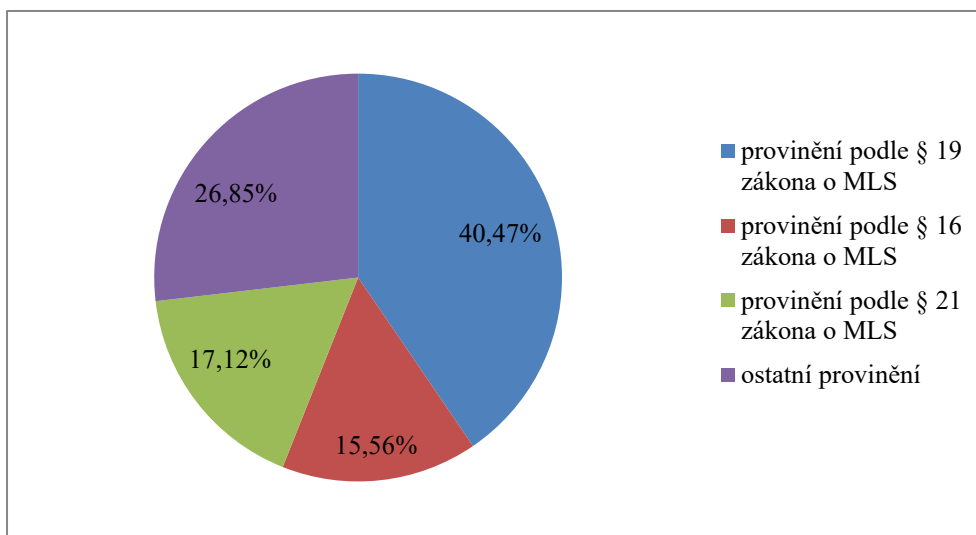
Díky článku V. Rolence Místní lidové soudy a statistika⁴¹⁵ lze srovnat i četnost jednotlivých provinění projednaných na Jablonecku s celostátní statistikou.

⁴¹⁴ § 20 zákona o MLS

⁴¹⁵ ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy a statistika. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1964, str. 11-16.

23 - REPUBLIKOVÁ SKLADBA PROVINĚNÍ V ROCE 1963

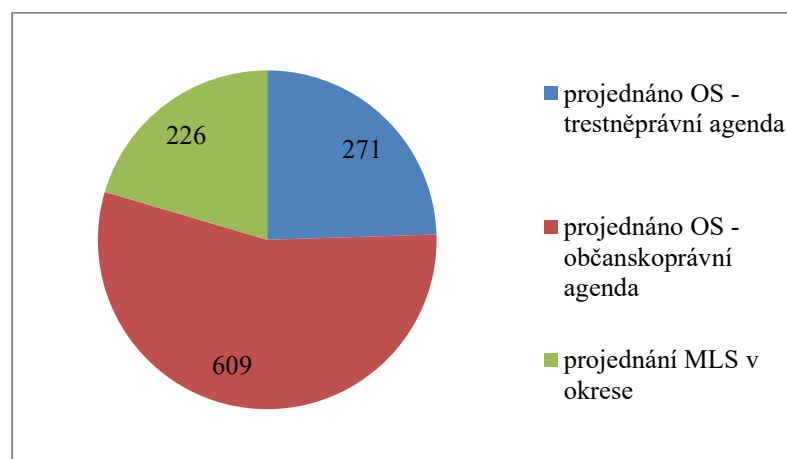

24- OKRESNÍ SKLADBA PROVINĚNÍ V ROCE 1963

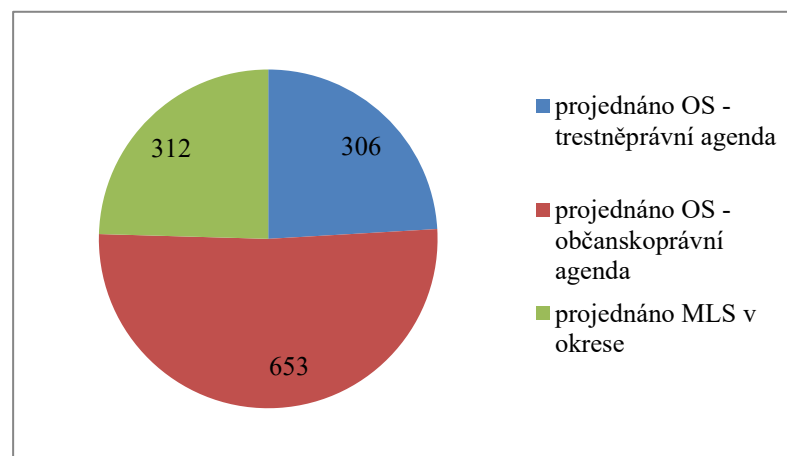
Skladba jednotlivých provinění projednaných místními lidovými soudy v okrese Jablonec v roce 1963 téměř identicky odrážela skladbu provinění projednaných MLS v celé republice. Článek V. Rolence blíže nespecifikuje kategorii ostatních provinění, která byla pro účely tvorby grafu dopočítána.

4.3.3 Srovnání s rozhodovací činností okresního soudu

Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese⁴¹⁶ zahrnovaly kromě rozboru činnosti místních lidových soudů i rozbor činnosti okresního soudu. Statistikou dat obou těchto „druhů soudů“ lze srovnat výstupy a učinit závěr o efektivitě místních lidových soudů.

25- SROVNÁNÍ AGENDY ZA ROK 1962

26- SROVNÁNÍ AGENDY ZA ROK 1963

Pokud jako agendu okresních soudů srovnatelnou s agendou MLS chápeme projednávání trestněprávních věcí, dosahovaly ve srovnání s okresním soudem místní lidové soudy až nečekané aktivity, když v obou sledovaných obdobích projednaly téměř stejný počet věcí jako OS. Nelze však zapomínat, že místní lidové soudy měly dle původních předpokladů sekundovat okresním soudům i na poli občanskoprávní agendy, a

⁴¹⁶ Zprávy o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

sice zejména v oblasti majetkových sporů. V tomto směru místní lidové soudy na Jablonce zcela selhaly.

4.4 Opatření

4.4.1 Skladba ukládaných opatření

Grafické vyjádření skladby ukládaných opatření je souhrnem všech dostupných statistik. Pro vzájemný poměr ukládaných opatření není rozhodující toliko období, za které byla opatření ukládána, ale srovnatelnost dat. Pro tvorbu grafu byly tedy užity ty statistiky, které vyjadřovaly hodnotu alespoň tří zkoumaných opatření, tj. napomenutí, veřejné důtky a pokuty. Nápravné opatření a přeložení na nižší funkci nebylo do výchozí statistiky zahrnuto, neboť právě v dochovaných vzorcích údajů o rozhodovací praxi jednotlivých místních lidových soudů se vyskytují jen velmi zřídka, zatímco v součtu dle okresních přehledů nebylo tak marginální. Zanesení těchto opatření do statistiky by tedy mohlo působit zkresleně.

Graf souhrnně zpracovává data o ukládaných opatření všemi místními lidovými soudy v okrese za období 1962 – 1963⁴¹⁷, MLS Železný Brod za rok 1961 a období 1964 - 1969⁴¹⁸, MLS Tanvald za období 1963 – 1965⁴¹⁹, MLS n. p. Bižuterie za období 1963 – 1967⁴²⁰ a MLS n. p. Seba za období 1966 – 1967⁴²¹. Tímto souhrnem vznikl co nejpřesnější obraz skladby opatření ukládaných místními lidovými soudy v okrese po celou dobu jejich působení.

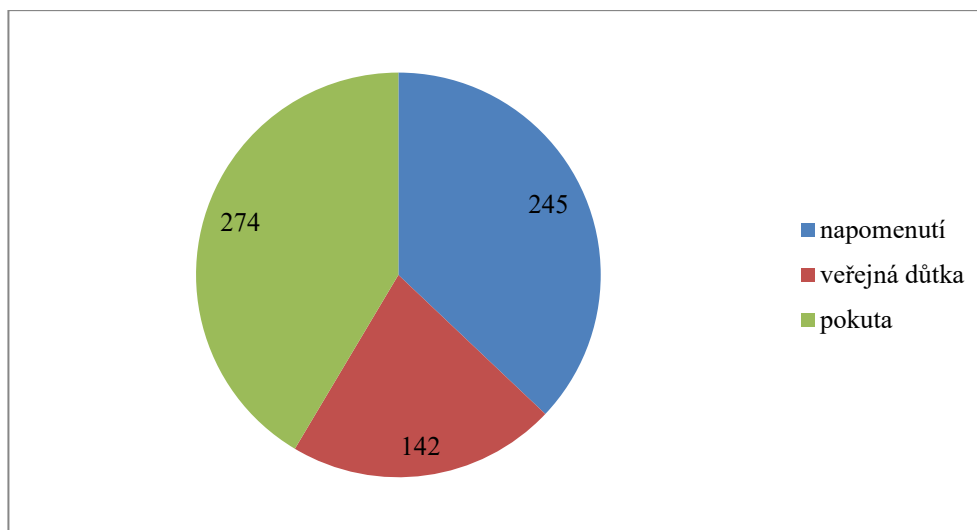
⁴¹⁷ Zpráva o činnosti OS a MLS v okrese za roky 1962 a 1963. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1962/18-27, 1963/12-20 a.j. NAD 1019

⁴¹⁸ Zpráva pro celookresní seminář soudců MLS v Jablonci n. Nisou dne 6. 8. 1966, Zpráva o činnosti MLS v Železném Brodě z 15. 10. 1965, Počet a druh provinění, projednávaných MLS ve funkčním období z 1. 3. 1965, Rejstřík MLS Železný Brod. Vše Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389. Jsou známy i údaje z let 1962 – 1963, ale v případě zařazení by se promítly vzhledem k celkovému okresnímu počtu do statistiky duplicitně; stejně tak údaje MLS n. p. Bižuterie.

⁴¹⁹ Zpráva z úseku místní bezpečnosti, nedatováno. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Městský národní výbor Tanvald. KN 11 – 16. Zápisy ze zasedání pléna MNV 1963 – 1968

⁴²⁰ Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za období od 1. 7. 1961 do 30. 6. 1962, Zpráva o činnosti MLS n.p. Bižuterie za rok 1966 a I. pololetí 1967, Rozbor činnosti MLS n.p. Bižuterie v Jablonci nad Nisou za volební období 1963/1965. Vše Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969

⁴²¹ Zpráva o činnosti MLS n. p. Seba v Tanvaldě od 1. ledna 1966 do 30. září 1967 z 25. září 1967, Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., a.j. NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967

27- STRUKTURA OPATŘENÍ UKLÁDANÝCH MLS

4.4.2 Ukládání opatření ve vztahu k jednotlivým proviněním

Jaká opatření byla ukládána za ta která provinění je možno určit zejména z Rejstříku MLS Železný Brod⁴²². Data z tohoto rejstříku tvoří zhruba 85% dat, dle nichž byl sestavován následující graf. Ostatní údaje pocházejí z dochovaných rozsudků místního lidového soudu n. p. Bižuterie⁴²³ a MLS n. p. Autobrzdy⁴²⁴. Vzhledem k charakteristice statistiky není původ dat v grafu blíže rozlišován.

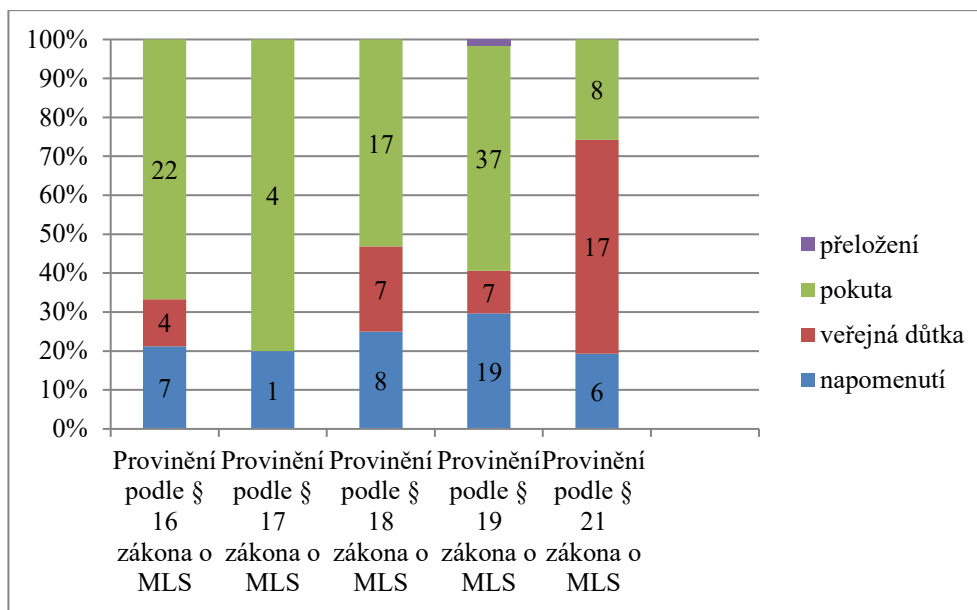
Vzhledem k formě grafu a povaze statistiky jsou jednotlivá opatření uváděna nejen v číselném, ale zejména procentuálním vyjádření.

Kvalifikace jednotlivých provinění nebyla přezkoumávána co do souladu se znamenitou skutkovou podstatou, ačkoliv v několika případech došlo místními lidovými soudy prokazatelně ke špatné kvalifikaci. Cílem tohoto grafu je však poukázat na vztah četnosti ukládání jednotlivých opatření vůči konkrétním proviněním, nikoliv na správnost posuzování.

⁴²² Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. a.j. NAD 1389

⁴²³ Průřezově v celém fondu. Státní okresní archiv Most. BIŽUTERIE. a.j. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969.

⁴²⁴ Průřezově v celém fondu. Státní okresní archiv Most. Závodní výbor ROH Autobrzdy. a.j. NAD 1509. Soudní rozsudky + korespondence, 1967

28- SKLADBA UKLÁDANÝCH OPATŘENÍ

Do grafu nebylo zahrnuto provinění proti rodinným vztahům a zájmům zdravého vývoje mládeže⁴²⁵, neboť záznam o jeho projednání včetně uvedení uloženého opatření se dochoval pouze jeden. Deliktní jednání byla dle tohoto ustanovení kvalifikována vícekrát, ovšem kromě uvedeného jednoho případu byla věc vždy postoupena nebo bylo rozhodnuto, že se řízení zastavuje. Stejně tak v případě provinění proti zájmům socialistického hospodářství⁴²⁶, nicméně vzhledem k počtu pěti uložených opatření bylo do statistiky zahrnuto.

Rozhodně nejmarkantnější bylo ukládání pokut za provinění proti socialistickému soužití.⁴²⁷ Toto opatření bylo ostatně nejčastěji ukládáno za všechna provinění s výjimkou provinění proti pracovní kázní⁴²⁸, kde bylo jako k nejvhodnějšímu opatření nejčastěji přistupováno k uložení veřejné důtky. Tato logika je opodstatněná, když právě výchovná síla kolektivu na pracovišti měla působit na napravení provinilého a veřejná důtka, tedy svým způsobem poukázání na nedostatečný pracovní výkon provinilého, mohla kolektiv k výchovnému působení nabádat a na provinění upozornit.

⁴²⁵ § 20 zákona o MLS

⁴²⁶ § 17 zákona o MLS

⁴²⁷ § 19 zákona o MLS

⁴²⁸ § 21 zákona o MLS

5. Závěr

Práce Místní lidové soudy na Jablonecku si kladla za cíl vytvořit komplexní přehled o činnosti MLS v okrese Jablonec nad Nisou.

V první části bylo cílem práce postihnout a vysvětlit obecně problematiku institutu místních lidových soudů. Jsem toho názoru, že tato část práce by mohla obstát samostatně jako jediná současná monografie o místních lidových soudech. Obecná část práce pojednává jak o ideových východiscích MLS, tak o obdobných institutech zahraničních, o ústavním a zákonem zakotvení místních lidových soudů a o výkladu zákona o MLS včetně dnešního pohledu na problematiku. Jiná práce či publikace dosud takto o místních lidových soudech nepojednávala, neboť dobové monografie se zabývaly toliko výkladem zákona o MLS. Naproti tomu současná stať L. Soukupa je poměrně strohá a postihuje pouze základní aspekty. Obě dvě diplomové práce na téma konkrétních místních lidových soudů postupovaly formou okamžité komparace, kdy namísto obecné a zvláštní části rovnou srovnávaly teorii a praxi vybraných MLS. Jsem přesvědčena, že v obecné části práce uspokojivě naplnila úvodní předpoklady o vytvoření obecného výkladu o ideji, právním zakotvení, výkladu zákona a dobové kritice fungování místních lidových soudů v celé republice.

Vzhledem k tomu, že hlavním předmětem této práce nebyly místní lidové soudy obecně, nýbrž místní lidové soudy na Jablonecku, nebyly pro účely obecné části vyčerpány všechny zdroje. Pro budoucí výzkum v tématu obecného pojednání o místních lidových soudech by bylo možno obecnou část rozšířit o další prameny, zejména odborné dobové články jiných periodik, které se tématu místních lidových soudů věnovaly.

Ve druhé části měla práce za cíl informovat o obcích a podnicích, v nichž byly místní lidové soudy na Jablonecku ustavovány. Tato část byla pojata spíše informativně pro komplexnost následného výkladu. Oproti původnímu očekávání jsem v této části práce nedošla k závěru, že místní lidové soudy mohly být v okrese ustavovány i v jiných obcích, než kde k tomu reálně došlo. Z rozboru velikosti ostatních obcí a podniků v regionu je zřejmé, že místní lidové soudy zde byly ustavovány v podstatě přesně dle zákona, resp. jeho odborného výkladu.

Ve třetí a čtvrté části pak bylo bezesbytku vyčerpáno téma práce, když v těchto částech byly zanalyzovány všechny dostupné archiválie týkající se činnosti místních lidových soudů na Jablonecku. Původní premisou pro třetí část této práce bylo rozebrat

postupně všechny jednotlivé instituty zákona o MLS a zanalyzovat je. K takovému postupu nakonec zcela nedošlo, neboť u některých ustanovení zákona by se práce omezila pouze na konstatování, že požadavkům předpisu a jeho výkladu bylo vyhověno, nebo že nelze jeho naplňování v praxi z dostupných materiálů určit. Zejména byl oproti původnímu předpokladu z uvedených důvodů vynechán rozbor v otázky projednávání již řádně objasněných věcí, jednání ve tříčlenném senátu, dodržování třicetidenní lhůty, projednávání provinění mimo pracovní dobu, rozhodování v nepřítomnosti účastníků, náležitostech protokolů a dalších ustanovení zákona o místních lidových soudech.

Ve třetí části práce rovněž nereflektuje na konkrétní teze právních teoretiků s odkazem na jednotlivé statě či publikace, ale konstatuje jejich názory jako obecné závěry právní teorie. Tomu se stalo rovněž oproti počátečnímu závěru, a sice z toho důvodu, že k podrobnému rozboru názorů právní teorie a výkladu zákona o MLS došlo již v obecné části práce a ve třetí části by bylo na konkrétní tvrzení odkazováno pouze duplicitně. I z toho důvodu nelze tvrdit, že by třetí, resp. druhá, třetí a čtvrtá část mohly obstát samostatně, nýbrž je třeba jejich studium doplnit vždy obecnou částí, k jejímuž obsahu se již práce v následujících kapitolách nevrací, nanejvýš jej krátce rekapituluje či na něj odkazuje.

V části čtvrté bylo některých cílů dosaženo jen poměrně, naopak některé závěry této části nebylo možno před jejím vznikem předpokládat. Právě v čtvrté části práce nejvíce narazila na nedostatek zdrojů, údajů a poznatků o činnosti místních lidových soudů v okrese. Oproti dobře vedenému a dochovanému archivu místního lidového soudu Železný Brod nebo n. p. Bižuterie se některé archivy nedochovaly vůbec a některé pouze z části. Nejcitelněji se nejen v této, ale i ve druhé a třetí části práce projevil nedostatek v podobě absolutní absence poznatků o činnosti největšího a nejaktivnějšího místního lidového soudu v okrese, a sice MLS Jablonec nad Nisou. Problematickým se jevil i nedostatek údajů z okresních statistik, které byly dostupné toliko pro období 1962 – 1963. Realitu však bylo možno alespoň částečně reflektovat prostřednictvím již zmiňovaných archivů MLS Železný Brod a MLS n. p. Bižuterie, neboť se jednalo o archivy obecního i podnikového místního lidového soudu. Alespoň v této rovině mohlo být tedy provedeno spolehlivé srovnání.

Práce tedy ve čtvrté části naplnila předpoklad srovnání činnosti MLS na Jablonecku s činností místních lidových soudů v republice pouze pro rok 1963, neboť ani republikové statistiky nebyly v mnou prostudovaných zdrojích vyjma citovaného roku uváděny. Pouze pro období 1962 – 1963 byla provedena i zprvu slibná komparace čin-

nosti místních lidových soudů v okrese a okresního soudu, protože z ostatních let se nedochovaly statistické údaje. Naproti tomu překvapivě dobře bylo možno provést analýzu opatření ukládaných za jednotlivá provinění zejména na základě Rejstříku MLS Železný Brod, stejně tak nad očekávání zajímavá zjištění přinesl rozbor statistiky jednotlivých aspektů složení místních lidových soudů co do různé osobní charakteristiky soudců (věk, profese, stranická příslušnost). I zde bylo ovšem omezující čerpání pouze z údajů celkem tří místních lidových soudů působících na Jablonecku. I přes uvedené nedostatky ve čtvrté části práce analyzuji a graficky znázorňuji dostupné údaje co možná nejsrovnatelněji a nezkresleně.

Na jedné straně lze hovořit o nedostatku zdrojů pro komplexní srovnání dat, na druhé straně masa zdrojů a počet informací v nich obsažených předčila původní předpoklady. Práce tak nakonec mohla přesáhnout původní premisu obsahu sestávajícího z jedné poloviny z obecné a z druhé poloviny ze zvláštní části. Podrobnou analýzou dat se konečný poměr obou částí (rozuměno první část práce jako obecná a druhá, třetí a čtvrtá část dohromady jako zvláštní) ustálil na poměru téměř jedna ku dvěma.

Závěry vyplývající z činnosti místních lidových soudů na Jablonecku jsou překvapivě hned v několika aspektech. Zaprvé z hlediska vyvíjené aktivity, kdy zejména v současné literatuře jsou místní lidové soudy prezentovány jako jen málo funkční epizoda totalitní justice. Počtem projednávaných věcí však soudě dle dostupných statistik doháněly jablonecké MLS na poli deliktů agendy okresní soud. Rovněž ne zcela předpokládaný se jeví i závěr o poměrně přílehavé kvalifikaci provinění dle příslušných ustanovení zákona. Samozřejmě docházelo v praxi k nepřesnostem, ovšem nejednalo se o nepřesnosti zásadního charakteru zejména s ohledem na to, že provinění kvalifikovali laici. Rovněž ve srovnání s praxí odpadl předpoklad, že místní lidové soudy na Jablonecku po roce 1965 nevyvíjely v podstatě žádnou aktivitu.

Původním východiskem dle právní teorie byly i časté třecí plochy pravomoci místních lidových soudů a komisí pro ochranu veřejného pořádku národních výborů. I v tomto směru je však třeba na základě dostupných zdrojů uzavřít, že praxí se ustálila míra společenské nebezpečnosti jako hraniční určovatel příslušnosti a okresní MLS si s KOVP v podstatě nekonkurovaly.

Naopak některé kritizované nedostatky jako nekontinuální školení či přednost výchovného působení před ukládáním opatření se zcela projevovaly i v činnosti jabloneckých místních lidových soudů.

Výše uvedená pozitiva však nic nemění na skutečnosti, že místní lidové soudy již ze své podstaty nemohly být dlouhodobě fungující konstrukt. Zejména škála nástrojů, jimiž mohly vychovávat a trestat provinilce, nebyla pro tyto účely dostatečná, což vyplývalo již ze zcela chybné výchozí ideje, že socialistický člověk nepáchá trestnou činnost. Některé soudy v okrese odvisle od personálního složení (např. MLS n. p. Bižuterie) mohly být snad efektivnější než ostatní, ovšem přes nejlepší vůli nemohly legislativně nedostatečný zákon vycházející ze scestného základu naplnit.

Na činnosti místních lidových soudů lze spatřovat i nemnohá pozitiva. Z dnešního pohledu by mezi ně mohla patřit skutečnost, že ze zákonného předpokladu měly MLS působit v rámci preventivní funkce jako jakési osvětové orgány, které měly prohlubovat znalost široké veřejnosti o právu. To se ve skutečnosti dělo, ovšem ne v takovém rozsahu, v jakém zákon tuto činnost prezentoval. Obdobná instituce, která by bezplatně kontinuálně seznamovala veřejnost s vybranými instituty právního řádu prostřednictvím cyklu přednášek, by jistě byla přínosem i v dnešní společnosti. Taková instituce by však rozhodně musela být založena na odbornících s právním vzděláním, nikoliv na laících, kteří v případě soudců MLS byli povětšinou laiky nepřilíš poučenými.

Na teoretické úrovni by snad bylo možné považovat za pozitivní částečné odlehčení okresním soudům v oblasti trestněprávní agendy. Je však diskutabilní, zda postoupení věci místnímu lidovému soudu pro nižší společenskou škodlivost nebylo zcela nahrazeno institutem zastavení trestního stíhání z důvodu, že skutek je přestupkem, kterýžto postup byl ostatně možný již v době existence místních lidových soudů. Jinými slovy je otázkou, nakolik byl institut místních lidových soudů a s ním založená tripartice deliktů do právního řádu vložen uměle, když již v době jejich existence existovala možnost postoupit protiprávní čin k projednání v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe správnímu orgánu.

V celkovém pojetí byla existence místních lidových soudů přešlapem zákonodárce a ideologie snažící se zařadit do justice co nejširší lidový prvek. Místní lidové soudy po celou dobu činnosti narážely na neschopnost laiků samostatně vykládat a aplikovat nejen zákon o MLS, ale zejména v jeho kontextu užívat jiné právní předpisy. Současně nemohlo k potrestání úmyslně páchajícího delikventa postačovat opatření, které mohl uložit místní lidový soud, na druhou stranu v případě ojedinělého provinění dosud bezúhonného jedince bylo zbytečné organizovat proces s mnohdy desítkami přihlížejících.

V dnešních podmínkách je zcela nepředstavitelné, aby osoby účastníci se na jednání toliko jako veřejnost mohly klást dotazy účastníkům řízení či svědkům a aby jejich soukromé názory na tyto osoby vyjadřované přímo na jednání před soudem jakkoliv zasahovaly do jeho nezávislosti. V konečném důsledku by taková aktivní účast veřejnosti mohla vést až k veřejnému lynči obviněného.

Lze uzavřít, že v podstatě žádný z principů, na kterých fungovaly místní lidové soudy, není v současné době využitelný v právním řádu. Ba naopak – poznatky získané o činnosti konkrétních MLS by měly být spíše odstrašujícím příkladem ve srovnání s úrovní, na kterou se od 60. let minulého století posunula česká justice.

Seznam použitých zdrojů

Knihy, statě sborníků a jiné odborné publikace

1. DOUBEK, Jiří, ed. *Jablonec nad Nisou*. Vydání I. Martin: Osveta, 1975. 64 nečíslovaných stran, 120 nečíslovaných stran obrazových příloh. Edícia fotografických vlastivedných publikácií.
2. GŘIVNA, Tomáš. Trestní právo hmotné - trestní právo a jeho vztah k jiným právním oborům. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 554-556. ISBN 978-80-210-4844-7.
3. GŘIVNA, Tomáš a Petra GŘIVNOVÁ. Trestní právo procesní - trestní řád z roku 1961. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 589-592. ISBN 978-80-210-4844-7.
4. HLAVSA, Petr. Nástin právního vývoje civilního procesu a organizace soudů na území dnešní České republiky po druhé světové válce. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 270-292. ISBN 80-246-0217-2.
5. KAŠPAR, Jan. *Jablonec nad Nisou: stručný průvodce sedmi stoletími města*. 1. vyd. Jablonec nad Nisou: Informační centrum Městského úřadu v Jablonci nad Nisou ve spolupráci se Státním okresním archivem Jablonec nad Nisou a Městskou galerií MY, 2006. 94 s. ISBN 80-239-9730-0.
6. KUKLÍK, Jan. Vývoj trestního práva v letech 1960-1989. KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2008, s. 405-449. ISBN 978-80-7201-741-6.
7. LUKEŠ, Zdeněk, ed. a BYDŽOVSKÝ, Ladislav, ed. *Přestupky a provinění: Vysvětl. k zákonu o úkolech nár. výb. při zajišťování socialist. pořádku a k zákonu o místních lid. soudech: Určeno pro prac. nár. výb. i jejich komisi, pro orgány veřejné bezpečnosti i širší veřejnosti*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1962. 225, [3] s. Právnické edice. Zákony.
8. Ministerstvo spravedlnosti. *Místní lidové soudy: Příručka pro soudce místních lidových soudů*. Praha: Naše vojsko n.p., 1961.
9. MOTEJL, Otakar. Soudnictví a jeho správa. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 818-820. ISBN 978-80-210-4844-7.
10. NOVÝ, Petr. *Jablonecká bižuterie*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 168 s., [32] s. barev. obr. příl. Řemesla, tradice, technika. ISBN 978-80-247-2250-4.
11. NOVÝ, Zdeněk. Občanské právo procesní - myšlenková východiska občanského práva procesního. BOBEK, Michal, Pavel MOLEK a Vojtěch ŠIMÍČEK. *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 521-524. ISBN 978-80-210-4844-7.
12. Pracovně-právní oddělení Ústřední rady odborů. *Místní lidové soudy v závodech*. Praha: Práce, 1962.

13. Právnický ústav ministerstva spravedlnosti, ROLENC, Vladimír, ed. *Co má vědět soudce místního lidového soudu*. Praha: Statistické a evidenční vydavatelství tiskopisů, n.p., 1963.
14. ROLENC, Vladimír, ed. *Místní lidové soudy: Určeno pro soudce míst. lid. soudů, soudce okr. soudů, prac. a funkcionáře nár. výborů a společen. organ.* 1. vyd. Praha: Orbis, 1963. 122, [3] s. Praktické příručky.
15. SCHELLE, Karel a kol. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 314 s. ISBN 978-80-7380-203-5.
16. SCHELLE, Karel a Ilona SCHELLEOVÁ. Vývoj organizace soudnictví v letech 1945 - 1989. In: MALÝ, Karel a Ladislav SOUKUP. *Vývoj práva v Československu v letech 1945 - 1989: Sborník příspěvků*. Praha: Karolinum, 2004, 360 - 369. ISBN 80-246-0863-4.
17. SOUKUP, Ladislav. Místní lidové soudy v Československu. In: SOUKUP, Ladislav. *Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945-1990*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, s. 293-299. ISBN 80-246-0217-2.
18. TOLAR, Jan, ed. a ROLENC, Oldřich, ed. *Zákon o místních lidových soudech: Komentář: Určeno pro soudce míst. lid. soudů, pro prac. justice, prokurátory, orgány Veřejné bezpečnosti, prac. nár. výborů, advokáty ... a stud. právnických fakult.* 1. vyd., (kapesní). Praha: Orbis, 1964. 366, [2] s. Právnická edice. Zákony.
19. TOLAR, Jan, Gustav PŘENOSIL a Michal LAKATOŠ. *Místní lidové soudy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965.
20. VLAŠIMSKÝ, Jaromír. *20 [rokov] Pal Autobrzdý: 1952-1972: Propagační publikace*. Bratislava: Pravda, 1972. 81 s.
21. VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Praktikum z právních dějin*. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 2006. 236 s. ISBN 80-86391-19-1.
22. VOJÁČEK, Ladislav. Řízení před nestátními orgány s trestní pravomocí. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 644-645. ISBN 978-80-7380-257-8.
23. VOJÁČEK, Ladislav. Rozhodování místních lidových soudů. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 645. ISBN 978-80-7380-257-8.

Články z periodik

1. BOGUSZAK, Jiří. Místní lidové soudy a otázky dalšího rozvoje socialistické zákonnosti. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 218-231.
2. BOGUSZAK, Jiří. Poslání a postavení justice. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1967, str. 257-266.
3. BOGUSZAK, Jiří a Zdeněk JIČÍNSKÝ. K otázkám socialistické demokracie. *Právník*. Československá akademie věd, 1966, str. 1-10.
4. ČERNÝ, Miroslav. Majetkové spory před místními lidovými soudy. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 149-156.
5. ČERNÝ, Miroslav a Václav NĚMEC. Socialistický pořádek především z hlediska práce národních výborů. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1966, str. 204-207.

6. FLEGL, Vladimír. Soudružské soudy - nástroj socialistické výchovy. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1960, str. 81-89.
7. LÁNY, Svatopluk. Je možné postoupit trestný čin k projednání národnímu výboru?. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 226-229.
8. LITERA, Josef. Za další upevnování socialistické zákonnosti a zlidovění soudnictví. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1961, str. 1-13.
9. OSMANČÍK, Otakar. K problematice místních lidových soudů. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1966, str. 193-196.
10. PLUNDR, Otakar, Stanislav VANĚČEK. Vývoj socialistické státnosti na úseku soudnictví v některých zemích socialistického tábora se zaměřením na soudružské soudy. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1961, str. 60-69.
11. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?. *Trestněprávní revue*. 2010 (7), str. 201
12. PRŮŠA, Oldřich. K historickému vývoji a současným úkolům soudružských soudů v SSSR. *Právník*. Československá akademie věd, 1959, str. 627-647.
13. PŘENOSIL, Gustav. O předpokladech účinné práce místních lidových soudů. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1966, str. 200-204.
14. ROLENC, Vladimír. Místní lidové soudy a statistika. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1964, str. 11-16.
15. ROLENC, Vladimír. Význam soudců z lidu v socialistickém soudnictví. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1971, str. 129-135.
16. ROLENC, Oldřich. K některým otázkám výkladu zákona o místních lidových soudech. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1962, str. 495-503.
17. STUDIHRACH, Miloš. Zásady pro vyřizování odvolání proti rozhodnutí místních lidových soudů v trestních věcech. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1968, str. 698-702.
18. ŠOUŠA, Jiří. *Právní úprava amnestie v letech 1918 – 1953 v českých zemích*. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2019.
19. TIBITANZL, Karel. Významné prohloubení demokratizace soudnictví. *Právník*. Československá akademie věd, 1962, str. 81-87
20. TOLAR, Jan. Několik poznámek k pomoci orgánů a organizací místním lidovým soudům. *Právník*. Československá akademie věd, 1964, 847-851.
21. URVÁLEK, Josef. Některé otázky rozšiřování účasti pracujících a jejich organizací na činnosti soudů a při upevnování socialistické zákonnosti. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 196-217.
22. VALVODA, František. Zvýšit úroveň projednávání přestupků a provinění národními výbory. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1963, str. 412-422.
23. VIESKA, Juraj. K postaveniu a poslaniu miestnych ľudových súdov. *Socialistická zákonnost*. Právnický ústav Ministerstva spravedlnosti, 1961, str. 37-47.

24. ZOULÍK, František. Místní lidové soudy a řízení před nimi. *Právník*. Československá akademie věd, 1961, str. 750-764.

Odborné práce

1. JAROLÍNOVÁ, Veronika. *Místní lidové soudy v Trutnově (1961 - 1969)*. Plzeň, 2012. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Beránek, Petr.
2. ŠEFLOVÁ, Kristýna. *Místní lidové soudy v okrese Hradec Králové v letech 1961-1969*. Praha, 2009. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Doc. JUDr. PhDr. Jakub Rákosník, Ph.D. et Ph.D.
3. ŠOUŠA, Jiří. *Vývoj právní úpravy státních civilních úředníků od 18. století do roku 1938 v českých zemích*. Praha, 2012. Dizertační práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Prof. JUDr. Karel Malý, DrSc., dr. h. c.

Internetové zdroje

1. *ABB - historie společnosti* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <http://www117.abb.com/index.asp?thema=2703>
2. *Časový přehled vybraných událostí v Jablonci v letech 1948-1989* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <https://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/150-let-mesta/casova-osa/1948-1989.html>
3. DOČKAL, Miroslav. K historii soudružských soudů. *Sborník prací filozofické fakulty Brno* [online]. Brno, 1962, 1962, (G 6), 99-109 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111472/G_Sociologica_06-1962-1_7.pdf
4. FILLIPOV, E. I. *Tovarišeskij sud. Komentarij k položeniju o tovarišeckych sudach: Tovarišeckie sudy* [online]. 1974 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/110/957.htm>
5. Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Počet obyvatel a domů podle krajů, okresů, obcí, částí obcí a historických osad / lokalit v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/iii-pocet-obyvatel-a-domu-podle-kraju-okresu-obci-a-casti-obci-v-letech-1869-2011_2015
6. Historický lexikon obcí České republiky - 1869 - 2011: Retrospektivní přehled o počtu obyvatel a domů v letech 1869 - 2011. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015>
7. *Kdysi slavná textilka Seba končí. Na dlažbě skončilo šedesát lidí* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: https://ekonomika.idnes.cz/textilka-seba-konci-04p-ekoakcie.aspx?c=A120824_1820414_liberec-zpravy_mav
8. *Konfliktkommissionen in der DDR: historische Erfahrungen als Impulse für aktuelle Diskussionen?* [online]. 1995 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z:

- https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/17223/ssoar-1995-kohte-konfliktkommissionen_in_der_ddr.pdf?sequence=1
9. KONFLIKTKOMMISSIONEN: Justiz im Betrieb. *Der Spiegel* [online]. 1960, 1960 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-43065786.html>
 10. MORÁVKOVÁ, Lenka, ed. *Továrna firmy J. Horák - Elitex* [online]. 25. 4. 2016 [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <http://m.lomnicenadpopelkou.cz/tovarna-firmy-j-horak-elitex/d-9345>
 11. *Nariadení vrchního sovětu SSSR* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://docs.cntd.ru/document/9056374>
 12. *Schiedskommissionsordnung (DDR)* [online]. 1968 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: [https://de.wikisource.org/wiki/Schiedskommissionsordnung_\(DDR\)_1968](https://de.wikisource.org/wiki/Schiedskommissionsordnung_(DDR)_1968)
 13. Složení vedoucích orgánů KSČ. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/funkcionari-ksc/nejvyssi-organy.pdf>
 14. *Socialistický obr je opět veliký. Brzdy z Jablonce sešlapují v celém světě* [online]. [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/auto/socialisticky-obr-je-opet-veliky-brzdy-z-jablonce-seslapuji-v-celem-svete.A170905_160949_In-auto_pave
 15. *Stenoprotokol 7. schůze NS RČS* [online]. 1961 [cit. 2018-11-24]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/007schuz/s007020.htm>
 16. *Tovarišckie sudy: istorija, perspektivy dejatelnosti v uslovijach rynka : Žurnal trudovoje pravo:* [online]. 2008 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.top-personal.ru/lawissue.html?1513>
 17. Úplný výpis z obchodního rejstříku státního podniku Jablonecké sklárny. *Obchodní rejstřík* [online]. [cit. 2018-12-02]. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=406892&typ=UPLNY>

Právní předpisy

1. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava 9. května
2. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky
3. Ústavní zákon č. 155/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje hlava osmá Ústavy
4. Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví
5. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon
6. Zákon č. 87/1950 Sb., trestní řád
7. Zákon č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní
8. Zákon č. 89/1950 Sb., trestní řád správní
9. Zákon č. 102/1953 Sb., kterým se mění a doplňují některá ustanovení trestního práva správního
10. Zákon č. 64/1956 Sb., trestní řád
11. Zákon č. 65/1956 Sb., o prokuratuře
12. Zákon č. 24/1957 Sb., o kárném (disciplinárním) stíhání rozkrádání a poškozování majetku v socialistickém vlastnictví

13. Zákon 37/1959 Sb., o postavení závodních výborů základních organizací Revolučního odborového hnutí
14. Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech
15. Zákon č. 60/1961 Sb., o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku
16. Zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů
17. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
18. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
19. Zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců
20. Zákon č. 58/1965 Sb., kterým se upravuje postih provinění a přestupků osob opětovně se dopouštějících výtržnictví, násilností a příživnictví
21. Zákon č. 150/1969, Sb., o přečinech

Archiválie

1. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Jmenný rejstřík poslanců Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou. archivní jednotka NAD 1019. 1 kniha.
2. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Městský národní výbor Desná v Jizerských horách. KN 39. Zápisy ze zasedání pléna MNV. 1 kniha.
3. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Městský národní výbor Smržovka. KT 3. Zápisy ze zasedání komise pro ochranu veřejného pořádku. inv. č. 144. 1 karton.
4. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Městský národní výbor Železný Brod. KN 94. Zápisy ze zasedání komise pro ochranu veřejného pořádku 1960 – 1962. 1 kniha.
5. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Městský národní výbor Tanvald. KN 11 – 16. Zápisy ze zasedání pléna MNV 1963 – 1968. 6 knih.
6. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Městský národní výbor Železný Brod. KN 98. Zápisy ze zasedání rady MNV 1960 – 1961, 1964. 1 kniha.
7. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Místní lidový soud Železný Brod 1961 - 1969. archivní jednotka NAD 1389. 1 karton.
8. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – soudci z lidu. archivní jednotka NAD 1019. 2 kartony.
9. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Nezpracovaný fond: Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou – zápisy ze zasedání rady ONV, 1961/8-15, 1962/18-27, 1963/12-20, 1963/21-26, 1964/6-7, 1965/17-18, 1968/13. archivní jednotka NAD 1019. 7 kartonů.
10. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Okresní soud Jablonec nad Nisou II. archivní jednotka NAD 1439. Správní deník okresního soudu 1959 – 1960 (1963). 1 kniha.
11. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Fond: Okresní soud Jablonec nad Nisou II. archivní jednotka NAD 1440, KT 5. Spis 2 T 139/1961. 1 karton.

12. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Autentická pomůcka nezpracovaného fondu: Rejstřík zápisů ze zasedání rady Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou 1959 – 1971. archivní jednotka NAD 1019. 6 knih
13. Státní okresní archiv Jablonec nad Nisou. Autentická pomůcka nezpracovaného fondu: Rejstřík pléna Okresního národního výboru v Jablonci nad Nisou. archivní jednotka NAD 1019. 1 kniha
14. Státní okresní archiv Most. Fond: BIŽUTERIE. NAD 1085. Místní lidový soud Bižuterie, 1961 – 1969. 1 karton.
15. Státní okresní archiv Most. Fond: Závodní výbor ROH Autobrzdý. archivní jednotka NAD 1509. Soudní rozsudky + korespondence, 1967. 1 karton.
16. Státní okresní archiv Most. Fond: Závodní výbor ROH Seba Tanvald n.p., archivní jednotka NAD 1075. Místní lidové soudy, 1967. 1 kniha.

Místní lidové soudy na Jablonecku

Abstrakt

Práce Místní lidové soudy na Jablonecku sestává ze dvou základních částí. V obecné části práce pojednává o instituci místních lidových soudech obecně, o jejich ideových východiscích, zákoně o místních lidových soudech a jeho výkladu, o problematice vybraných institutů souvisejících se zákonem o místních lidových soudech a činnostech těchto soudů. Ve zvláštní části tvořené částmi 2 – 4 se práce zaměřuje na aplikaci a srovnání poznatků obecné části na praxi konkrétních místních lidových soudů na Jablonecku, resp. v okrese Jablonec nad Nisou.

Pro obecnou část byly jako zdroje využity zejména dobové monografie o tématu místních lidových soudů a dobové články v odborných časopisech Právník a Socialistická zákonnost. Práce rovněž vychází i ze současných textů, zejména stati L. Soukupa. Ve zvláštní části práce zpracovává dostupné archivní fondy o jednotlivých místních lidových soudech uložené ve Státních okresních archivech v Jablonci nad Nisou a Mostě.

Místní lidové soudy byly experimentem socialistické justice, stojící na rozhraní mezi soudní a výkonnou mocí, charakterově podobné dnešním okresním soudům a přestupkovým komisím. Vznikly v roce 1961 na základě zákona č. 38/1961 Sb. Projednávaly šest typů provinění nižší společenské nebezpečnosti, za něž mohly ukládat opatření sankční povahy. Základním východiskem jejich činnosti a důvod vzniku těchto soudů však bylo výchovné, nikoliv represivní působení. Místní lidové soudy mohly rovněž dle zákona projednávat jednoduché majetkové spory. K tomu však v případě místních lidových soudů na Jablonecku nikdy nedošlo. Vyzdvihovaným faktorem vedle výchovného působení bylo s ním spojené působení preventivní a spolupráce místních lidových soudů se společenskými organizacemi. Úlohu soudu odvolacího hrál v případě odvolání proti rozhodnutí MLS okresní soud, jenž rovněž zastával ve vztahu k místním lidovým soudům funkci mentora - garanta jejich činnosti. Místní lidové soudy vznikaly při podnicích nebo v obcích.

Počet místních lidových soudů v okrese Jablonec nad Nisou se ustálil na deseti, z toho pět bylo podnikových a pět obecních. Fungovaly po celou dobu existence institutu místních lidových soudů do roku 1969.

Klíčová slova:

místní lidový soud, Jablonec nad Nisou, soudnictví

Local people's courts in Jablonec area

Abstract

The thesis Local people's courts in Jablonec area consists of two basic parts. The general part applies generally to the institution of people's courts, their ideological grounds, the local people's courts statute and its interpretation, the problems of chosen institutes are connected to the people's courts statute and to the activities of these courts. In the special part consisted by the parts 2 – 4 focuses the thesis on the application and comparison of findings from the general part to experiences of concrete local people's courts in Jablonec area, precisely in the district of Jablonec nad Nisou.

For the general part were as sources used mainly periodical monographs dedicated to the theme local people's courts and periodical articles in the specialized journals *Právník* and *Socialistická zákonnost*. The thesis is also based on contemporary articles, mainly from the L. Soukup's article. In the special part processes the thesis the accessible archival funds about concrete local people's courts kept in the State district archives in Jablonec nad Nisou and Most.

The local people's courts were an experiment of the socialistic judiciary situated on the boundary of executive and judicial power, with a character similar to the nowadays district courts and offence committees. They were established in 1961 by the statute no. 38/1961 Coll. The local people's courts heard six kinds of lower social dangerousness misdemeanours, for which they could impose penalty measures. The fundamental matter of their activity and the reason of their origin was educational, not repressive impact. The local people's courts could by the statute also heard easy property disputes, but by the local people's courts in Jablonec area this issue never came to pass. Commended factors were in addition to the educational impact also preventive impact and cooperation of the local people's courts with social organisations. The function of the appellate court held in the case of appeal from the local people's courts the district court, which also hold the place of a mentor – guarantor for the local people's courts activities. The local people's courts were established by enterprises or territorial.

The number of local people's courts in Jablonec area was stabilized on ten, from which five courts were by enterprises and five territorial. They operated during the whole existence of the institute of the local people's courts till 1969.

Key words:

local people's court, Jablonec nad Nisou, justice